ISSN 2784 - 0204 ISSN - L 2784 - 0204

Revista apare sub egida Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

MUZEUL PRESEI ROMÂNEȘTI

AN I, NR.3

FONDATOR: TANȚA TĂNĂSESCU

August 2021

ROȘIA MONTANĂ ÎNSCRISĂ ÎN LISTA PATRIMONIULUI MONDIAL UNESCO

O victorie și a presei angajate în păstrarea și afirmarea identității naționale

După o dramatică luptă pentru apărarea patrimoniului cultural, material și spiritual, care a durat aproape două decenii, destinul zbuciumat al Roșiei Montane începe să se lumineze. Iată principalele etape care au marcat epopeea înscrierii acestui excepțional sit arheologic - încărcat de istorie, ce aparține nu numai culturii țării noastre ci și patrimoniului material și spiritual mondial - pe lista patrimoniului mondial UNESCO. (continuare la p. 2)

Cuprins:

Tanța Tănăsescu: *În dialog cu Prof. univ. dr. N. Georgescu la recenta apariție a volumului „Mihai Eminescu - Poesii, ediție critică, studiu introductiv, comentarii filologice și scenariul probabil al ediției princeps”* , p.3

Prof. univ. dr. N. Georgescu: *Filosofie și filologie. O chestiune de accent grafic. Cazul „bătrânului dascăl” din Satira I de M.Eminescu,* p. 4

Dan Toma Dulciu*: „Dacopatia” academică teutono-galică! Despre „geții” din inima Asiei și „dacii” din mijlocul Europei,* p. 8

Tanța Tănăsescu: *Reședința de vară de la Brebu a lui Constantin Brâncoveanu,* p.15

Mihai Vinereanu: *Toponimul Ardeal nu este de origine maghiară, ci de origine indo-europeană,* p. 19

Theodor Răpan: *33 de terține în premieră din volumul „Rime în floare”, în curs de apatiție,* p. 21

Ion Haineș: *Nicolae Iorga – Jurnalist, 150 de ani de la naștere (1871-1940),* p. 26

Ioan N. Roșca: *Capitol din proaspăt lansatul volum “Filosofia integrativității*”, p. 28

Dan Toma Dulciu: *PUTNA 1871*, p. 32

Daniel Ernestina: *Despre aer, despre dragoste și alte chestii folositoare*, p.34

Octavian Hârșeu: *Culegere de versuri din lirica egipteană și arabă,* p.36

Nicu Dumitrescu: *Expoziție virtuală,* p.38

Dan Toma Dulciu: *O lucrare remarcabilă despre istoria veche a poporului român „Vorbele din plumb. Plăcuțele de la Sinaia. Lectură intermediară”*, p. 41

Evenimente UZPR*, Din lumea jurnalismului*, p. 45

Dan Toma Dulciu : *Primul ziar din România, „Courier de Moldavie*” (1790), p. 48

La p. 3

În dialog cu Prof. univ. dr. N. Georgescu la recenta apariție a volumului „*Mihail Eminescu - Poesii, ediție critică, studiu introductiv, comentarii filologice și scenariul probabil al ediției princeps”*

Prof. N. Georgescu

„*Dacopatia*” academică teutono-galică!

Despre „*geții*” din inima Asiei și „*dacii*” din mijlocul Europei

DAN TOMA DULCIU

Muzeul Carnuntum a fost inaugurat cu mare fast de însuși Împăratul Austro-Ungariei, Franz Josef, în 1904. Suveranul dorea renașterea acestei așezări de unde, anterior, o parte dintre pietrele și materialele de construcție ale acestei reședințe romane fuseseră folosite pentru realizarea unor edificii, inclusiv pentru ridicarea *Catedralei Sf. Ștefan* din Viena.

Eram curios să aflu cum este prezentată cultura și civilizația dacilor la *Carnuntum*, în Austria, unde istoria consemnează faptul că, pentru o scurtă perioadă de timp, aici a fost ultima capitală a ceea ce se dorea a fi un *Imperiu Daco-Roman,* având pe tron un urmaș al Regelui Decebal, pe nume *Regalianus*.

Situat în Panonia Superioară, în *Castrul de la Carnuntum* a fost încoronat ca ”*Imperator*” strănepotul lui Decebal, pe numele său *Cornelius Publius Regalianus*. Acesta și-a stabilit capitala imperiului său aici, deși provincia aceasta era supusă în permanență atacurilor sarmaților iazigi.

(articol integral la p. 8)

(Continuare de la p. 1)

-Înscrierea Roșiei Montane în patrimoniul UNESCO a fost solicitată public, începând cu anul 2002, de diverse organizații științifice și profesionale naționale și internaționale:
ICOMOS - *Consiliul Internațional al Monumentelor și Siturilor*
UIA - *Union Internationale des Architectes*
CEA - *Conseil Européen des Architectes*
OAR - *Ordinul Arhitecţilor din România*
UAR - *Uniunea Arhitecţilor din România*
RUR - *Registrul Urbaniștilor din România*
ARA - *Asociaţia „Arhitectură. Restaurare. Arheologie”*
-2011. *Comisia Națională a Monumentelor Istorice* a recomandat oficial *Ministerului Culturii* includerea Roșiei Montane în Patrimoniul UNESCO.
-Octombrie 2016. *Comitetul Patrimoniului Mondial* aprobă includerea sitului Roșia Montană, propus de România, în listele indicative.
-4 ianuarie 2017. Ministerul Culturii a trimis la UNESCO dosarul „*Peisajul Cultural Minier Roșia Montană”.*
-15 Mai 2018. ICOMOS (*Consiliul Internațional al Monumentelor și Siturilor*) recomandă înscrierea Roșiei Montane în *Lista Patrimoniului Mondial* și în *Lista Patrimoniului Mondial în Pericol.*
-Iulie 2018. Dosarul Roșia Montană este returnat, la cererea României, dată fiind existența unui arbitraj internațional în curs.
-2 Octombrie 2017. S-a încheiat cu succes vizita de evaluare la Roșia Montană a expertului UNESCO, dr. Helmuth Albrecht, profesor la *Technische Universität Bergakademie Freiberg* (*Universitatea Tehnică de Mine din Freiberg*).
-31 Ianuarie 2020. Procedura de înscriere în *Lista Patrimoniului Mondial* a fost reluată la cererea României.
-4 Iunie 2021. ICOMOS reconfirmă recomandarea de înscriere a Roșiei Montane în *Lista patrimoniului mondial UNESCO*
-27 iulie 2021. Situl „*Peisajul cultural minier Roșia Montană*” a fost înscris în *Lista Patrimoniului Mondial UNESCO*. Decizia a fost luată, prin consens, de *Comitetul Patrimoniului Mondial* în cea de-a 44-a sa sesiune, extinsă, de la Fouzhou, China, ce a avut loc online în perioada 16-31 iulie 2021.

Valoarea universală excepțională a „*Peisajului cultural minier Roșia Montană”* – cel mai important, extins și divers complex subteran minier al antichității romane (din punct de vedere tehnic), împreună cu zonele de exploatare a minereului, zone de locuit, zone sacre, necropole – a fost astfel recunoscută, întrunind criteriilor definite de *Convenția Patrimoniului Mondial*, respectiv criteriile II, III, IV și VI, din care prezentăm:

- **Criteriul II:** *să exemplifice importante schimburi valorice de-a lungul unei perioade de timp sau în cadrul unei arii culturale, cu referire la evoluția unor domenii ca arhitectura sau tehnologia, arta monumentală, planificarea urbană sau peisageră.*

  Peisajul cultural minier Roșia Montană cuprinde cel mai admirabil exemplu de mină romană de aur, având peste 7 km de lucrări, cu tehnici inovative excepționale. Aurul de la Roșia Montană, transformat în monedă, a constituit un factor fundamental în dezvoltarea puterii militare romane și a expansiunii imperiale. Cercetările științifice întreprinse aici contribuie la elucidarea unor aspecte din istoria Imperiului Roman în timpul dinastiei Antonine și a relației sale cu aurul dacilor și cu aurul extras din Dacia romană, inițiind un nou domeniu de cercetare pentru istoria culturală europeană: revenirea economică a Imperiului Roman, începutul construcțiilor monumentale publice în Roma, printre care Forumul și Columna lui Traian sunt printre cele mai importante elemente și, în același timp, legătura directă cu zona minieră a Daciei, al cărei principal centru era *Alburnus Maior*. Exploatarea de aur a Munților Apuseni a fost principala sursă de aur a Europei (de la sfârșitul Cruciadelor -sec al XIII-lea și până la descoperirea Americilor -sec al XVI-lea), rămânând și după această dată o resursă importantă de aur, în special în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, motiv pentru care au fost aduși mineri germani, austrieci și maghiari pentru a exploata zăcămintele la o scară mult mai mare.

Era suficient doar un singur criteriu și Roșia Montană ar fi îndeplinit condițiile pentru a fi trecută pe lista amintită.

În același timp, situl Roșia Montană a fost înscris în *Lista Patrimoniului Mondial în Pericol*, recunoscându-i-se astfel atât vulnerabilitatea cât și nevoia adoptării de măsuri urgente de protecție. În acest sens, este dinamizată cooperarea internațională și este propusă invitarea la Roșia Montană a unei misiuni tehnice de monitorizare pentru a se constata starea de conservare optimă și un program de măsuri pentru asigurarea ieșirii sitului de pe *Lista patrimoniului mondial în pericol.*

Este un merit nu numai al celor care au crezut în idealul nobil al păstrării moștenirii lăsate de înaintași, dar și al întregii prese patriotice românești, care s-a implicat în dramatica operațiune de salvare a acestei relicve de civilizație antică, în pericol de dispariție.

Redacția

REDACȚIA
Revistei Muzeul Presei Românești

Revistă trimestrială de istorie a presei și cultură

ISSN 2784 - 0204 ISSN - L 2784 - 0204

Director: DAN TOMA DULCIU
Redactor - șef: TANȚA TĂNĂSESCU
e-mail: tanta_tanasescu@yahoo.com
https://tantatanasescu.blogspot.com/

IDEALURILE REVISTEI

Revista *Muzeul Presei Românești* este o publicație de cultură, educație și atitudine jurnalistică, fructificând bogata tradiție a ziaristicii românești, al cărei patron spiritual a fost Mihai Eminescu.

Revista este o inițiativă aflată sub semnul recuperării valorilor etice și morale ale presei angajante, aflate în slujba societății contemporane.

Paginile revistei sunt deschise contribuțiilor jurnalistice ale confraților de breaslă, un jurnal digital al actualității celor implicați cu responsabilitate în promovarea valorilor perene ale scrisului gazetăresc.

Salutăm colaborările ce analizează realitățile și imaginea societății românești actuale, cu instrumente jurnalistice, într-un spirit obiectiv și echidistant.

Textele vor fi depuse în format electronic, editate cu diacritice, cu caractere „*Times New Roman*”, mărimea 12, la Redacția Revistei Muzeul Presei Românești, sau trimise prin e-mail pe adresa: tanta_tanasescu@yahoo.com

Revista va promova dialogul cu cititorii, publicând toate contribuțiile inedite, texte de referință ale unor mari jurnaliști, documente de arhivă, fotografii etc.

De asemenea, vom prezenta un calendar al evenimentelor la care participă jurnaliști sau membrii unor asociații de profil, în primul rând evenimentele Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România.

Disclaimer: conținutul articolelor colaboratorilor noștri nu reprezintă în mod oficial opinia redacției revistei *Muzeul Presei Românești*, aceasta asumându-și doar rolul de a fi o tribună necenzurată a opiniilor.

Răspunderea juridică privind corectitudinea și veridicitatea informațiilor prezentate, precum și eventualele consecințe revin autorilor, conform prevederilor legale.

În dialog cu Prof. univ. dr. N. Georgescu la recenta apariție a volumului *„Mihail Eminescu - Poesii, ediție critică, studiu introductiv, comentarii filologice și scenariul probabil al ediției princeps”.*

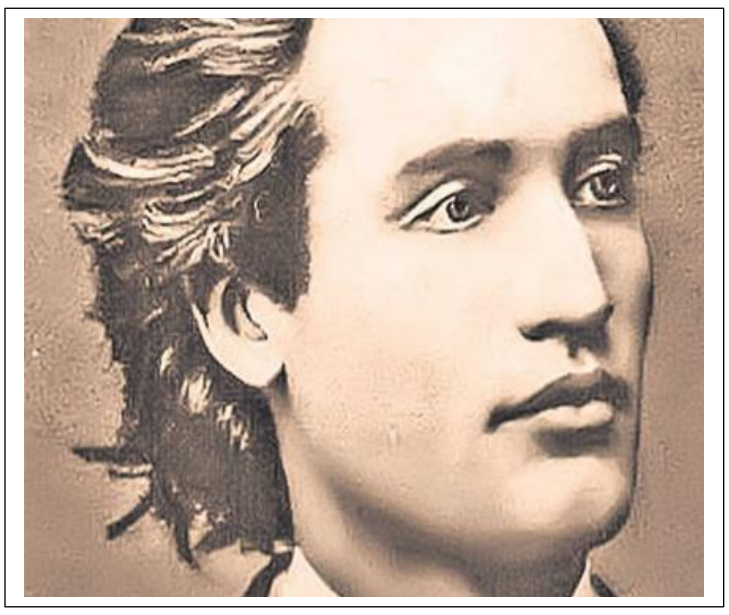

N. Georgescu (n.1950), critic și istoric literar, filolog, eminescolog, traducător, jurnalist, profesor universitar doctor, cercetător științific - Institutul de Filosofie și Psihologie „*Constantin Rădulescu-Motru*” al Academiei Române; Membru al Academiei Oamenilor de Ştiinţă din România (A.O.Ş.), Secţia de Filosofie, Psihologie, Teologie şi Jurnalism; Secretar general de redacţie - Revista „*Academica*” a Academiei Române; Redactor principal - Revista „*Viaţa Capitalei*”; Redactor - Revista „*Luceafărul*” a Uniunii Scriitorilor din România; Bibliotecar - *Biblioteca Academiei Române*; Doctoratul în filologie cu teza „*Ediţiile Eminescu. Nucleul maiorescian până la Perpessicius”*; Absolvent Universitatea Bucureşti, Facultatea de limbi romanice, clasice şi orientale, Secţia de limbi clasice; Medalia „*Mihai Eminescu*” (cu brevet) oferită de Preşedintele Republicii Moldova." 2000 – Medalia „*Mihai Eminescu*” (cu brevet) oferită de Preşedintele României; **Publicaţii:** sute de studii şi articole, cronici, recenzii, numeroase comunicări în ţară şi străinătate. Cărţi de autor: *A doua viaţă a lui Eminescu,* Ed. Europa Nova, Bucureşti, 1994, cu 16 p. iconografie; *Cercul strâmt. Arta de a trăi pe vremea lui Eminescu*, Ed. Floare Albastră, Bucureşti, 1995; *Eminescu şi editorii săi,* Ed. Floare Albastră, Bucureşti, 2000, 2 Vol. *Moartea antumă a lui Eminescu (1883-1889).* Ed. Cartier, Chişinău, 2002; *Cu Veronica prin Infern. Cartea regăsirilor,* Ed. Floare Albastră, Bucureşti, 2004; *Cu Veronica prin Infern. Cartea despărţirilor*, Ed. Floare Albastră, Bucureşti; *Recife. Eseuri de oceanografie*, Ed. Floare Albastră, Bucureşti, 2005; *Un an din viaţa lui Eminescu (martie 1881-aprilie 1882),* Ed. Floare Albastră, Bucureşti; *Scrisul, ca o taină,* Ed. Floare Albastră, Bucureşti, 2008; *Cartea trecerii. Boala şi moartea lui Eminescu,* Ed. Piatra Seacă, Oradea, 2009; Nicolae Georgescu şi Cicerone Georgescu, *Jupâneşti pe Râul Doamnei. O monografie subiectivă*, Ed. Valahia, 2010; *Boala și moartea lui Eminescu,* Ed. Babel, Bacău, 2012; *Momente din istoria presei românești*, București, 2012*; Publicistica eminesciană*, București, 2012; *Boala și moartea lui Eminescu,* Ed. Floare Albastră, Bucureşti, 2014; *Eminescu după marea scanare: eminescologia la ora de față: studii, cronici și recenzii*, București, 2016; În ianuarie 2013, profesorul N. Georgescu tipărește la Editura Academiei prima ediție a volumului de „*Poesii*” de Mihail Eminescu, o excepțională reeditare critică a acestei capodopere. Lucrarea, deși reprezenta o piatră de hotar în exegeza eminesciană, a fost respinsă de la sponsorizare de două ori de către Ministerul Culturii.

Tanța Tănăsescu: Domnule Profesor Nicolae Georgescu, sunteți cel mai mare eminescolog al timpului nostru iar cea mai recentă apariție editorială care vă încununează zece ani de cercetare, ne bucură sincer. Vă felicităm și vă mulțumim pentru amabilitatea acestui interviu, invitându-va să ne prezentați lucrarea.

Nicolae Georgescu: Mai întâi, vreau să știți că pentru mine eminescologia nu este un fel de sport, cu locul I, al II-lea, al III-lea. Se poate spune, din păcate, că eminescologia este cea mai urgisită știință la ora de față: nu are organizare, sediu (institut), bibliotecă, nu se predă în școli, nu este recunoscută oficial ca știință (catedre, doctorate, etc., etc.). Noi, cei câțiva oficianți ai ei, încercăm să suplinim aceste lipsuri, fiecare după puteri, dar suntem mai degrabă ca niște alpiniști solitari care escaladăm vârfuri fără asistență...N-o spun cu revoltă, este o constatare rece, un simptom de epocă: îl sărbătorim pe Eminescu, ne mândrim cu el la orice prilej, dar nu-i studiem viața și opera...

Lucrarea mea tratează Ediția princeps Eminescu, din 1883: împrejurările apariției, reeditările succesive, modificările succesive ale textului de atunci și până astăzi, mai ales schimbarea punctuației – deci: sensurile poeziilor lui Eminescu după cum punctuează fiecare editor în parte – semnificația ordinii poeziilor în alcătuirea făcută de poet... Este cel mai curat Eminescu de până acum, aproape el însuși, am introdus pentru prima dată la Eminescu, în principiile editoriale, noțiunea de *voință auctorială*, pe care o discut și stabilesc, sper, la fiecare pas.

TT: Care sunt elementele de noutate ale celei mai recente lucrări ale dumneavoastră la care, iată, ați muncit aproape un deceniu?

NG: Nu un deceniu... mai mult, n-am calculat: de foarte mult timp am început fișarea parțială a diferențelor, și circa un deceniu mi-a luat să organizez materialul (și să mă hotărăsc să-l închid într-o carte). Cartea a mai apărut, într-un eșantion de circa 100 exemplare, ne puse în comerț, în 2012, la Editura Academiei, dar avea multe greșeli. Am beneficiat de asistența călugărilor de la Mânăstirea Petru Vodă: părintele Cosma a găsit-o pe excelenta filologă și editoare Anca Fusariu și, împreună cu dânsa, am deconstruit și reconstruit totul.

Noutăți sunt la tot pasul, pe multe dintre ele le-am publicat prin presa culturală, vă ofer și Dvs. eșantioane să alegeți... Țin să subliniez un singur lucru: schimbarea succesivă a punctuației la fiecare editor al lui Eminescu (mulți dintre ei, în consens) face din mistica poetului simplă psihologie, romanță de divorț, ca să zic așa, din poeme cu încărcătură religioasă profundă...

TT: Dacă este să îl definiți pe Mihai Eminescu acum, după acești zece ani de cercetare și muncă asiduă în a ne oferi un tablou eminescian cât mai complet, cum o faceți?

NG: Eu, ca cercetător, nu pot spune decât atât: Eminescu și-a organizat acest prim volum al său de poezii astfel, cum îl avem în ediția Maiorescu, și este un volum inițiatic. Avea de gând să scoată și alte volume, tot în organizarea lui. Nouă ne-au rămas manuscrisele în devălmășie, circa 400 de titluri de poezii; avem, dintre acestea, organizate de către el în volumul său aceste circa 77 de poezii pe care le putem numi antume. ACEST NUCLEU AL ANTUMELOR NU TREBUIE SCHIMBAT, NICI DIZOLVAT ÎNTRE POSTUME ÎN VIRTUTEA INCERTULUI PRINCIPIU CRONOLOGIC...

TT: Puteți oferi câteva date privind lansarea lucrării? Când și unde se va realiza?

NG: Este treaba Editurii, cea care distribuie volumul. Mi s-a promis că va fi o lansare la Editura Eminescu, în vara aceasta. Vă voi ține, desigur, la curent...

Prin amabilitatea Domnului Profesor N. Georgescu, avem imaginea copertei recentului volum

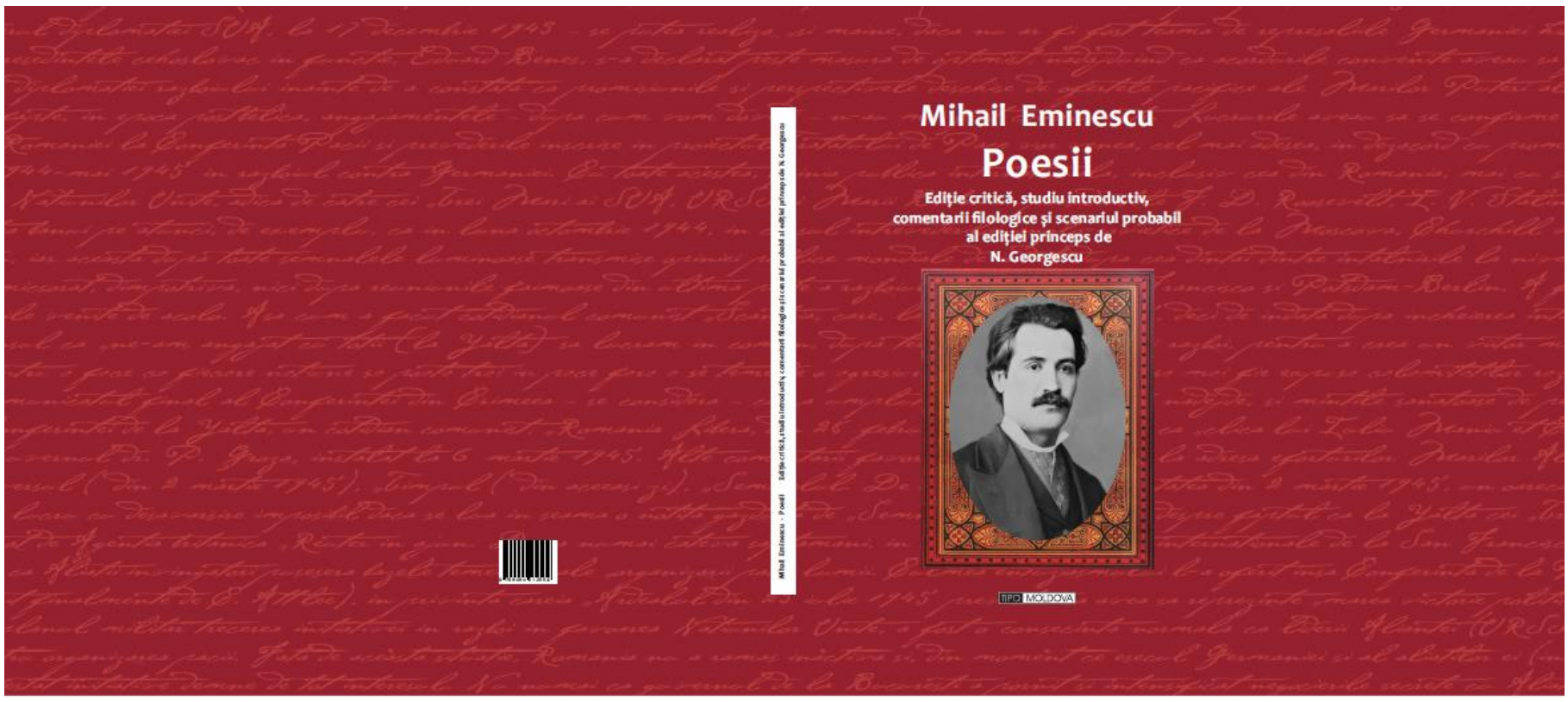

TT: Care sunt celelalte proiecte în derulare ale dumneavoastră pentru prezent cât și pentru viitorul apropiat?

NG: Ar trebui să editez critic, în același sistem, postumele eminesciene, dar este enorm de mult de lucru, aștept instituționalizarea domeniului, am nevoie, adică, de trei sau patru tineri care să mă ajute să-i învăț eminescologia. Mă ocup, desigur, și de viața politică a lui Eminescu...

Va mulțumim, Domnule Profesor, și vă dorim aceeași putere creatoare și pe mai departe!

Mai jos materialul oferit cu generozitate de Domnul Prof. univ. dr. N. Georgescu pentru cititorii revistei *Muzeul Presei Românești:*

Prof. univ. dr. N. Georgescu

Filosofie şi filologie.

O chestiune de accent grafic. Cazul „bătrânului dascăl” din *Satira I* de M. Eminescu

Spre deosebire de surorile ei europene, franceza, italiana sau spaniola, limba română rămâne singura limbă romanică în care accentul grafic nu se notează. Sunt, ce-i drept, studii care încearcă să stabilească reguli de accentuare pe serii de cuvinte – dar regulile sunt puţine, excepţiile multe – iar cuvintele unei limbi...sunt foarte, foarte multe, de ordinul sutelor de mii. Româna rămâne în situaţia englezei sau rusei unde accentul este chestiune de obişnuinţă – sau poate fi pur şi simplu mişcat după dorinţa/neştiinţa vorbitorilor. Încă din 1962 scriitorul Romulus Vulpescu scria: „...dacă accentuarea grafică nu va fi considerată de lingvişti drept o necesitate şi nu va fi, deci, transformată în normă ortografică, sugerez (...) să fie inserat un paragraf în care să se consemneze că orice scriitor (nu în sensul restrâns, profesional, ci în cel larg,

de om care scrie) are latitudinea de a folosi accentul grafic când şi unde socoteşte că este necesar." Ilustrul scriitor avea în vedere mai ales accentuările cu rol stilistic indicând provenienţa unui personaj dintr-o anumită clasă socială, dorinţa lui de a parveni prin cuvinte neasimilate, etc. – dar se referea şi la dubletele accentuale curente în limbă, admise de norme: să noteze fiecare după ce formă a ales sau cultivă. În condiţiile oarecum entropice ale anilor de dinainte de 1989, când comunicarea avea limitele limbii, această chestiune rămânea, desigur, internă. După 1989, însă, odată cu explozia ziaristicii, cu diversificarea comunicării se resimte din ce în ce mai ...cum să spun? – mai incomodă această lipsă der preocupare pentru aspectul grafic al scriiturii. Într-o Europă a nuanţelor, într-o Europă în care mai toate limbile au grijă să noteze accentul grafic, româna continuă să se comporte ca în anii 60 ai secolului trecut. Mai înainte de aceşti ani, însă, au fost anii perioadei interbelice, au fost, apoi, anii literaturii noastre clasice – când accentul se nota în limitele bunului simţ. Urmărim doar câteva confuzii – în primul rând logice, dar şi de înţeles filosofic mai larg – datorate lipsei accentului din scriere.

Noi nu zicem că se învaţă limba română după clasici, dar susţinem că ea se înţelege mai bine. Nu numai limba vorbită ca atare – ci şi modalitatea de scriere a ei: literatura clasică oferă, şi aici, soluţii. Iată, de pildă, accentul. Notarea lui în scris – mai ales atunci când este semnificativ – respectă tocmai principiul fonetic al scrierii, adică acel imperativ: „Să scriem cum vorbim". Se ştie foarte bine că în limba română accentul este mobil (variabil), normativele mai noi acceptă cu lejeritate chiar dubletele accentuale (*edítor* şi *editór,* etc.) – dar se trece mult prea uşor peste foarte numeroasele cazuri când sensul cuvântului diferă în funcţie de accent. Abia dacă pentru *cópii / copíi* mai vedem notată diferenţa în scris (pentru că este flagrantă!) – în rest, se lasă textul fără diacritice, la discreţia cititorului. E drept, marii scriitori fac uneori jocuri de cuvinte pe baza accentului nenotat. Marin Preda spune, undeva, despre un personaj că rosteşte numele lui *Stalin* cum ar zice „Mărin": neputând scrie cu accent, autorul îl sugerează dând alt cuvânt cu o singură accentuare. În altă parte ne spune că tânărul Nicolae Moromete rostea cuvântul *umanism* rupt în două şi cu accent prelung pe *u*: vrea să facă un joc de cuvinte cult pe titlul operei lui Thomas Morus, *Utopia* (care vine din *ou, ouk*, negaţie în limba greacă, şi *topos*, loc: sensul este „locul care nu există" – aşa cum umanismul pentru tânărul fiu al lui Moromete e ceva care nu există...) . Acestea sunt posibilităţile/disponibilităţile artistului de a folosi sistemul de scriere care i se dă. Pe vremea când se prezenta mai insistent Titu Maiorescu în şcoală, noi ştiam că titlul studiului său critic „În lături", deşi nu este accentuat grafic, se citeşte după voinţa autorului cu accent pe ***u*.** Tot prin anii '60 ai secolului trecut (anii „Moromeţilor") domnul Romulus Vulpescu a publicat, în revista „Limba Română" a Institutului de Lingvistică al Academiei Române, o listă întreagă, un adevărat dicţionar, de cuvinte româneşti cu sensuri diferite după accent – desigur, cu scopul de a atrage atenţia lingviştilor asupra necesităţii introducerii semnului grafic ca atare în scriere. Demersul n-a avut ecou; dicţionarul lui Romulus Vulpescu ar merita republicat ca probă de muncă sisifică atât la propriu cât şi la figurat.

Există cel puţin un domeniu unde accentele ar trebui să fie obligatorii: acela al numelor proprii (de oameni, dar şi de locuri, ape etc.) În Bucureşti, de pildă, toată lumea zice Mânăstirea Caşín – dar la Oneşti, unde mi-am făcut liceul, se zice Râul Cáşin. Dl. Valentin Talpalaru îmi aduce aminte, în acest context pe care-l dezbatem la o şezătoare literară din jurul Galaţilor, de numele lui Calistrat Hogaş: deşi autorul însuşi, în timpul vieţii, atrăgea atenţia că-l cheamă *Hogáş* numele venind de la hogaş, făgaş – totuşi s-a instaurat definitiv accentul celălalt, *Hógaş* (aici funcţionând, poate, şi ritmul întregii sintagme, cu necesitatea cezurii după trisilabicul *Ca-li-strát* înainte de bisilabicul Hogaş; compară cu un eventual Hogaşu, cu *–u* final silabic, unde accentul ar fi aproape obligatoriu, natural, pe *-a*). O întâmplare lingvistică mai veche mă face să insist. Aveam oarece ore la Târgovişte, împreună cu alţi profesori, şi ne transporta un tânăr cu maşina instituţiei. Invariabil, pe la kilometrul 60, comentam – desigur, şi ca să ne treacă timpul – tăbliţa indicatoare de pe marginea şoselei: *„Matraca 3 km".* A doua sau a treia oară când am trecut pe lângă ea, un distins profesor de franceză ne-a spus că avem de-a face cu o foarte curioasă asemănare cu franţuzescul „matraque", cuvânt de substrat, probabil galic, cu sensul „bâtă, ciomag, ghioagă" – şi iată ce aproape suntem de francezi, chiar şi prin toponimie. Timpul a trecut, informaţia s-a aşternut în memorie. Peste vreun an mi s-a întâmplat să fiu în altă alcătuire pe acelaşi drum, şi pe lângă indicativul spre Matraca să ni se oprească maşina (o pană de...ţigări, cred, lângă un chioşc). Profitând de ocazie, am întrebat un localnic dacă e departe acest sat, Matraca. El nu m-a înţeles, a trebuit să repet arătându-i şi indicatorul. „ – A, *Matracà* !? – Nu, nu e departe, vreo 3 kilometri – a răspuns el privind acelaşi indicator." Ce să-l mai întreb eu de ciomag, bâtă, ghioagă – dacă au cumva şi vreun termen apropiat de *matraque*! Omul mi-a atras atenţia că se accentuază altfel, numele satului Matraca din judeţul Dâmboviţa intrând în serie accentuală cu macara, tuslama, ciulama etc. În acest sens, *Matracà* nu mai are legătură cu ciomagul galic – ci mai degrabă vine de la *matracúcă, matracúc, matracà*. Este vorba de un derivat de la vechea *mătrăgună*, pusă în legătură încă de Haşdeu cu spaniolul mandragora.

Ce face, totuşi, omul de ştiinţă sau simplul pasionat de etimologii şi similitudini în asemenea cazuri? Accentul grafic era necesar pentru clarificări. Mă gândesc la un străin: cum citeşte el Vâlcea, de pildă? Rămâne de discutat dacă e cazul să folosim un singur fel de accent, cel ascuţit să zicem – sau două, eventual toate cele trei accente uzuale în greacă sau franceză. Una este, însă, a fi „en embaras de choix" – şi alta e să nu alegi nimic pur şi simplu pentru că nu-ţi vine în minte să alegi... Pus între două clăi de fân şi neştiind pe care s-o aleagă, măgarul lui Buridan risca să moară de inaniţie, dar fără nicio claie?

Cred că ajung atâtea exemple ca să am dreptul să revin la Eminescu în căutarea accentelor. Încep discuţia cu unul care mă preocupă de mai mulţi ani. Este vorba de versul 84 din „Epigonii". În ediţiile de astăzi, după Perpessicius, contextul este acesta (vv. 82-84): „Voi urmaţi cu răpejune cugetările regine, / Când plutind pe aripi sânte printre stelele senine, /Pe-a lor urme luminoase voi asemene mergéţi." Acest accent ascuţit pe *mergéţi* îmi dă dureri de cap, ca să zic aşa (am rămas cu imaginea bâtei de la Matraca în minte...). Până în 1939, când apare ediţia Perpessicius, ediţiile anterioare (cele 11 ediţii Maiorescu, ediţiile G.Bogdan-Duică, G.Ibrăileanu, G.Călinescu, C.Botez etc.) aveau *mergeţi*, prezentul cu accent pe finală în rimă cu *îngheţ* din v. 81. Tot fără accent apare textul şi în *Convorbiri literare*, 15 august 1870, prima tipărire a poemului. Perpessicius citeşte, însă, o ciornă manuscrisă a lui Eminescu, cea din mss. 2257,84 (de fapt, un elaborat aproape definitiv al poemului) – pe care o dă şi în facsimil – iar la comentarii notează: *„Aşa cum se poate deduce din context, unde celelalte verbe sunt la imperfect, şi cum se poate observa şi din clişecul de la pag. 34, Plutéţi, mergéţi sunt imperfecte şi reprezintă două izbutite cazuri de rime vizuale."* Manuscrisul facsimilat are „Pe-a lor urme luminóse voi asemine plutéţi mergéţi" (şters *plutéţi*) – iar vocala accentuată notează, în scrierea limbii române tradiţionale, diftongul, deci: *luminoase, pluteaţi, mergeaţi.* La ediţia a doua a sa Perpessicius păstrează la fel, şi explică în notă: „...ca şi două versuri mai sus: *Voi urmaţi cu repejune*. Aceste trei verbe sînt, cum şi logica cere, imperfecte. Pronunţie dialectală (cu *e* deschis în locul diftongului *ea*: *plutéţi, mergéţi* oferă două perfecte rime vizuale (*îngheţ-mergéţi*)"

Nu ştiu pe cine poate convinge această argumentaţie, dar textul a îngheţat astfel după Perpessicius, şi la D. Murăraşu**,** şi la Petru Creţia (Ediţia MLR) – şi în ediţia Alexandru Spânu scoasă la Minerva, în 2003, colecţia BPT, care reia identic ediţia MLR**,** şi la Dumitru Irimia (toate trei ediţiile)**.** Un accent uitat, într-un sistem ortografic în care accentul nu-şi are loc – id est: este refuzat cu obstinaţie...Uitat şi neexplicat. Numai ediţia lui Petru Zugun (2002) are curajul unui imperfect apăsat: *mergeaţi*. De ce nu mă convinge, aici, nici chiar Perpessicius? Mai

întâi pentru că nu pot accepta rima „*îngheţ-mergeaţi*” la Eminescu, indiferent cât de deschis s-ar citi diftongul. Apoi, ce fel de rimă vizuală ar fi aceasta? – Adică, vezi *marea de îngheţ* – şi suprapui peste ea *mergerea*, ca un fel de lunecare/patinare? Dar e vorba de o plutire printre stele şi cugetări... Nu mă convinge, apoi, pentru că Perpessicius emendează un text eminescian antum tipărit – după forme de manuscris, metodă pe care el însuşi a criticat-o mult la Ioan Scurtu (care schimba cuvinte din textul tipărit cu altele, din manuscrise, motivând că e mai frumos, etc.). Orice manuscris eminescian este anterior ultimei forme, cea pentru tipar, şi în orice variantă, versiune, ciornă etc. autorul are dreptul să experimenteze forme, punctuaţie, etc. Ultima sa voinţă este, însă, în textul tipărit; eventualele observaţii – de pildă, că redactorii au intervenit – le faci pe acest text. Şi, desigur, Perpessicius nu spune nici cum este în *Convorbiri literare*, la Titu Maiorescu, etc. – adică la editorii de dinaintea sa. (În acest sens, discuţia pe manuscrise este ca o inspectare a unei schelării dezafectate: evident că, dacă rămânem acolo, trebuie să comparăm accentele în limba vorbită: *a pluti*, verb de conjugarea a IV-a, face pers. a II-a plural la indicativ *voi plutiţi* şi la imperfect *voi pluteaţi* – iar *a merge*, conjugarea a III-a, *mergeţi / mergeaţi*, cu observaţia că paradigma tinde să se regularizeze la accentul pe temă: *voi mérgeţi* – dar se folosea, desigur, aşa cum se foloseşte şi astăzi, şi accentuarea *voi mergéţi*; oricum, e mai simplu să discutăm licenţa poetică *mergéţi* decât să intrăm în complicate probleme de concordanţă a timpurilor: când autorul accentuează egal *plutéţi, mergéţi* în fluxul scrierii se poate gândi la imperfecte, dar când, apoi, taie *plutéţi* se gândeşte sigur doar la păstrarea accentului în aceeaşi poziţie pentru verbul celălalt, cel selectat. Repetăm: acestea sunt discuţii printre schele dezafectate, sunt forme anterioare publicării).

Cred, mai degrabă, că Perpessicius emendează, după un alt context eminescian, versurile 246 şi 250 din „Strigoii”, unde, pentru rimă (şi sens), textul din *Convorbiri literare* este aşa: *Miroase-adormitoare văzduhul îl îngrèun’ /.../ Când gurile’nsetate în sărutări se ’mprèun’*. Titu Maiorescu nu este de acord, aici, cu revista – şi preia fără accente, schimbând termeni, schimbând ritmul – şi chiar sensul: *Miroase-adormitoare văzduhul îl îngreun /.../Când gurele ’nsetate ’n sărutări se ’mpreun’*. (În toate ediţiile sale se păstrează astfel, forţând accentele pentru eventuala recitare: *’n sărùtări se ’mpreùn’* – sens vulgar, poate chiar licenţios, de care autorul tocmai voia să scape prin elegantele sale accente). Având un asemenea accent pe finală chiar la Eminescu, Perpessicius se consideră îndreptăţit să uzeze de procedeu. Trebuia, însă, să ne aternţioneze.

Mai este, însă, un motiv pentru care nu mă pot lăsa convins de această emendaţie de text: virgula după versul 83. Textul în *Convorbiri literare* este acesta:

82. *Voi urmaţi cu răpejune cugetările regine,*

83. *Când plutind pe aripi sânte pintre stelele senine*

84. *Pe-a lor urme luminoase voi asmene mergeţi.*

Convorbirile au virgulă, cum vedem, doar după versul 82, cealaltă virgulă, după *senine* V.83, apare la Titu Maiorescu – şi se păstrează în toate ediţiile, până azi (inclusiv la Perpessicius care de cele mai multe ori preia inerţial punctuaţia din ediţiile anterioare, fără a o discuta – uneori, e drept, căutând consensul editorilor anteriori, dar la fel: îţi dai seama că este un consens doar comparând ediţiile între ele, nu se specifică asta nicăieri). Sensul în *Convorbiri* e limpede: (voi) ***plutind mergeţi***, gerunziul ţine acţiunea într-un prezent continuu – în care este atras şi ***urmaţi*** de mai sus; abia întrerupând mişcarea prin viurgulă acest *mergeţi* rămâne oarecum suspendat şi intervine suspiciunea că ar putea fi un imperfect. Nu este cazul, punctuaţia rezolvă totul.

Ale cui sunt, apoi, *urmele* – ale stelelor, sau ale cugetărilor? Cu virgulă, textul se leagă peste versul 83, deci voi urmaţi cugetările şi asemene mergeţi pe urmele lor luminoase. Virgula maioresciană ajută, aici, înţelesul – dar cu ce preţ? – Acţiunile următoare sunt concomitente fără virgulă (*plutind mergeţi: mergeţi plutind*) – şi divin, despărţite de virgulă, succesive ori în coordonare cauzală (*plutiţi şi mergeţi; pentru că plutiţi mergeţi*,etc.). Cât despre lumină, imediat mai jos vine explicaţia: *„Cu-a ei candelă de aur palida înţelepciune / Cu zâmbirea ei regală, ca o stea ce nu apune / Luminà a vieţei voastre drum de rose semănat.”*

Iată un alt accent eminescian, trecut din *Convorbiri* în toate ediţiile, scos abia de C. Botez şi, desgur, şi de Perpessicius, încă din 1939, pe motiv – desigur! – că imperfectul se înţelege şi fărtă accent grav pe finală; poate de aici s-a inspirat acesta pentru *mergéţi* de mai sus, dar este ciudat cum n-a pus în 1939 accentul grav: *mergèţi*: respectă manuscrisul, cum se vede şi din facsimil; dar se poate deduce că pe vremea lui Eminescu imperfectul se accentua cu *accent grav* iar diftongarea cu *accent ascuţit*, or, în *mergéţi* din manuscris sunt ambele situaţii: *imperfect* exprimat prin *diftong*; cred că e mult mai cuminte să considerăm, în această ciornă manuscrisă, că accentul ascuţit marchează numai accentul în rostire, poetul nu putea fi atent la două lucruri odată în graba scrisului. Menţinând forma în 1966, editorul va fi trebuit să pună accentul ascuţit, ca să nu mai complice lucrurile... Maiorescu are şi aici virgulă după *nu apune* – păstrată conştiincios de editori – făcând apoziţie (înţelepciunea palidă este stea ce nu apune). Sensul este că această stea *luminà* drumul vieţei voastre, ea este agentul. Luminile de mai sus (*pe-a lor urme luminoase*, ale cugetărilor) sunt date, aşadar, de candela de aur a palidei înţelepciuni. Palida – nu poate fi decât un joc de cuvinte pe numele zeiţei înţelepciunii, *Pallas* Athena (genitiv grecesc: Pallados; *Palladium*, la Vergilius, este statuia zeiţei pentru troieni) combinat cu latinescul *pallidus,-a,-um* (galben la faţă, îmfricoşat,etc.). Manuscrisul 2257,72 are *pallidă înţelepciunea*, cu *–ll –* şi dacă ar fi să emendăm, l-am restitui formei definitive.

Revenind, şi aici avem imperfect, de data aceasta accentuat în revistă şi în ediţiile vechi. Eminescu mai foloseşte, însă, pe lângă imperfectele obişnuite ale limbii, şi unul al dumiririi, ca de exemplu în „Luceafărul”, vorbirea lui Demiurg: „Tu *vreai* un om să te socoţi...” (cu sensul: tu vroiei/voiai de mult să te socoţi om, acum îmi dau seama; forma este refuzată de ediţii, dar prezenţa ei în *Almanahul România junâ* este suficient indiciu că a dorit-o autorul însuşi). În „Epigonii” (textul din *Convorbiri literare*) avem forme cu acest regim în versuri ca acestea, de pildă: *„Şi deaceea scrisa voastră erà sântă şi frumoasă / Căci din minţi erà gândită, căci din inimi erà scoasă,/ Inimi mari, tinere încă, deşi voi sunteţi bătrâni.”* Formele actuale, terne (adică netede, fără accent) dau valoare conclusivă: „Şi, de-aceea, scrisa voastră era sântă şi frumoasă...” (am pus virgule ca să se înţeleagă sensul actual). Accentele eminesciene repetate şi forma legată dau, însă, în textul originar, sensul urmărit de noi, acel imperfect al dumiririi: autorul îşi dă seama acum, scriind, de cauză, el accentuează în cursul vorbirii *era* mai puternic decât *sântă, gândită, scoasă*. Avem numeroase alte exemple în *Convorbiri literare* unde imperfectul nu este accentuat grafic de către Eminescu, precum în *Rugăciunea unui dac* : „Pe când nu era moarte...”, etc.; se poate replica, însă, că *Rugăciunea unui dac* a fost tipărită în 1879, iar *Epigonii* în 1870, cu 9 ani mai devreme. Ne putem referi la *Venere şi Madonă,* tot din 1870, v. 35: „*O fercioar’ a cărei suflet era sânt ca rugăciunea”*. Să se compare: *scrisa voastră erà sântă – a cărui suflet era sânt ca rugăciunea*: prima oară se accentuează puternic sub ritm *era*, accent etic – a doua oară se accentuează *sânt*, calitatea sufletului interesând – şi, deci, imperfectul nu mai este accentuat grafic. O eventuală convertire în sistemul grafic actual trebuie să sublinieze cu alt corp de litere întregul cuvânt (Eminescu însuşi vorbeşte, în cazul accentului etic, de sublinierea cuvântului care-l implică). Dar găsim chiar în *Epigonii* un imperfect neaccentuat, în v. 9o: „Ochiul vostru vedea ’n lume de icoane un palat.” Aici, ca şi în

Rugăciunea unui dac, ca şi în *Venere şi Madonă*, imperfectul nu e sub ritm, de aceea nu se accentuează grafic..

Iar observaţia care se impune este că acest „voi" din *Epigonii* este de faţă, prezent. Nu se referă doar la înaintaşii în viaţă (Alecsandri, Heliade) – ci este o concluzie generală: toţi înaintaşii sunt numiţi, arătaţi în prezent, cu acest imperfect gramatical care arată dumirirea. Care este, atunci, impedimentul ca în pasajul de la care am plecat să vedem două prezente, cum e în *Convorbiri literare*, în locul celor două imperfecte bănuite de către ediţii? Voi urmaţi acum, în prezent, cugetările regine – şi voi mergeţi acum, în prezent, pe urmele lor. Se evocă zborul pe aripi sânte pintre stelele senine: cu atât mai mult: este vorba de sufletul nemuritor, intrat în cosmosul înţelepciunii, în zbor continuu prin lumea ideilor, a cugetărilor. Aceste „inimi mari" fac două lucruri în acelaşi timp: urmează preceptele zeiţei înţelepciunii – şi merg pe urmele acestor precepte, adică le caută cu răpejune şi le urmăresc, le pun în practică să zicem. Arta poetică a înaintaşilor este mai limpede explicată pe cazul Costache Negruzzi : *„...şterge colbul de pe cronice bătrâne (...)Moaie pana în coloarea unor vremi de mult trecute / Zugrăveşte din nou iarăşi pânzele posomorâte / Ce-arătau faptele crude..."* Repetarea este, aici, importantă. În poemul anterior, „Venere şi Madonă" (15 aprilie 1870) Rafael prelua de pe statuile vechi din Roma chipul zeiţei Venus – şi îl transforma, cu meşteşugul artei sale, în Madona, adăuga, adică, diadema de stele, raiul creştin etc. – la un chip păgân. Tot astfel, poetul face dintr-o femeie pierdută – o sfântă. Dându-şi seama că a comis o impietate, readuce sfânta creată prin artă – la condiţia bacantei. Mai mult: înţelege că poate să schimbe din nou situaţia. Un asemenea creator este un epigon, un „apostat" care schimbă binele în rău şi răul în bine când vrea, care se poate schimba pe sine însuşi, etc. Arta (pictura, poezia) poate aceste lucruri – iar autorul are o responsabilitate imensă. Spre deosebire de „Venere şi Madonă", în „Epigonii" Costache Negruzzi coboară în timp – dar nu schimbă nimic: „zugrăveşte *din nou iarăşi* pânzele posomorâte". Este un aparent pleonasm; de fapt, *iarăşi* trebuie înţeles „iarăşi pânzele posomorâte", tot aceleaşi pânze, iar aşa. Înaintaşii nu schimbă, doar învie trecutul aşa cum a fost, ei procedează prin *eponimie:* fac de două ori în aparenţă acelaşi lucru, merg prin timpul scurs şi-l aduc, identic cu sine, în prezent, reînvie ceea ce pare mort, dar nu-i schimbă esenţa. Ei, cu toţii, caută cugetarea – şi merg în cugetare, nu doar o numesc, definesc, înfăţişează etc. Este diferenţa dintre existenţă şi afirmaţie: scrisa voastră *erà* sântă,etc. – oamenii de azi „*Numesc* sânt, frumos şi bine ce nimic nu însemnează". Idealul *kalos kai agathos kai dikaios* este – sau doar se afirmă, doar se numeşte fără a însemna ceva în interior.

Tot oamenii din ziua de astăzi, epigonii, mai afirmă ceva: „Privim reci la lumea asta – vă numim visionari." În context actual, *vizionar* este o calitate deosebită a geniului; Domnul Profesor Florea Fugariu – căruia i-am adus în mai multe rânduri mulţumiri ce nu vor fi, însă, niciodată de ajuns – îmi atrage astenţia că în vremea lui Eminescu termenul avea conotaţii magice, negative, păstrate până în secolul al XX-lea, dacă e să citäm numai definiţia Dicţionarului Candrea din 1931 la termenul *vizionar*: „*care crede că are vedenii, care are idei ciudate, extravagante."* Pentru epigoni, înaintaşii sunt doar nişte „ciudaţi". Abia acest poem îi reabilitează, într-o expresie memorabilă: „Rămâneţi dară cu bine sânte firi vizionare". Poţi pune, aici, virgula vocativului (cum fac ediţiile, împotriva *Convorbirilor literare*)? Cel mai cuminte e să laşi fără virgulă, în regim de complement direct (sau nume predicativ): rămâneţi aşa cum sunteţi. Iar textul are nevoie de explicaţie – şi pentru sensul cuvintelor, şi pentru forma lor – şi chiar pentru punctuaţia ori semnele diacritice folosite iniţial. Ma înainte de toate, însă: pentru a rămâne aşa cum este

Punctul de vârf al acestor discuţii despre accentual grafic îl constituie condiţia filosofului (bătrânului dascăl) din *Sartira I,* iar pentru înţelegerea textului trebuie să acceptäm, fie şi numai ca experienţă filologică, ironia care-l învăluie pe acest personaj. Inadecvarea noastră la text constă în aceea că receptäm în registru eroic figura acestui profesor de astronomie care nu face altceva decât să repete lecţia pozitivistă a secolului; noi încercäm să vedem în el fie geniul neînţeles fie savantul nerăsplătit cum se cuvinte de vremea sa. În fond, acesta l-a scos pe Dumnezeu din Creaţie a pus în loc primul punct al mişcării. Această mecanică a universului se reverberează în viaţa socială prin teoria „*Unul* e în toţi, tot astfel precum *una* e în toate" – care permite fiecărui, oricui, („ori şi cine" scrie poetul, despărţit şi cu accente retorice) să acceadă la poziţia cea mai de sus. Dacă „unu" reprezintă multiplicarea în nesfârşit omenesc a acelui punct prim (*„Dar deodat'un punct se mişcă...cel întâi şi singur"*) – „una" este, în schimb, „soara oarbă". Universul lui „unu" creat de savantul pozitivist are în centrul lui o stihie care organizează haotic ierarhiile, care „Ca şi vântu'n valuri trece peste traiul omenesc", dând fiecăruia posiblitatea să devină primul – dar luându-i-o în acelaşi timp, pentru că ea este aceea care ridică şi coboară indivizii. Se crează, astfel, premizele acelui „bellum omnium contra omnes", „lupta tuturor împotriva tuturor" – situaţie pe care o găsim descrisă în toată opera socială a lui Eminescu. Poetul numeşte „Satiră" acest poem tocmai pentru că satirizează, nu este – nu poate fi – de acord cu teoria ca atare. Nu atât religia interesează aici, cât religiozitatea: pozitivismul acesta primitiv (recunoaştem limita) desfiinţează valorile etice precum gloria, respectul, şi perverteşte sentimentele. Pentru a descrie teoria ca atare, autorul "textualizează", cum am zice astăzi, luând fragmente de ici de colo (începând cu poezia indiană şi până la teoria Kant-Laplace): mai ales aceste fragmente au fost identificate în literatura universală accentuându-se, şi astfel, lectura "în eroic" a pasajului genezei, Eminescu fiind chiar alăturat autorilor teoriei. Pentru a ne detaşa de o asemenea lectură, să privim versul 45, pe care noi îl avem redat astfel în toate ediţiile: *„Fu prăpastie? genune? Fu noian întins de apă? / N-a fost lume pricepută şi nici minte s-o prioceapă."* Aici Eminescu are, în manuscris şi în „Convorbiri literare", accent grav pe *–u* de două ori: *„ Fù prăpastie? genune? Fù noian întins de apă?"*. Titu Maiorescu le scoate, (şi în loc de *genune* pune *genună*, cu iz poetic) – iar după el rămân scoase la toţi editorii. S-ar putea crede că acest accent grav pentru perfectul simplu este ortografic, dar în scrisul lui Eminescu el nu e permanent, ceea ce indică intenţia autorului de a accentua sau nu. Revenim la exemplele de mai sus: în *Strigoii,* v. 182 : *"Pe ea o ţine-acuma ce fu a morţii pradă"* nu este accentuat *fu*, pentru a nu forţa ritmul (de aceea nu pune nici virgulă după *acuma*), nici în *Mortua est*.v.66: *„Au moartea ta înger de ce fu să fie"*, din aceleaşi considerente – dar în *Epigonii*,v.33 este accentuat: „*Viaţa-i fù o primăvară, moartea-o părere de rău*" (aici Maiorescu păstrează accentul pe *–u* în toate ediţiile). Să privim ultimul exemplu: accentul cere intonaţie cu sensul: viaţa, cât despre ea, a fost ca o adevărată primăvară – pe când moartea, ca o simplă părere de rău, ceva nesemnificativ, simplu, uşor.

Revenind la *Satira I*, este evident că accentele dau sens: cea-a fost la început, a fost aia, a fost aia, a fost aia? Accentul cade pe verb, nu pe substantive. Se discută variantele date de unii şi alţii, soluţiile discutate: prăpastie sau genune? noian de ape? – iar el, savantul, spune că n-a fost nimic din toate astea, nu s-a priceput lumea, să vă arăt eu: a fost un punct care s-a mişcat, etc. Autorul îl sancţionează aspru pe acest savant pozitivist, dar ne vine nouă greu să-i înţelegem pedeapsa: :"Mâna care-au dorit sceptrul universului şi gânduri / Ce-au cuprins tot universul încap bine' n patru scânduri...": pe acest refren putem urmări retrospectiv, în amănunt, detaşarea poetului de savantul său (e uscăţiv, friguros, gârbovit – o caricatură a lui Atlas care „sprijinea cerul pe umăr" – pe când el „sprijină lumea şi vecia într-un număr" , aici accentul în vers căzând pe - *i* -, cum ar fi „prăjină"). Cu ironia discursului ne mai întânim la Împărat *şi proletar*, unde cuvântările Proletarului (iatăşi preluate de către noi, inerţial, în registru eroic – şi uneori puse chiar pe seama gândirii teoretice a lui Eminescu însuşi) sunt ridiculizate până la bătaie de joc uneori (vezi gramatica greoaie, termenii preţiioşi, etc).

N. Georgescu

DAN TOMA DULCIU

„*Dacopatia*” academică teutono-galică!

Despre „*geții*” din inima Asiei și „*dacii*” din mijlocul Europei

Asaltați de o avalanșă de eseuri combătând așa numitele excese ale *dacopaților*[1] dâmbovițeni, ne-am propus să aducem în discuție numele unor *dacologi* străini care, în urmă cu aproape două secole, au propovăduit *avant la lettre* de la tribuna unor instituții academice, sau în reviste prestigioase, tipărite de o parte sau de alta a *„pădurii hercinice”,* teorii considerate de unii, în zilele noastre, drept „basne” *dacopatice*[2] sau *getopatice*.

Pe lângă aceste subiecte, devenite calul de bătaie al unor articole tot mai virulente, un alt termen care creează frisoane, motiv pentru care este pus la Index, sau la Zidul Infamiei, este „*protocronismul”*, considerat de unii *drept „o tentativă ridicolă de a marca pionieratul românesc în literatură şi apoi în ştiinţe, arte”*[3] . Curentul amintit este criticat vehement, în contextul noii tendințe ideologice de reevaluare a trecutului României în spiritul „*corectitudinii politice*”, pe considerentul de a nu marginaliza, exclude sau ofensa sentimentul de mândrie națională al altor popoare, recomandându-se autorilor insubordonați, ostili noului curent progresist, să se abțină de la enunțarea unor păreri, conform cărora românii au priorități în cercetarea științifică, în domenii ale cunoașterii etc.

Dacopați „avant la lettre” ?

Vom prezenta în continuare studiile și cercetările mai vechi ale unor savanți europeni, care au inspirat operele lui B.P. Hașdeu, N. Densușianu și alții „*ejusdem farinae”* în promovarea „*dacismului*”.

Astfel, în cursul dezbaterilor *Academiei Regale de Științe din Berlin*, în cadrul ședințelor din 9 ianuarie 1837 și 6 februarie 1837, celebrul geograf și istoric C. Ritter prezenta forului academic german conținutul cărții sale, intitulate: „*Die Erdkunde im Verhältniß zur Natur und zur Geschichte des Menschen, oder allgemeine vergleichende Geographie, als sichere Grundlage des Studiums und Unterrichts in physicalischen und historischen Wissenschaften”, Siebenter Theil, Drittes Buch, West-Asien*[4], Berlin, 1837.

Comunicarea sa, de fapt o expunere pe teme arheologice, se referea la *„Forma simbolică a tumulilor Asiei*”. Conținutul acestei prelegeri va fi tipărit în paginile unei prestigioase publicații a *Academiei Franceze*[5], dovedind interesul stârnit de această prezentare.

În studiul mai sus amintit, celebrul om de știință german, considerat părintele geografiei moderne, dedică un întreg capitol *geților, dacilor, masageților din Asia Centrală* (p.627-630)[6].

Dar, mai întâi, să amintim o întâmplare, petrecută în urmă cu peste un deceniu. Regizorul Sergiu Nicolaescu, autorul epopeii cinematografice „*Dacii”* (1967), o coproducție româno-franceză[7], vizitând Afganistanul în urmă cu peste un deceniu, își arată surprinderea față de uluitoarea asemănare fizică a locuitorilor *paștuni*[8] cu *geto-dacii* înfățișați pe *Columna lui Traian*.

Oricât l-am suspecta pe regizorul narațiunilor filmografice cu subiect istoric de un subiectivism exagerat, nu putem ignora afirmația formulată de un expert în arta imaginilor sugestive, potrivit căreia personajele de pe *Columnă* au trăsături comune cu *paștunii*. Fără să bănuiască, acesta enunța de fapt o constatare sugerată de învățați europeni, cu mult timp înaintea sa.

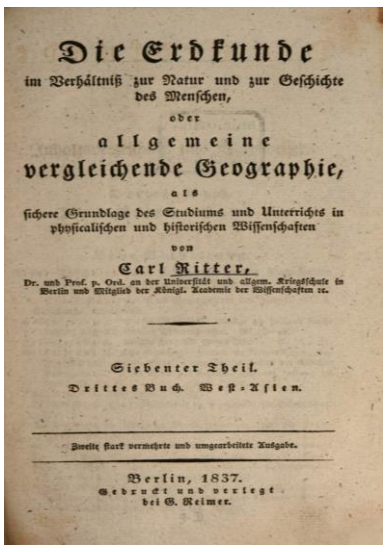

Die Erdkunde
im Verhältniß zur Natur und zur Geschichte des Menschen,
oder
allgemeine
vergleichende Geographie,
als
sichere Grundlage des Studiums und Unterrichts in physicalischen und historischen Wissenschaften
von
Carl Ritter,
Dr. und Prof. p. Ord. an der Universität und allgem. Kriegsschule in Berlin und Mitglied der Königl. Academie der Wissenschaften ꝛc.
Siebenter Theil.
Drittes Buch. West-Asien.
Zweite stark vermehrte und umgearbeitete Ausgabe.
Berlin, 1837.
Gedruckt und verlegt bei G. Reimer.

Dar, să revenim la precizările savantului german. C. Ritter[9] expunea colegilor prezenți concluziile cercetărilor privind relicvele arheologice cunoscute sub numele de *tumuli,* care au fost descoperite în număr mare în regiunea principalelor căi de comunicație între *India, Persia* și *Bactriana*, exemplificând expunerea cu desene și schițe, făcând cunoscut modul de construcție al acestor monumente.

Primul sit arheologic care a atras atenția savanților a fost tumulul *Manikyala,* descoperit în 1810 de M. Elphinstone, în regiunea *Rawal-Pindi,* în *Pundjab*, aflat la mică depărtare de țărmul estic al fluviului *Indus*, la jumătatea distanței dintre acesta și orașul *Jhelum* (*Hydaspes*), în locul în care se crede că a existat antica *Taxila*.

Studiind acest tumul și ținând cont că diferă de toate celelalte construcții asemănătoare din restul *Hindustanului*, autorul îl consideră ca fiind un monument construit de greci, pe vremea lui Alexandru Macedon sau a urmașilor acestuia. Numit de localnici *Stupa*, tumulul are formă rotundă, măsurând 320 de picioare în circumferință, 80 de metri înălțime, încoronat de o cupolă.

Acest tumul a fost însă excavat abia în anul 1830, când italianul Jean-Baptiste (Giovanni Battista) Ventura (25 Mai 1794 – 3 Aprilie 1858), pasionat arheolog, în același timp condotier angajat în armata maharajahului Ranjit Sing, suveranul din Lahore, s-a implicat să sape acolo, descoperind în interiorul movilei masive o mare cantitate de obiecte prețioase, din cupru, argint și aur, cu mici ornamente de aur, pietre scumpe, diamante etc. și, mai ales, o colecție de monede foarte rare din cupru, argint și aur.

La scurt timp după aceea, A. Court, ofițer mercenar atras de mirajul comorilor, a descoperit în împrejurimi ruinele altor 15 tumuli cu cupole asemănătoare; unul dintre ele, având între 60 - 70 de picioare înălțime, ascundea în interior numeroase obiecte prețioase, găsite în mici încăperi, cu pereți zidiți, care conțineau inscripții **cu caractere necunoscute**.

Un alt arheolog, Al. Burnes, reluând săpăturile efectuate de Ventura, a găsit încă 70 de monede, apoi, în 1832, a descoperit, la mică distanță de *Indus*, un alt tumul compact, cunoscut sub denumirea *Movila lui Belur*.

La acea vreme, aceste monumente erau singurele cunoscute pe malul estic al *Indusului*; dar ele au deschis calea unor cercetări în zona de est a *Indiei,* soldate cu găsirea altori tumuli gigantici, asemănători primelor monumente de acest fel, aflați de o parte și de alta a drumului principal și a râului *Kaboul*, aproape în toată țara, în *Kaboulistan*, de la *Kaboul* până la trecătoarea *Khu* sau *Caucazul indian* și chiar până la *Bamiyan* sau *Alexandria ad Caucasum*.

Timp de câțiva ani, aceste monumente au fost excavate de arheologi celebri, precum Moorcroft, Trebeck, Al. Burnes, Ch. Masson, Gérard și Honigberger, care au cules din acești tumuli o recoltă bogată de obiecte prețioase dar mai ales monede.

Cele mai importante situri arheologice (aproximativ o sută de tumuli mari) au fost găsite în *Peschawoar*, în munți *Khyber*, în jurul *Jallalabad*, în jurul orașului *Kaboul* și în câmpia *Beghram* [10] .

În interiorul lor sau în zone înconjurătoare, aflate în ținuturi îndepărtate, la o distanță foarte mare de orice așezare, diseminate în locuri inaccesibile, chiar pe culmi alpine, au fost găsite mii de monede de diferite mărimi.

În câmpia *Beghramului,* între dealurile care o înconjoară, arheologul Ch. Masson, care făcuse în aceste locuri numeroase descoperiri, estima numărul monedelor la mai mult de 30.000 de piese (pe care timp de mulți ani păstorii le-au colectat de pe pășunile acestei localități, vânzându-le negustorilor sau bijutierilor din Kabul).

Un mare semn de întrebare îl ridică însă construcțiile din trecătoarea alpină *Bamiyan*[11]. Valea aceasta, lungă de 3 leghe, înconjurată de numeroase peșteri, impresionează prin existența celor doi coloși sculptați în stâncă, dintre care unul are 120 de metri înălțime; aceștia veghează asupra trecătorii *Khu* din India, lângă *Balkh;* trecutul monumentelor amintite este necunoscut, păstrând urme ale unei civilizații antice, care datează probabil din vremea macedonenilor, dar pe care istoricii nu au putut să o stabilească.

Comorile numismatice adunate în acest fel au atras în primul rând atenția comercianților de antichități, atât din *Kaboul* și *Calcutta*, cât și din *Europa*, mai ales după ce generalul Allard a transferat o mulțime din aceste obiecte curioase colecțiilor muzeale din Paris.

Arheologii amintiți au căutat să descopere cine ar fi putut fi constructorii acestor monumente, care a fost cronologia lor. Se știe doar, din cercetările numismatice, deja publicate de unii autori, că medaliile găsite în tumulul *Manikyala* sunt extrem de variate: au fost semnalate piese numismatice din vremea *Romanilor, Sasanizilor, Bactrienilor*, unele având legende grecești, scitice, pehlavi sau nagari, ori monede având inscripții indiene, altele înfățișând *caractere necunoscute*.

Monedele romane ale tumulului *Manikyala* sunt de la sfârșitul Republicii, dar nici una nu este mai veche de secolul Împăratului Augustus; printre alte monede de aur, descoperite pe malul vestic al *Indusului* de Ch. Masson, există unele emise de împărații Teodosiu, Martian și Leon, până la mijlocul secolului al V-lea.

Medaliile persane, aparținând Sasanizilor, au legende în limba *pehlavi*.

A treia clasă de monede, de origine scitică, sunt împărțite, în principal, conform legendelor ce au putut fi descifrate, în două categorii, și anume: în *mokadphyses* și *kanerkos*, cu inscripții în limba greacă și *Pehlavi* sau având pe revers alte tipuri de imagini și forme de scriere.

Aceste categorii de monede găsite la *Manikyala* precum și la *Kaboul* sunt contemporane cu epoca ridicării acestor tumuli, deci nu cu mult înainte de sfârșitul secolului al IV-lea al erei creștine.

Savantul german, a cărui probitate științifică nu poate fi pusă la îndoială, vorbind despre existența simultană a unor diverse credințe religioase pe aceste locuri (grecești sau cele specifice zoroastrismului, mithraismului, budismului, brahmanismului), precum și amintind influența ulterioară a civilizației greco-bactriene asupra teritoriilor guvernate de atâtea dinastii *„indo-scite*", evocă explicit o perioadă când cuceritorii *geți* sau *daci*, veniți dinspre nord, s-au răspândit pe tot malul estic al Indusului, de la *Kelat*, la *Kaboul* și *Bamiyan*, chiar și în regiunile muntoase.

Cu privire la aceste subiecte, autorul face trimitere la cercetările efectuate de oamenii de știință Th.- S. Bayer, H. Wilson, Koehler, Schlegel, J. Prinsep, Ch. Masson, A. Court, Raoul-Rochette, K.-O. Mûller și mulți alții[12].

În continuare, dizertația eminentului om de știință german analizează subiectul prezenței *arborelui sacru* pe monede sau în reprezentările figurative ale diverselor religii care coexistau în zonă, apreciind că acest simbol este o reminiscență a credințelor răspândite de triburile *geto dace* din această zonă a lumii.

În Ceylon, dar și în toată peninsula India, preoții budiști propovăduiau principiile religiei lor la umbra *smochinului* sacru. Vechile mănăstiri javaneze de aur, precum și multe monede *indo-scite*, au reprezentări iconografice ale *copacului sacru*, care își extinde umbrirea ca un acoperiș deasupra templului.

O altă dovadă de *dacism*, de sorginte academică europeană, o găsim în lucrarea „*The Asiatic Journal and Monthly Register for British and Foreign India, China and Australasia",* vol XVII – New Series, May August 1835, London 1835.

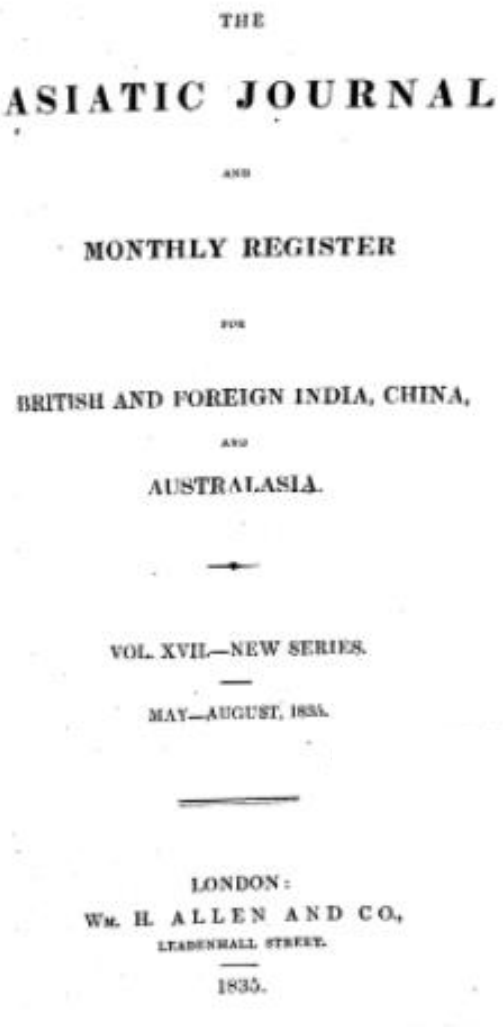

THE

ASIATIC JOURNAL

AND

MONTHLY REGISTER

FOR

BRITISH AND FOREIGN INDIA, CHINA,

AND

AUSTRALASIA.

VOL. XVII.—NEW SERIES.

MAY—AUGUST, 1835.

LONDON:
WM. H. ALLEN AND CO.,
LEADENHALL STREET.

1835.

Asiatic Journal, New Series, Vol. 17/mai-august 1835, Nr. 65.

În această revistă, sub titlul „*Antichități indo-grecești*”[13] sunt prezentate rezultatele descoperirilor arheologice ale lui Burnes și Gerard în *Bactriana* și *Transoxiana*, ale generalului Ventura (care a excavat tumulii din *India* și *Bactriana*), ale lui Meyendorf, care a găsit urme scitice în *Bokhara*, ale lui M. Masson și săpăturile sale din *Balkh*, unde a dat de urme grecești și ale triburilor parților, respectiv săpăturile lui Honigbergher în tumulii din *Kabul*.

Studiul amintește prezența unor monede cu texte grecești, despre care se afirmă că ar aparține unei necropole grecești, aflată în *Câmpia Bahar*, de lângă *Balabagh*, monedele găsite în vasele de piatră fiind semne clare ale unu cult al morților (dovadă fiind taxa plătită lui *Kharon,* orientalizat și amplificat, în loc de obișnuitul *obolus,* care consta în moneda strecurată între dinții decedatului).

Dr. Gerard vorbește pe larg despre ceea ce el numește *monede indo-getice* !

Monedele acestea reprezintă, cu certitudine, o reminiscență a prezenței succesorilor Împăratului Alexandru Macedon, care și-a împărțit cuceririle între câțiva dintre locotenenții săi: în afară de *Seleucos,* care stăpânea *Bactria,* și alții, regiunea dintre *Kabul* și regatul *Taxila* a fost atribuită lui *Python*.

Prezența unei legende cu text grecesc pe monede nu este o dovadă suficientă pentru a dovedi originea grecească a prinților ce au domnit aici; „*Am avansat ideea că toți acești regi, Kaifise, ar trebui să formeze o nouă serie de succesori* ***indo-getici*** *ai grecilor, o clasă conducătoare care ar putea include toate domniile ale căror nume nu sunt de origine greacă”,* spune revista.

Autorul folosește termenul *indo-getic* sau *indo-sacæ,* similar celui de *indo-scitic,* propus de Schlegel.

În continuare, acesta menționează: „*Din* ***națiunea getică****, aceea care a mărturisit doctrina nemuririi sufletului, aceea care s-a opus persanului Cyrus, s-a născut un imperiu* ***urdu*** *puternic, sub marele lor han, Timoor, când s-a născut Hanatul Chagatai, a cărei expansiune a condus la dispariția regatului elenistic Bactria”*.

Referitor la această perioadă, nu se poate cunoaște sau este imposibil de urmărit, care a fost distincția între *geti și sacae*, pentru care Împăratul Alexandru Macedon a ridicat orașul *Alexandria* (descoperit de M. Masson), însă este sigur că în perioada *Timoorilor* primii erau încă „*necredincioși*".

Îmbrățișând „*credința"* cuceritorilor, acest fapt a ajutat politica *Hanatului Chagatai* în exterminarea **rasei gete**. Prin urmare, este irelevant care dintre acești doi termeni– *Gete* sau *Saca,* desemnează denumirea generică de *Indo-sciți.*

Potrivit lui Menu, ulterior, toate triburile din *Saca-Dwipa* (Scythia?), precum *Sacæ, Pehlavi, Yavana* etc au trecut la un fel de hinduism.

Totuși, imperiul elenistic *Balkh* a supraviețuit suficient de mult timp pentru ca, prin civilizația sa superioară, să lase urme în arta, limba sau pe monedele din zonă.

Autorul studiului subliniază fenomenul migrației locuitorilor din spațiul danubiano-carpato-pontic, desemnând „*sălbatica Dacie*” drept „***officina gentium***”[14]: „*În ceea ce privește numeroasele situri arheologice descoperite, movilele sau tumulii atribuiți acestor lideri sau regi indo-elenistici sau indo-getici, am câteva remarci. Despre modelul getic de mormânt reliefat de aceste mari movile, avem dovezi istorice abundente, atât în antichitate, cât și în timpurile moderne; practica lor s-a extins și spre vest, fiindcă* ***geții*** *nomazi au migrat din* ***officina gentium****, din sălbatica* ***Dacie*** *până la neospitaliera Scandinavie. Ei își păstrau obiceiurile, cum ar fi riturile sepulcrale specifice triburilor de Sacatai (Scythia), de la Dunăre până pe țărmurile Mării Baltice. Herodot este cel care ne spune despre sacrificiul imens care avea loc la moartea regilor getici.”*

Officina Gentium este un termen generic, folosit de Walter Scott (1771-1832) desemnând „*o țară sau o regiune din ai cărei vechi locuitori s-au dezvoltat numeroase națiuni”*[15].

Amintim în acest context lucrarea semnată de S.V. Wiswanatha, o autoritate recunoscută în domeniul istoriei și culturii vechi a Indiei, șef al Departamentului de Istorie la *National College*, Trichi, intitulată „*Hindu culture in Ancient India*” (prima ediție, 1928, retipărită în 2009), în care autorul analizează studiile privind păsările și animalele cunoscute locuitorilor din epoca în care a fost redactată *Rig-Veda*, precum și obiceiurile și instituțiile arienilor din India, demonstrând clar că flora și fauna ce erau familiare arienilor vedici sunt caracteristice regiunii Balcanilor.

De asemenea, savantul indian demonstrează aceste legături profunde, aducând numeroase exemple.

Astfel, taurii și vacile au fost animalele favorite ale indienilor, începând cu perioada vedică încoace.

Oaia și câinele sunt de asemenea indicii ale existenței unei vieți pastorale ale indienilor vedici. *Saramā,* câinele din *Veda,* este subiectul unui întreg imn vedic.

Se cunoaște faptul că arienii din *Rig Veda* erau buni călărești, spune autorul, oferind în continuare și alte dovezi.

De altfel, găsirea tumulului *Manikyala,* excavat de generalul Ventura, îl face pe acesta să creadă că a descoperit mormântul lui *Bucephalus*[16] și, prin urmare, el și-a imaginat că a localizat *Bucephalia,* concluzionând că semnificația cuvântului Manikyala este „*orașul calului”*.

O serie de toponime în sanscrită, răspândite în teritoriul cucerit de Alexandru Macedon între *Bamiyán* și *Multán,* redau de fapt denumiri mai vechi. Astfel, *Punjáb* este alcătuit din cuvintele *punj-áb*, „*cinci ape*".

Hydaspes (Jhilam), este compus din silabă inițială „*hyd*”, corespunzând termenului grecesc *„apă*” iar „*aspes”* provine din cuvântul persan „*asp”*- „*cal*".

Un alt exemplu: este cuvântul „*Doáb”* (*două ape*) sau mai degrabă pământul dintre ele, termen cu care autohtonii numesc localitatea *Jhilam*.

În *Turkistán* s-au identificat și alte afinități etimologice: râul *Jaxartes* este citit în limba mongolă *Ixiartis,* dar turcii îi mai spun

Secandriæ, sau *râul lui Alexandru*.

Regiunea este cunoscută pentru o rasă de cai, numiți *dhani*, precum și pentru o rasă de câini afgani și, de asemenea, aici sunt de admirat multe femei frumoase.

Toate aceste exemple arată o legătură ancestrală cu teritoriile dunărene. Chiar și obiceiurile străvechi seamănă cu cele ale *geților.* Astfel, autorul dă exemplul copiilor născuți cu grave diformități ale corpului, spunând că urmau să fie sacrificați.

Cât despre *Getæ* se presupune că acești sunt vechii *Jogatai*, care locuiesc dincolo de granița cu *Yarkand* și *Kashgar*.

Dacă un filolog ar ajunge în aceste regiuni ar găsi toponime interesante la fiecare pas, trebuind să elucideze etimologii neașteptate, profitând de faptul că limba afganilor sau paștunilor are multe idiomuri, păstrate într-o stare de simplitate primitivă, în special în dialectele locale din districtele care au rezistat cuceririi islamice.

DACII din inima Europei

„Tabăra dacică "

din Austria

În vara anului 2020, *Muzeului arheologic* de la *Carnuntum*, Austria, organiza un festival istoric dedicat civilizației romane, comunicând că *"Mândrii daci îi invită pe toți să le viziteze tabăra și să afle mai multe despre cultura lor într-o prezentare impresionantă. Aceasta este o mare șansă de a afla cum trăiau și gândeau oamenii din afara Imperiului Roman în acel moment. Deși diferite popoare au făcut comerț și au comunicat pe scară largă între ele, nu toată lumea a trăit într-un oraș roman mare precum Carnuntum. Cultura și tabăra dacilor sunt la fel de impresionante în felul lor".*

În scenariul festivalului, Dacii atacă pe apărătorii castrului roman Carnuntum*! „Dacii, un popor care trăiește mai ales în ceea ce este România de astăzi, sunt atrași de prosperitatea adunată de Carnuntum. Vor reuși legiunile să protejeze Panonia și odată cu ea, granița de nord a imperiului sau mândrii războinici daci își vor continua campania necontrolat? Indiferent de rezultatul bătăliei, aveți o imagine excelentă a întregii lupte în jurul arenei din cartierul orașului",* ne spun organizatorii acestui festival, care se organizează de două ori pe an, în timpul verii.

Din păcate, din cauza restricțiilor cauzate de pandemie, nu am putut participa anul trecut la manifestările organizate în această localitate situată la circa 40 km de Viena, oraș pe care istoricii austrieci l-au botezat, pe drept cuvânt, „*Roma de pe Dunăre*". El este printre printre puținele așezări care reînvie viața de odinioară, așa cum era în primele patru secole ale erei creștine. De altfel, orașul a fost declarat de către UNESCO ca făcând parte din patrimoniul cultural al continentului european. Se fac de asemenea eforturi pentru a include *Limesul Danubian*[17] pe lista UNESCO a patrimoniului umanității.

Orașul antic *Carnuntum* a fost refăcut, folosindu-se metodele *arheologiei digitale*, și cu toate că are dimensiuni impresionante, nu s-au excavat decât 0,5% din întregul areal al vechii așezări romane.

Localitatea antică *Carnuntum* (sec. 1-1V d. H.)

Așadar, vizitând acest impresionant oraș austriac, reconstituind cu fidelitate anticul *Carnuntum*, am avut prilejul să observ pregătirile în curs de desfășurare, pentru un nou festival[18], care va pune în prim plan strălucirea civilizației romane în această parte a Europei[19].

Aici, vizitatorii au la dispoziție nu mai puțin de trei puncte muzeale, mult apreciate de cercetători dar și de vizitatori. Cel mai vechi este *Muzeul Carnuntum* (*Museum Karnuntinum*), aflat în *Bad Deutsch - Altenburg*, care a fost proiectat de arhitecții Friedrich Ohmann și August Kirsten, la inițiativa „*Gesellschaft der Freunde Carnuntums*", la sfârșitul secolului al XIX-lea, fiind inaugurat cu mare fast de însuși Împăratul Austro-Ungariei, Franz Josef, la 27 mai 1904.

Suveranul vienez dorea renașterea acestei așezări, concretizând ideea, tot mai prezentă în epocă, a continuității de cultură și civilizație, dar și de strălucire politică, între *Imperiul Habsburgic* și fostul *Sfânt Imperiu Roman* (în latină *Sacrum Romanum Imperium,* iar în limba germană *Heiliges Römisches Reich*). Începând cu anul 1512, el s-a numit și *Sfântul Imperiu Roman de Națiune Germană* (în lat. *Sacrum Romanum Imperium Nationis Germanicae*, în germană *Heiliges Römisches Reich Deutscher Nation*), fiind un imperiu multietnic, dezvoltat în Evul Mediu, cuprinzând teritorii din Europa Centrală, incluzând Germania actuală și teritorii din Italia, Boemia și Burgundia, dizolvat în anul 1806.

Sfântul Imperiu Roman de Națiune Germană se dorea a fi continuatorul străvechiului *Imperiu Roman de Apus*. La fel ca *Biserica Romano-Catolică,* reprezentanții săi îl considerau ca fiind moștenitorul (deplin) al civilizației romane. La apusul său, acest imperiu cuprindea cea mai mare parte a teritoriului de astăzi al Germaniei, Austriei, Elveției, Liechtenstein, Belgia, Luxemburg, Țările de Jos, Cehia, Slovenia, partea estică a Franței, o porțiune din teritoriul Italiei și părțile occidentale ale Croației și Poloniei.

Începând cu anul 1271, când Rudolf de Habsburg devine împărat romano-german, Habsburgii vor conduce *Sfântul Imperiu Roman* pentru mai mult de 400 de ani.

Sub Împăratul *Francis al II-lea de Habsburg* s-a destrămat acest imperiu, în august 1806, după ce a fost înfrânt de Napoleon în *Bătălia de la Austerlitz*.

De aceea, îmi pun întrebarea: îndrăznește cineva să-i numească pe istoricii germani sau austrieci, care descriu această epocă, drept *romanopați*? Pot fi categorisite eforturile de a reda strălucire anticei civilizații romane din *Carnuntum* drept „*romanopatie*", așa cum este catalogată „*dacopatia*" în România ?

Al doilea punct muzeal înfățișează „*Römisches Stadtviertel*" (*Districtul Roman*), iar al treilea poartă numele de „*Museumsverein AuxilliarKastell*". Alte obiective arheologice de amploare, care atrag mii de turiști, sunt *Amfiteatrul orașului civil, Amfiteatrul*

orașului militar, *Școala de Gladiatori*, *Heidentor* (vestigiile unui impunător arc de triumf roman).

Muzeele punctează câteva dintre cele mai importante date istorice: Împăratul Tiberius a inaugurat în anul 6 d.Hr. prima tabără militară în acest vechi oraș, marcând prezența timpurie a romanilor în această parte a *limesului danubian*, continuată de construcția unui sediu de legiune romană (41-54 d.Hr.), apoi construcția de locuințe civile (circa 70 d. Hr.), edificarea de către Împăratul Domițian a unui Castel auxiliar și a Amfiteatrului din orașul militar (81-96 d.Hr.), ridicarea de către Împăratul Hadrian a localității la rangul de municipiu, purtând denumirea de *Municipium Aelium Karnuntum* (124 d. Hr.), devenind în 194 d. Hr. *„Colonia Septimia Aurelia Antoniniana Karnuntum”*. În perioada ce a precedat retragerea Aureliană din Dacia, 271 d. Hr., aici a domnit pentru puțin timp o rudă de sânge de a lui Decebal. Dar cel mai important moment îl reprezintă conferința imperială de la *Carnuntum*, a conducătorilor imperiului roman, care au decis să acorde libertate religioasă pentru creștini (11.11.308 d. Hr.). În anul 433, *Carnuntum* va încăpea pe mâinile hunilor.

Muzeul din *Carnuntum*

Carnuntum păstrează într-o formă exemplară relicve ale culturii și civilizației populației din *Imperiul Roman*, inclusiv cultura și civilizația locuitorilor din spațiul geto-dac. De altfel, prospectele turistice enunță următoarea idee: „***Römerstadt Carnuntum. Die Vergangenheit beginnt hier***” (*Orașul roman Carnuntum. Trecutul începe aici*).

Referitor la istoria noastră, este știut că în castrul *Carnuntum,* împăratul Vespasian cantonase *Legiunea XV,* care - sub Împăratul Traian - a participat la cucerirea Daciei. Aici staționa și flotila dunăreană „*Classis Flavia Pannonica”*.

La *Carnuntum* vizitatorii pot vedea terme, amfiteatre, apeducte, canale de scurgere. Termele aveau o curte împodobită cu plante (*Palaestra)*, răcorită cu ajutorul unor havuze cu apă curgătoare, înconjurată de colonade, destinată pentru exercițiile de gimnastică și pentru jocuri, apoi un bazin neacoperit pentru înot, pe care-l găsim și la Pompei.

Băile propriu zise sunt separate (pentru bărbați și femei), dar sistemul de încălzire este comun pentru ambele băi.

Sudarium (*Lakonikon* la greci), era încălzit cu aer cald, introdus în spațiul gol aflat dedesubtul pardoselii (*Hipocaustum*).

Se mai pot vizita și amenajările pentru saună, alături cu *Alveus*, bazinul cu apă caldă, precum și *Labrum*, bazinul pentru băile reci.

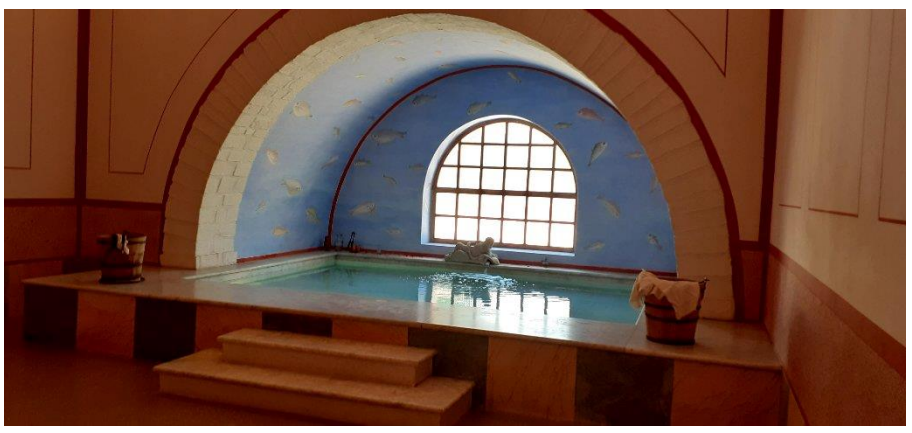

Astăzi, la *Carnuntum*, vizitatorul poate admira aievea o așezare urbană romană, care a obținut rangul de *municipium* sub Împăratul Adrian, având clădiri civile, un castru militar. Toată zona limitrofă (*Bad Deutsch - Altenburg, Hainburg* și *Petronell*), aproape de hotarul Austriei spre Slovacia, ascunde un veritabil tezaur de relicve antice, cu apeducte romane subterane, terme, un amfiteatru alimentat cu apa, țevi de plumb pentru aducerea apei în terme și în case. Termele destinate pentru legiunea militară se află aproape de zona principală a castrului, în apropiere de *Praetorium* și de *Quaestorium*.

Arena are un bazin, lung de 8 m., lat de 6,3 m., adânc de 3,8 m, având și un canal de scurgere zidit, de piatră. Apa se aducea prin olane de pământ ars, servind probabil ca apă potabilă, pentru curățarea arenei, pentru igiena luptătorilor.

La *Petronell* (denumirea actuală a anticului castru *Carnuntum*),

locuitorii foloseau din belșug materiale de construcție din perioada romană. Astfel, nu numai *Catedrala Sf Ștefan* (Viena) este edificată cu pietre aduse de aici, dar și soclul magaziei de grâne a contelui Traun, aflată pe domeniul Castelului de la Petronell, a fost zidit în anul 1734 cu pietre sculptate, având inscripții, cu cărămizi romane cu inscripții, care arată că provin din vremea Împăratului Constantin II. Chiar în zilele noastre funcționează un apeduct roman, înalt de 1 m., care trece prin parcul Castelului contelui Traun; el alimentează cu apă castelul, inclusiv 2 comune rurale mici.

La *Carnuntum* vizitatorul descoperă una dintre cele mai mari expoziții de amfore. Iar din 2019, a fost amenajată *Casa negustorului de ulei.*

Un Dac devine stăpânul Imperiului Roman cu Capitala la Dunăre

Istoria consemnează faptul că, pentru o scurtă perioadă de timp, la *Carnuntum*, în Austria, a fost ultima capitală a ceea ce se dorea a fi un *Imperiu Daco-Roman,* având pe tron un urmaș al Regelui Decebal, pe nume *Regalianus*.

În *Castrul de la Carnuntum,* capitala Panoniei Superioare, a fost încoronat ca ”*Imperator*” strănepotul lui Decebal, pe numele său *Cornelius Publius Regalianus*[20]. Acesta și-a stabilit reședința sa aici, deși provincia era supusă în permanență atacurilor sarmaților iazigi.

Autorul Trebollio Pollio („*Scriptores Historiae Augustae*”)[21] afirmă despre acesta că era de neam dac, chiar rudă cu însuși Decebal. Era un bărbat priceput în treburi militare, comandant general al forțelor armate din *Illiria*, căruia i se subordonau trupele din *Thracia, Moessia, Dalmația, Pannonia si Dacia*[22], motiv pentru care este demn de a fi Împărat („*quod dignus videretur imperio*”).

Regalianus, conducând legiunile a XI-a, a XIII-a, a XIV-a *Gemina* si a V-a *Macedonica*[23], a salvat Imperiul Roman de ocupația sarmaților (aceștia invadaseră Dacia, dar au fost înfrânți de comandantul dac în bătălia de la Scupi, din luna iunie 258, d. Hr., iar țara a fost eliberată).

Reconstituire digitală a unui amfiteatru din Carnuntum

Ca urmare, populația provinciilor de la Dunărea de Jos precum și guvernatorii l-au proclamat Impărat: „*Augustus IMP. Cornelius Publius Regalianus”* [24].

Timp de 10 ani a luptat împotriva lui Gallienus, pentru a dobândi independenței Daciei.

Monede romane cu efigia lui Regalianus

Încurajat de importantul succes militar dobândit împotriva invadatorilor sarmați, fiind sprijinit de o armată alcătuită precumpănitor din războinici daci și traci, având o ascendență regească dacică (urmașul direct al lui Decebal), acesta își extinse suveranitatea peste teritoriul întregii Dacii (*Thracia, Moessia, Macedonia, Dalmația, Illiria, Pannonia, Dacia traiană*) dar și dincolo de hotarele acesteia, pe teritoriile dacilor liberi, ale carpilor din Moldova, ale costobocilor – începând din nordul Maramureșului și până în Boemia, până la Nipru si Bug, ale tyrageților de pe Nistru și peste aceste meleaguri.

Acesta spera în reunificarea vechii Dacii, în hotarele din vremea lui Burebista.

Drept expresie a autorității sale, *Cornelius Publius Regalianus* bate la *Carnuntum* monede de argint cu chipul său, devenite rarisime piese de colecție, în zilele noastre.[25]

Monede emise în timpul lui Regalianus, înfățișându-l pe acesta și soția sa, Împărăteasa *Augusta Sulpicia Dryantilla*

La sfârșitul strălucitei, zbuciumatei și scurtei sale domnii, *Regalianus*, urmașul de sânge al lui Decebal (deși considerat de cronicarii timpului drept împăratul „*uzurpator*”, fiind unul dintre cei „*30 de tirani*”) se luptă la data de 23 august 268 d. Hr. cu armata lui *Gallienus*, bătălia terminându-se nedecis.

În condiții niciodată clarificate, *Regalianus*[26] dispare de pe scena istoriei (fie în urma unei revolte subite a soldaților roxolani din armata sa, cumpărați de adversarul său, *Gallienus*, și convinși să trădeze, fie sucombând de moarte naturală, fie înecat, într-o întâmplare tragică.)[27]

Soția sa, *Sulpicia Dryantilla*, căreia *Regalianus* îi atribuie numele *Augusta*, pentru a putea fi acreditată împărătească, este recunoscută drept suverană de către triburile carpilor liberi, care luaseră conducerea statului dac.

Despre *Sulpicia Dryantilla* (fiica Claudiei Ammiana Dryantilla și a lui Sulpicius Pollio, senator și ofițer sub împăratul Caracalla[28]) se știu puține date: doar faptul că aparținea unei familii bogate, patricieni cu mare influență în Senatul de la Roma.

La rândul ei, a bătut monedă cu chipul său. Și aceasta reprezintă una dintre cele mai rare și mai căutate monede romane.

Împărăteasa *Augusta Sulpicia Dryantilla*

Din nefericire, și această împărătească dispare, tot în condiții obscure, în anul 270 d. Hr.

Însă, din acel moment, Dacia, care continuă să existe, va căpăta un alt statut, având totuși relații cu *Imperiul Roman,* în baza unei înțelegeri cunoscute sub numele de „*Legământului lui Aurelian*" (acord semnat lângă *Aquileia*[29]). Acest act consfințea totodată și retragerea armatei și administrației romane din Dacia, proces care ar fi început, potrivit unor istorici, în anul 256, în timpul împăratului Gallienus.

După moartea împărătesei *Augusta Sulpicia Dryantilla,* în timpul Împăratului Aurelian, au fost retrase pe linia Dunării legiunile romane din Dacia (271-274).

Acest act stipula, printre altele, că Dacia nu se va mai desprinde de *Imperiul Roman,* atâta timp cât în fruntea Imperiului se vor afla împărați de neam daco-geto-trac.

Acordul prevedea ca locuitorii Daciei să fie scutiți de împovărătoare impozite, dar, în schimb, dacii se obligau să asigure apărarea granițelor imperiului împotriva năvălitorilor barbari, care atacau *limesul roman* din nord şi est.

Pentru noi, românii, *Carnuntum* este o lecție vie de istorie !

Viena
29.07.2021

Note

[1]Termenul învederează mai nou „*tracomania*" unor autori, precum Bogdan Petriceicu Hașdeu, N. Densușianu, V. Pârvan, transformată în „*dacomanie*" la Vasile Lovinescu, Mircea Eliade, Dan Oltean, Dr. Napoleon Săvescu, Gabriel Gheorghe, Marija Gimbutas.

[2] Un mare „*dacopat*" este, în viziunea unora, însuși Mihai Eminescu, condamnabil fie și numai pentru crima de a enunța îndemnul: *„Totul trebuie smuls din mâna acestor oameni c-o înnăscută incapacitate de-a pricepe adevărul și lipsiți de posibilitatea patriotismului; totul trebuie dacizat oarecum de acuma-nainte!"* (Extras din articolul ***Distinguentum est***).

[3] Bogdan Crețu, „*Protocronismul -un hibrid ideologic*", *Ziarul de Iași*, 16.12.2018

[4] „*Geografia în raport cu natura și istoria umană sau geografia comparativă generală, ca bază sigură pentru studierea și predarea științelor fizice și istorice",* Partea a 7-a, Cartea a 3-a, Vestul Asiei, Berlin, 1837*)*

[5] *L` Institut"* (*Sciences Historique et Philosophique*), 7 august 1837, p. 121 -127.

[6] cf. https://opacplus.bsb-muenchen.de/title/BV010963008

[7] Iată că și francezii achiesează la ideile mult hulitei *dacopatii*.

[8] *Paștunii*, considerați ca fiind ramura de est a iranienilor, sunt considerați cei mai vechi locuitori ai Afganistanului și cei mai numeroși: circa 43 de milioane de locuitori (42% din populația țării), conviețuind alături de *tadjici, uzbeci, turkmeni, baluci, aimaki* și *mongolii hazara*. Deși sunt împărțiți în 60 de triburi și nu mai puțin de 400 de subclanuri, toți însă fiind musulmani suniți (motiv pentru care sunt considerați **cel mai mare grup etnic distinct din lume)**.

[9] **Carl Ritter** (7 august 1779 - 28 septembrie 1859) geograf german, fiind considerat, împreună cu Alexander von Humboldt , unul dintre fondatorii geografiei moderne. Din 1825 și până la moartea sa a ocupat catedra de geografie la *Universitatea din Berlin*. În 1819 a devenit profesor de istorie la Frankfurt, iar în 1820 a predat un curs de istorie la Universitatea din Berlin. Ritter și-a luat doctoratul acolo în 1821 și a fost numit *profesor extraordinar* în 1825. În 1822 Ritter a fost ales în *Academia de Științe din Prusia*, iar în 1824 a devenit membru corespondent al *Société Asiatique de Paris*. În 1828, a înființat *Gesellschaft für Erdkunde zu Berlin* (Societatea geografică din Berlin). A fost ales membru de onoare străin al *Academiei Americane de Arte* și Științe în 1849. În 1856 a fost numit curator al *Institutului Cartografic Regal din Prusia.*

[10] La data apariției acestei comunicări, tumulii din Ceylon nu fuseseră excavați încă. După invazia musulmană, aceste monumente nu au mai putut fi construite.

[11] *Bamiyan,* aflat în partea estică a Afganistanului, este reședința provinciei cu același nume. Aflată pe *Drumul Mătăsii*, localitatea a fost transformat de către populația hună în capitală, în secolul al V-lea. Datorită statuilor lui Buddha, sculptate pe versanții adiacenți *Văii Bamiyan*, locuințelor din peșteri ale călugărilor, ruinelor vechiului oraș *Shar-i-Gholghola*, distrus de Gingis Han, precum și peisajelor deosebite, *Bamiyan* este cea mai vizitată destinație turistică afgană. Peisajul cultural și vestigiile arheologice din *Valea Bamiyan* au fost înscrise în anul 2003 pe lista patrimoniului cultural mondial UNESCO.

[12] *L'Institut Journal des academies [...] de la France* [...], p.122 (cf. https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=lij&datum=18370807&seite=10&zoom=50&query=%22Daces%22&ref=anno-search

[13] *Asiat. Journ* . New Serie,Vol. 17, No. 65

[14] Descrierea acestei *officina gentium* ne-o oferă*„The Cambridge History of India*" London, 1922, p.69-70: *„Există vreo parte a Europei care combină teren pastoral cu teren agricol, în strânsă legătură, care combină terenuri calde joase, potrivite pentru creșterea cerealelor, și pășuni bogate din munți, potrivite pentru turme și, în același timp, copaci și păsări ? Există doar o astfel de zonă, în Europa, zona care este delimitată în partea estică de Carpați, la sud de Balcani, la partea vestică de Alpii austriaci și Böhmer Wald și la nord de Erzgebirge și munții care îi leagă de Carpați. Acesta este un teren fertil și bine irigat, cu câmpii mari de cereale în zone joase .... Fără îndoială, cea mai acceptabilă direcție din care să pleci în căutarea de noi regiuni de locuit ar fi de-a lungul cursului Dunării, în Țara Românească, de unde nu este greu să treci spre sud spre Bosfor și Dardanele"*

[15] Carolus Lundius , „*Cronica ducilor de Normandia*", „*Daco-Geții sunt considerați fondatorii popoarelor nordice."*; Leibniz, „*Collectanea Etymologica*", „*Daco-Geții sunt considerați fondatorii teutonilor prin saxoni şi frizieni, ai olandezilor şi ai anglilor",* Isidore de Seville, „*Historia de regibus Gothorum, Wundalorum et Suevorum",* „ *Roma însăși, biruitorul tuturor națiunilor, a trebuit să slujească supusă și să primească restricția triumfului getic."*

[16]Textele antice susțin că *Bucephalus* a murit după lupta de la *Hydaspes,* din 326 î.Hr., localitate aflată în Punjab (Pakistan), fiind îngropat în *Jalalapur Sharif,* sau în *Jhelum,* (Punjab, Pakistan). O altă relatare afirmă că *Bucephalus* este îngropat în *Phalia,* un oraș pakistanez din provincia Punjab, care poartă numele său (*Alexandria Bucephalous*).

[17] *Limesul Dunărean*, granița de Nord a Imperiului Roman, are o lungime de 360 km pe teritoriul Austriei, fiind protejat în Antichitate de legiuni romane staționate în puncte întărite, asigurând liniștea locuitorilor imperiului. Cele mai cunoscute fortărețe apărate de legiunile romane au fost *Lauriacum* (Enns), *Vindobona* (Viena) și *Carnuntum*. Această localitate ocupa o poziție cheie în apărarea *Panoniei Superioare*, a drumurilor comerciale importante ale imperiului, având o populație de 50 000 de locuitori și o suprafață de 10 km^2 .

[18] 14-15 august 2021

[19] „*Festivalul Antichității Târzii*" (*Fest der Spätantike* 2021).

[20] O serie de cronicari ai vremii amintesc acest urmaș al lui Decebal: *Dexip ("Scitice"), Eutropius ("Breviarum ab Urbe Condita"), Sextus Aurelius Victor ("Breviarum Rerum Gestarom Populus Romani"), Flavius Vopiscus ("Historiae Augustae"), Aethicus Hristicus in ("Cosmographya").* Date despre aceste fapte mai aflăm și la numeroși autori contemporani sau care au trăit imediat după: Euagrios, Aelius Spartianus, Aelius Lampridius, Iulius Capitolinus, Vulcacius Gallicanus, Trebellio Pollio, Rufius Festus, Zosimos.

[21] Tyranni Triginta ("*Viețile celor 30 de uzurpatori*").

[22] *"…gentis daciae… Decibali ipsius ut fertur ad finis… vir in re militari semper probatus… dux factus est et dux totius Illyrici habeat in potestaem Thracios, Moessos, Dalmatos, Pannonios, Dacos exercitus…"*

[23] Legiunile romane din Panonia erau următoarele: a II-a, a X-a, a XIII-a, și a XIV. Ele aveau garnizoanele în această provincie, dintre care la Vindobona/Viena (a X-a Gemina) și Carnuntum (a XIV-a Gemina).

[24] În unele surse istorice acesta este numit fie Publius Cassius Regalianus (în *"Historia Augusta*"), fie Trebellianus (în "*Eutropia*").

[25] Nu se cunosc decât 25 de exemplare de monede cu chipul lui *Regalianus.*

[26] Despre domnia lui Regalian aflăm din scrierea deja amintită: „*Scriptores Historiae Augustae"*. Mai recent, au evocat acest personaj tragic: I. C. Drăgan, Ion Pachia Tatomirescu, G. D. Iscru, Jenö Fitz, "*Ingenuus et Regalien*", Paris, 1966; idem, *"La Pannonie sous Gallien*", Paris 1976, Andreas şi György Alföldi, tată şi fiu, precum și William Leadbetter, *("Regalianus*", 1988), Yves Roman ("*Împăraţi şi senatori. Istoria politică a Imperiului Roman. Sec. I-IV "*, 2001), tradusă şi în românește.

[27] D. Kienast, "*Römische Kaisertabelle. Grundzüge einer römischen Kaiserchronologie*". (Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft), 1970; B. Saria, "*Zur Geschichte des Kaisers Regalianus",* Klio 30,1937, p. 352-354.

[28] R. Göbl, *"Regalianus und Dryantilla. Dokumentation. Münzen, Texte, Epigraphisches*" (Wien), 1970.

[29] cf. *"Fontes",* II, 307

TANȚA TĂNĂSESCU

Reședința de vară de la Brebu a lui Constantin Brâncoveanu

Într-o zi toridă de vară, am pornit de la Kilometrul Zero spre locul ce a fost menit să devină reședința de vară a unora dintre cei mai de seamă domnitori pe care i-a avut Țara Românească – Matei Basarab (1588, Brâncoveni– 1654, București) și Constantin Brâncoveanu (15 aug. 1654 Brâncoveni – 15 aug. 1714 Constantinopol) - având cele mai lungi și mai fructuoase domnii (22 de ani Matei Basarab, 1632-1654 și 26 de ani Constantin Brâncoveanu, 1688 -1714). Ei sunt cei care au construit ansamblul arhitectural de la Brebu – județul Prahova, o realizare reprezentativă a arhitecturii muntenești din prima jumătate a secolului al XVII-lea. Numele localității Brebu provine de la *brebi*, cum erau numiți castorii din lacul aflat în spatele ctitoriei, așa cum ne precizează Nicolae Iorga în lucrările sale.

Edificiile fostei ctitorii se păstrează și astăzi, putându-se vizita biserica, turnul-clopotniță, casa domnească și zidul de incintă. Pomenită la 27 noiembrie 1640 în hrisoavele domnești drept ctitoria de la Brebu, se poate presupune ca aceasta a apărut cu câțiva ani înainte de 1640, pe vremea lui Matei Basarab. Lucrările se opresc în 1654, anul când moare Matei Basarab, și stagnează 35 de ani. Urcând pe tronul Țării Românești, Constantin Brânconeanu finalizează ctitoria începută de Matei Basarab și o folosește, la rândul său, ca reședință de vară.

Constantin Brâncoveanu, urcat pe tron în 1688, anul apariției Bibliei în limba română, și decapitat la Istanbul, în ziua de 15 august 1714, a fost protectorul tiparului și școlilor din Muntenia și Transilvania. Acesta a transformat școala de la Sf. Sava în „*colegiu public pentru pământeni și străini*", dând astfel Bucureștiului o nouă Academie Domnească (1694). Totodată, l-a adus în țară pe Andrei, viitorul mitropolit Antim Ivireanul, sub îndrumarea căruia se tipăresc numeroase cărți în limbile română, greacă, slavonă, georgiană și arabă.

A fost executat mișelește la Istanbul, alături de cei patru fii ai săi, împreuna cu sfetnicul Ianache Văcărescu. Pe 15 august 1992, Constantin Brâncoveanu cu fiii săi și cu sfetnicul Ianache au fost canonizați de către Biserica Ortodoxă Română (Sfinții Mucenici Brâncoveni). Sunt sărbătoriți pe 16 august pentru a nu coincide cu sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului.

În fosta reședință domnească de la Brebu, construită nu numai în scop recreativ, dar și ca loc de refugiu în caz de primejdie, se intră pe sub turnul clopotniță, care avea inițial înălțimea de 35 de metri. La cutremurul din 1802, cel mai mare cutremur din țara noastră, având 7.9 grade pe scara Richter, partea de sus a turnului s-a darâmat și a fost reconstruit doar până la înălțimea de 27 metri. Turnul clopotniță are patru nivele: primul nivel este poarta de acces în curte, nivelele doi și trei aveau rol de apărare, fiind prevăzute cu metereze de tragere, nivelul patru este sala clopotelor, folosit ca loc de observare. Turnul clopotniță ilustrează una din cele mai reprezentative tehnici de construcție din Evul Mediu românesc.

Frumoasa biserică, foarte trainică și rezistentă, cu dimensiunile 30m x 10m, ea însăși o bijuterie, are un plan trilobat, cu o turlă mare pe naos și alte două mai mici pe pronaos. Zidurile bisericii sunt construite din piatră de râu și cărămidă, cu o grosime la temelie de 2 metri. Are hramul *Sfinții Arhangheli „Mihail și Gavriil"* iar altarul său, boltit cu o semicalotă, păstrează în interior și pe iconostas o parte din pictura lui Sava Henția. Ferestrele sunt foarte înguste, ca ale unei cetăți, locuitorii, sau o parte dintre ei, putându-se adăposti în biserică în caz de primejdie.

Datorită zidurilor groase și a ferestrelor înguste, intrarea în biserică era singura cale de acces în interior, astfel încât, ușa fiind foarte bine închisă, transforma lăcașul într-o fortăreață. Biserica a fost pictată în vremea lui Constantin Brâncoveanu. În timpul unor lucrări de restaurare, unele dintre ferestre au fost acoperite. Mai târziu, în timpul restaurărilor, specialiștii au decapat tencuiala, readucând la lumină o parte din pictura originală, din vremea domniei lui Constantin Brâncoveanu, aflată în ogivele primelor ferestre din stânga și dreapta intrării în biserică, acestea fiind foarte adânci datorită zidului gros.

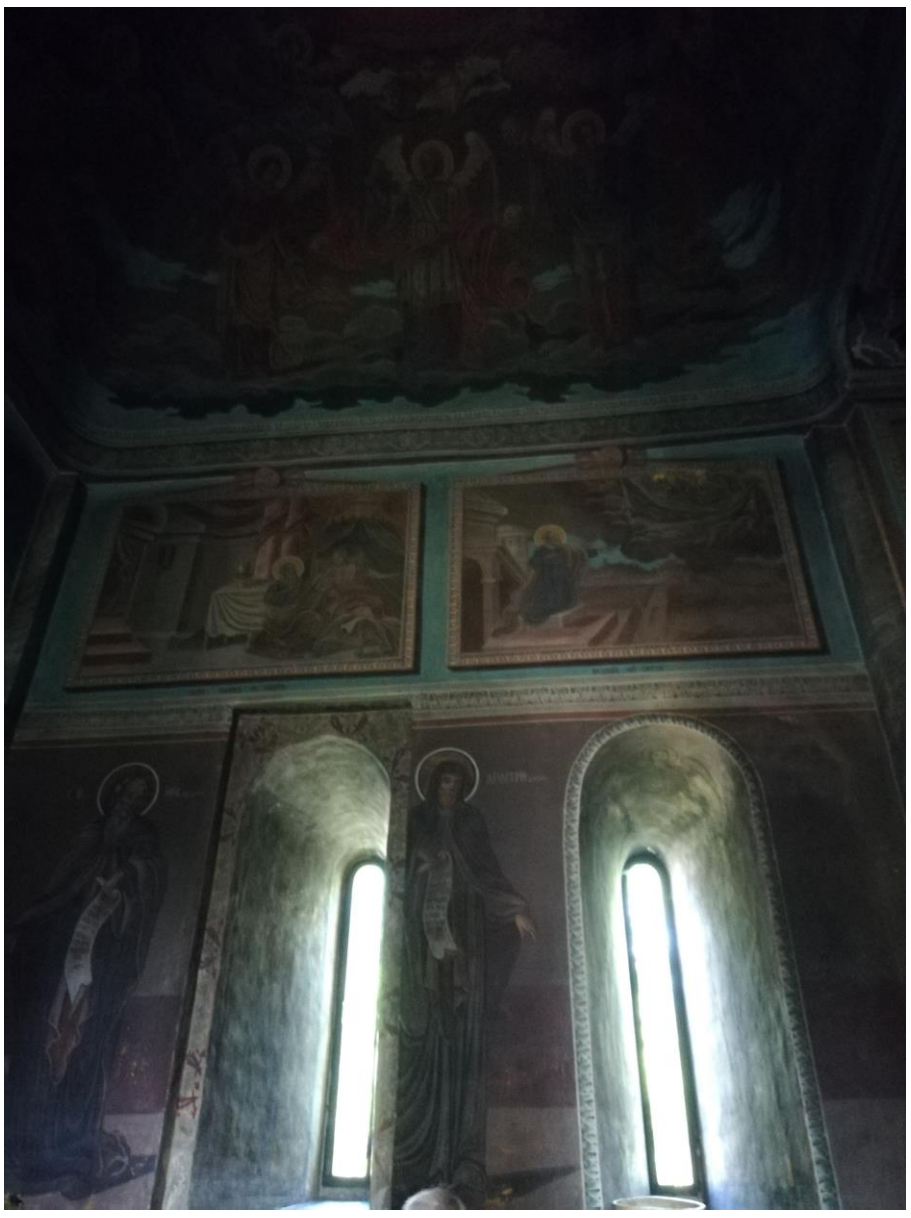

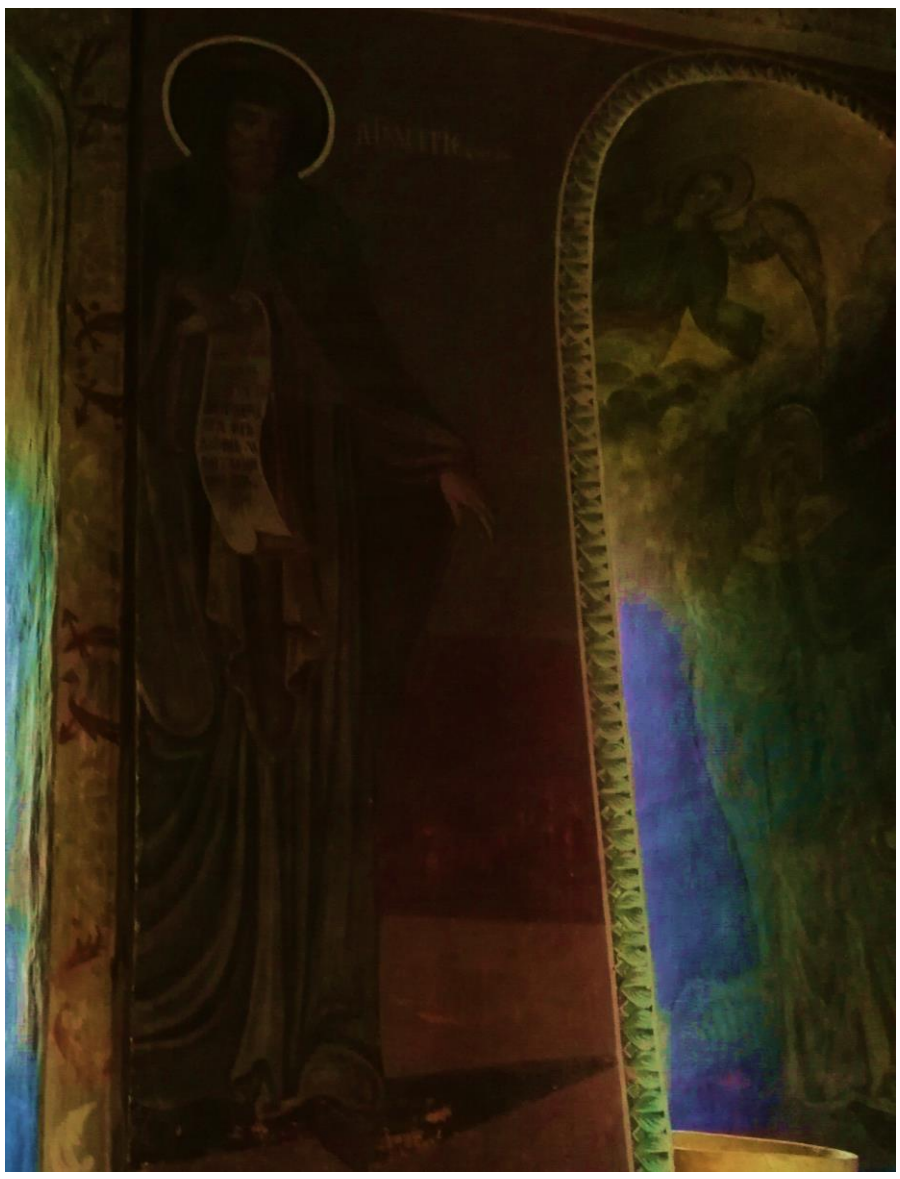

Casa domnească, de mari dimensiuni (11.8m x 30.2m), are o formă dreptunghiulară, fiind una din cele mai importante construcții laice din Țara Românească păstrate până în zilele noastre. Are 8 încăperi și o logie, ridicată pe două pivnițe, folosite ca spațiu de recreere. Aflată în apropiere de capitala Țării Românești din acea vreme – Târgoviște - Brebu era un adevărat rai: aer curat, lacuri sărate și o remarcabilă poziție strategică. În caz de pericol iminent era posibilă

retragerea spre Ardeal, unde domnii munteni întreținеau relații de alianță și prietenie cu familiile domnitoare din Transilvania, parcurgând un drum de 60 km, pe la Paltinul, apoi prin Săcele-Comarnic. Începând cu 1752, fosta reședință domnească îndeplinește, de-a lungul anilor, mai multe funcții printre care: loc de recreere pentru elevele de la *Colegiul Elena Doamna* din București, care își petreceau la Brebu vacanțele de vară, bucurându-se de izvoarele cu apă sărată; preventoriu pentru boli pulmonare, datorită calității deosebite a aerului, transformat mai apoi în sanatoriu TBC. Ulterior, până în anul 1955, aici a funcționat un azil de bătrâni. De atunci s-a aflat sub patronajul *Direcției Monumentelor Istorice*. Ulterior, s-a decis introducerea acestui complex medieval în circuitul turistic, motiv pentru care au loc ample restaurări, casa domnească fiind readusă la forma inițială. La 12 septembrie 1971, prin strădania profesorului Nicolae Simache, ctitorul muzeelor prahovene, a fost vernisat *Muzeul Casa Domnească Brebu*, secție a *Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Prahova* din Ploiești.

Zidurile de incintă, înalte de 5-6 m, sunt bine conservate până astăzi, suferind doar mici intervenții asupra lor cu trecerea timpului. De jur împrejur era un pod de pază, pe care îl foloseau soldații, iar în caz de primejdie aceștia puteau reacționa asupra inamicului, trăgând de pe meterezele special amenajate în partea superioară a fortificațiilor.

În incinta Muzeului Brebu sunt amenajate două expoziții – una permanentă și alta temporară. Expoziția permanentă, dedicată artei medievale, prezintă obiecte din secolele XVII - XVIII, însă deși sunt originale, nu au aparținut ctitorilor amintiți. Lucru de înțeles, pentru că, la câte instituții au funcționat aici, nu s-au putut păstra, din păcate, obiectele de mobilier inițiale. Cu toate acestea, obiectele expuse recreează atmosfera celor două veacuri. Găsim în expoziție arme de foc, arme albe, o colecție deosebită de carte veche românească, majoritatea în limba română dar scrise cu alfabet chirilic, dintre care amintim *Biblia lui Șerban Cantacuzino* și *Cazania lui Varlaam* (tipărită la Mănăstirea Trei Ierarhi din Iași, la 1643, „*Carte românească de învățătură la dumenecele preste an și la praznice împărătești și la svânți mari*”, 506 file, conținând și primele versuri în limba română, prin care este recunoscut meritul domnitorului Vasile Lupu în tipărirea cărții), piese de mobilier, picturi.

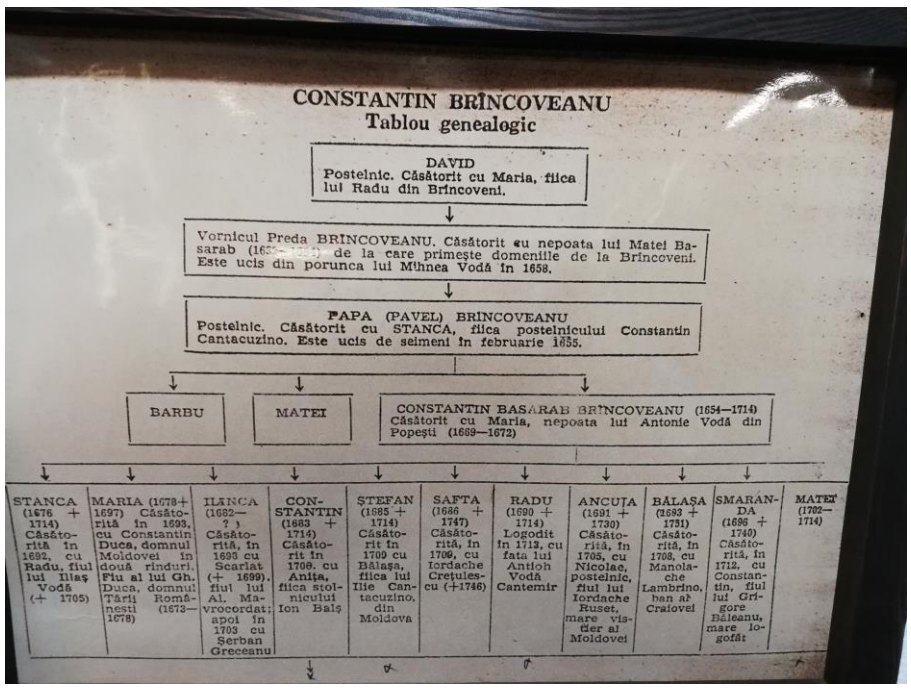

Expoziția temporară actuală a fost vernisată în mai 2021, fiind dedicată tehnicii, organizată în colaborare cu *Muzeul Universității Politehnica din București.* Se știe că la curtea unora dintre cei mai de seamă domnitori pe care i-a avut Țara Românească au fost prezenți faimoși inventatori și cercetători. Elementul de atracție al expoziției temporare este un teodolit - aparat de măsurare și proiectare, chiar cel pe care Anghel Saligny și echipa sa l-au folosit la executarea podului de la Cernavodă, dar amintesc și Cartea de Onoare a *Institutului Politehnic din București* cu semnaturile echipajului navei „*Apollo 12*" (2 martie 1970): Charles Conrad-comandant, Richard Gordon-pilot modul comandă, Alan Bean-pilot modul lunar. Printre personalitățile prezentate de Politehnica din București amintim: Anghel Saligny, Simion Stoilow, Șerban Țițeica, Spiru Haret, Constantin Budeanu, Traian Lalescu, Gogu Constantinescu, Ion Mincu, Ion I.Agărbiceanu.

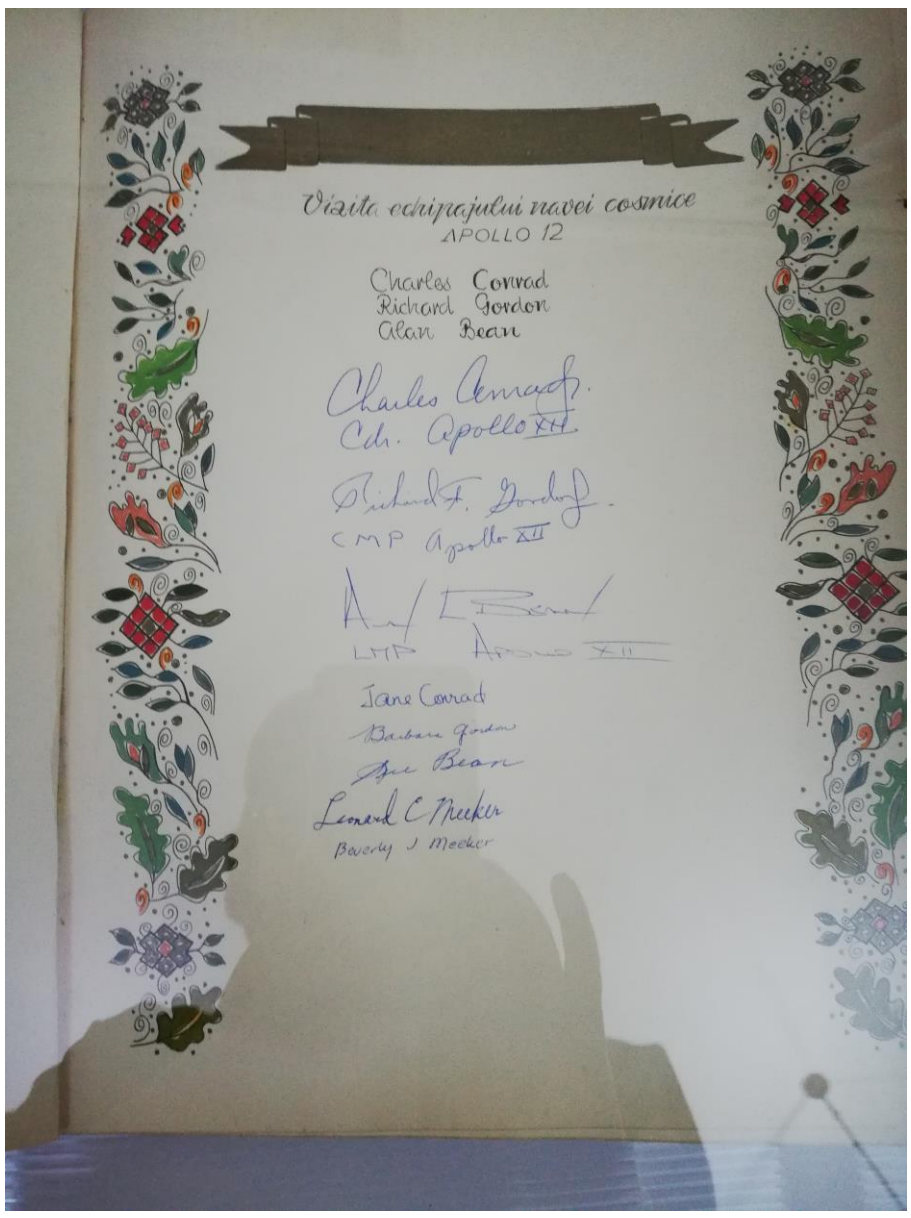

Tanța Tănăsescu

25 iulie 2021

MIHAI VINEREANU

TOPONIMUL ARDEAL NU ESTE DE ORIGINE MAGHIARĂ, CI DE ORIGINE INDO-EUROPEANĂ

În jurul istoriei Ardealului și a vechimii românilor pe acest teritoriu s-au purtat și se poartă încă discuții aprinse. De la Roesler încoace, atât el cât și adepții săi nu încetează să bombardeze lumea cu tot felul de inepții, multe și bine cunoscute nouă. Cum știm, această teorie susține, în ciuda tuturor evidențelor, că Ardealul era pustiu la venirea ungurilor în Pannonia, deși nici Ardealul, nici Pannonia nu erau pustii la venirea lor aici pentru că există mărturii arheologice nenumărate în acest sens, dar și argumente lingivstice și istorice.

Toponimul **Ardeal** provine din proto-indo-europeanul (PIE) ***ard-** „înalt, a se înălţa, a se ridica, a creşte”, cu cognați în diverse limbi indo-europene: cf. avestic. *ərədva* „înalt,” latin *arduus* „înalt, abrupt”, galic *Arduenna* (*silva*), vechi irlandez. *ard* „înălţime”, irlandez. *aird* „ţinut, regiune”, irlandez. *airde* „înălţime”, Cymric. *hardd* „frumos”, albanez. *rit* „a se trezi”. În limba română este cognat cu verbul a *ridica* care provine de la un mai vechi *ardica*.

În popor, forma **Ardeal** definește doar Podișul Transilvan, nu și regiunile adiacente acestui teritoriu. N. Drăganu, care nu contestă etimologia lui Paul Hunfalfy din mgh. *Erdely,* curentă la acea vreme, exemplifică în lucrarea sa cu peste 35 de toponime şi hidronime din tot spaţiul românesc, care provin de la acelaşi radical. În mod surprinzător, acest lucru nu-i spune nimic lui Drăganu, când este evident că toate aceste forme nu pot avea nimic în comun cu mgh. *Erdely* şi fără îndoială, au altă origine (aceea indicată mai sus), origine care trebuie atribuită şi rom. **Ardeal**. Iată doar câteva dintre ele: *Ardel*, *Ardaloaia*, *Ardelei*, *Ardelion*, *Ardelia*, *Ardeoani*, *Ardota*, *Ardeu*, *Arduzăl* etc. (cf. Vinereanu, 2002, 144), răspândite în tot spaţiul locuit de români. Aceste forme nu au cum să provină din mgh. *Erdely*. Multe din ele provin din regiuni româneşti care nu au avut niciodată vreun contact cu maghiarii.

Cea mai veche atestare a top. **Ardeal** se găsește în scrisoarea regelui khazar Iosif către Hasdai ibn Šaprut, rabinul de Cordoba, scrisă pe la anul 960, regele vorbește de „țara Ardil”, cea bogată în aur și argint, situată undeva la vest de regatul khazar care se afla undeva pe cursul inferior al fluviului Volga. Ghici ghicioarea mea!! Scrisoarea este menționată de Paul Tonciulescu în lucrările sale. Ungurii au ajuns în Panonia pe la 862 și pătrund în interiorul Ardealului pentru prima oară, în jurul anului 904, când se luptă cu voievodul Gelu, care este înfrânt și ucis în luptă. Voievodatul lui Gelu intră sub controlul regelui arpadian Tuhutum. După Gelu au urmat la tronul voivodatului Horca și Iula. Numele celor doi care i-au urmat lui Gelu la conducerea voievodatului sunt românești, iar numele Iula este similar cu Gelu, ceea ce duce la concluzia că Iula era chiar un urmaș al lui Gelu. În orice caz, cca 70 de ani mai târziu, aflăm că Iula este în conflict cu regele Ștefan al Ungariei (cf. *Annales Hildeshemenses*). În urma luptei dintre cei doi, la anul 1003, Iula este înfrânt și voievodatul său intră sub controlul Ungariei. Forma *Ardil* este aproape identică cu forma actuală **Ardeal**, în timp ce primele forme maghiare ale acestui toponim sunt adaptate spiritului limbii maghiare, după ce termenul a fost preluat din limba română.

Prin urmare, asemănarea dintre toponimul **Ardeal** şi forma maghiară *erdely* „dicolo de pădure” (< *erdö* „pădure” + *ly* „dincolo”) a dus la apariția top. *Erdely,* prin etimologie populară. Acest termen se referă la un bine-cunoscut fenomen lingvistic, care apare atunci când un anumit grup etno-lingvistic vine în contact cu cuvinte din alte limbi, în acest caz toponime noi cărora nu le cunosc sensul, vorbitorii acestei limbi le asociază cu cuvinte din propria lor limbă. Mgh. *Erdely* este de fapt o formă compusă, creată după rom. **Ardeal** (sau Ardel, Ardil). În cazul când traducerea unui anumit termen este posibilă, se face şi acest lucru. Aşa s-a întâmplat cu top. **Târnava,** care derivă de la un mai vechi rom. *târn* „mărăcine”, astfel că a fost tradus în maghiară cu *Kükülö*. Sensul iniţial pentru **Ardeal** de „loc, ținut ridicat” se pierduse în stră-română la acea vreme, astfel că maghiarii au recurs la etimologia populară. De multe ori, românii folosesc forma *Transilvania* sau *transilvănean*, dar acestea nu sunt decât traduceri în latină după mgh. *Erdely* și de aceea folosirea formelor **Ardeal** sau *ardelean* sunt mult mai adecvate.

Pe de altă parte, trebuie să menționăm că forma *Erdely* a apărut după 1400, la cca 450 de ani după primele apariții ale ungurilor în regiune. Este relevant faptul că la 1075, într-un document din acea vreme, întreaga regiune era numită „castrum Turda”, prin urmare nu avea pentru maghiari o denumire propriu-zisă. Numai după vreo 125 de ani, pe la 1200 încep să apară forme precum *Erdeulu, Erdeuele, Erdeuel, Herdeuel, Erdevel* și *Erdul,* când biligvismul maghiarilor se răspândise destul de mult ca să preia denumirile românești. La 1390 apare sub forma *Erdel,* iar numai după 1400 începe să apară forma *Erdely* „dincolo de pădure”. Sensul acestei forme nu are propriu-zis vreo logică din moment ce nu există realmente o regiune împădurită care să separe câmpia panonică de Ardeal și care să justifice o astfel de denumire, mai ales că întregul Ardeal are păduri care alternează cu zone neîmpădurite. Munții Apuseni se situează mai la sud și nu sunt mai împăduriți decât restul Ardealului, iar la nord de aceștia este zonă mai mult de câmpie ca și câmpia panonică, cele două regiuni nefiind separate de culmi

împădurite. În schimb, ca o ironie a sorții, Ardealul este înconjurat de munți înalți cu culmi împădurite, care separă această regiune de Țara Românească la sud și de Moldova la răsărit. Prin urmare, este mai mult decât evident că forma *Erdely* a apărut prin etimologie populară.

Un exemplu clasic de etimologie populară a existat în limba românilor ardeleni emigraţi în America, deveniţi ciobani în partea de nord-vest a Statelor Unite, în *Couster Mountains*. Aceştia au fost denumiţi de români *Munţii Custurii*. Astfel, numele propriu, de origine engleză, a fost asociat cu rom. *custură***,** care desigur nu are nimic în comun cu numele propriu *Couster*, în afară de faptul că sună cam la fel.

Nu numai vorbitorii de limbă română au făcut acest lucru, dar şi vorbitorii de limbă engleză. Cu mult timp înaintea românilor, vorbitorii de limbă engleză au adaptat, prin etimologie populară, multe cuvinte din limbile amerindiene la spiritul limbii engleze, cuvinte care definesc de obicei plante sau animale de pe teritoriul nord-american şi care nu au corespondenţi pe vechiul continent. Astfel, *marmota monax*, un bine cunoscut rozător care hibernează, şi de care se leagă o binecunoscută legendă privitoare la sfârşitul iernii, se numeşte în engleză *woodchuck*, care este o adaptare fonetică a lui *ockqutchaun*, termen din limba algonchiană, o limbă amerindiană. Semantic vorbind, cele două forme nu au absolut nimic în comun.

Prin urmare, este evident că top. **Ardeal** este vechi românesc, moștenit din geto-dacă provenind, în ultimă instant, din proto-indo-europeană. Strămoșii proto-indo-europeni au ajuns în regiunea carpato-danubiană, venind din sud. Conform lui C. Renfrew, indo-europenii au venit în zona balcanică pe la 7000 î.Ch. din Asia Mică, iar pe la 6000 î.Ch. au ajuns să populeze întreaga regiune carpato-danubiană, perioadă în care aceștia au dat nume ținuturilor, apelor și munților care, în marea lor majoritate, dăinue și astăzi.

Mihai Vinereanu

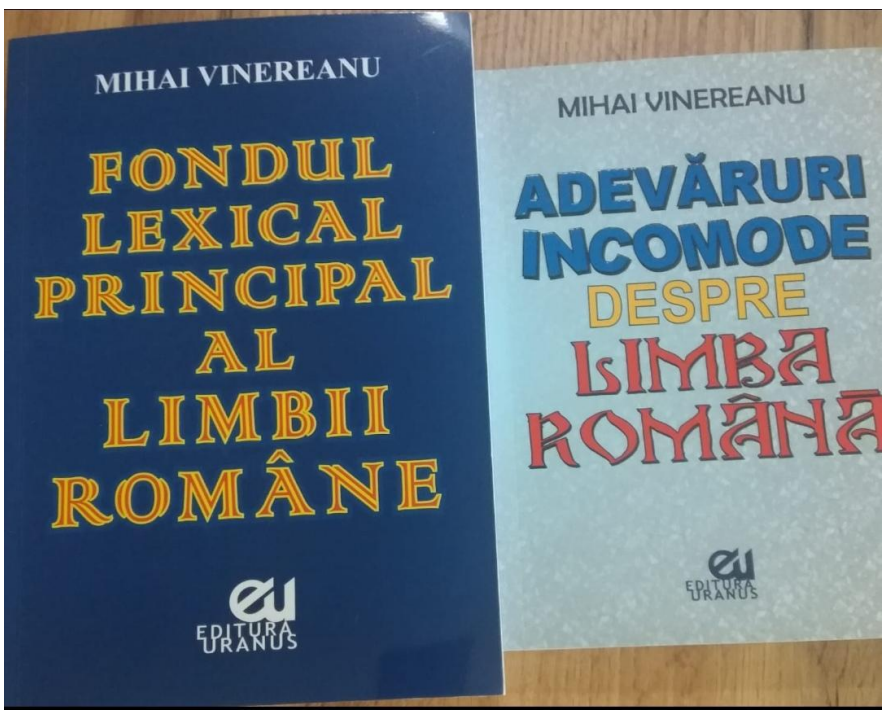

Pentru cititorii revistei *Muzeul Presei Românești*, Domnul Mihai Vinereanu ne-a transmis acest material extrem de interesant despre toponimul Ardeal care este de origine indo-europeană, pentru care îi mulțumim.

Profesorul Mihai Vinereanu, doctor în lingvistică și cercetător cu ample lucrări despre rădăcinile indoeuropene ale limbii române, își are rădăcinile în Vaideeni, județul Vâlcea. A absolvit liceul la Sibiu iar Facultatea de Filologie la Iași, unde a studiat limba și literatura română. La Iași începe să studieze originea dacică a limbii române, dar fără posibilitatea unei documentări aprofundate. În anul 1985 pleacă din țară, în SUA, participând activ la congrese și comunicări despre originea limbii române. Din 1994 studiază lingvistica la Graduate School and University Center, City University of New York, activând aici şi în calitate de cercetător ştiinţific şi profesor asistent. În 1998 obţine titlul de Master of Arts în lingvistică. Teza de masterat - *The Influence of Substrate in Romanian* - a fost dezvoltată în lucrarea *Originea traco-dacă a limbii române*. Profesorul Vinereanu susține, alături de alți profesori români, că limba română nu este o limbă neolatină, ci are un fond majoritar traco-dacic. Este autorul volumului „*Dictionarul etimologic al limbii romane pe baza cercetarilor de indo-europenistica*”, un dicționar care cuprinde un fond de aproximativ 5000 de cuvinte. Peste jumătate din lexicul abordat este de origine traco-dacă, este de părere autorul. Din amplele lucrări ale Prof. dr. Mihai Vinereanu mai amintim volumele: *Fondul lexical al limbii române, Adevăruri incomode despre limba română, Originea traco-dacă a limbii române, Rădăcini nostartice în limba română*. Domnul Profesor a studiat limba română, efectuând comparații cu alte limbi indo-europene, din punct de vedere fonologic, lexical, morfologic și sintactic. Una dintre concluziile sale este că asemănarea dintre română și latină se datorează, în primul rând, fondului comun italo-celto-iliro-tracic. Pe baza structurii fonologice a limbilor indo-europene au fost stabiliți radicali indo-europeni, a urmărit evoluția acestora în traco-dacă și de aici în română. Pe această cale el a demonstrat originea traco-dacă a unui număr foarte amplu de cuvinte.

Domnul Vinereanu consideră că: „Originea limbii române şi adevărata ei structură nu au fost înţelese până acum decât, în cel mai bun caz, parţial. Motivele sânt, desigur, multiple şi nu le putem analiza în detaliu aici. În primul rând este vorba de ipoteza falsă că limba română ar fi de origine latină în baza unor asemănări certe cu limba latină și cu limbile romanice. Pornind de la această ipoteză, toată cercetarea privind originea limbii române și stabilirea etimologiei a mii de cuvinte românșeti a urmat o cale greșită. Limba română poate fi înțeleasă numai și numai dacă este studiată din perspectivă indo-europeană, întrucât poporul traco-dac nu s-a romanizat, iar limba pe care aceștia o vorbeau nu a dispărut, fiind de fapt limba din care provine limba română. Limba traco-dacă a fost şi a rămas puţin cunoscută, în mod nemijlocit, iar abordarea ei mereu subminată de prejudecăţi.

În ceea ce privește apartenența limbii române, de cele mai multe ori datele au fost interpretate tezist în funcţie de conjunctura socio-politică sau pur şi simplu abordate superficial. Evident, de-a lungul celor aproximativ 200 de ani care au trecut de când a apărut lingvistica indo-europeană au existat personalităţi preocupate de aspectele mai obscure ale limbii române, dacă ar fi să menţionăm chiar şi numai câteva nume ca Bogdan Petriceicu Hasdeu în secolul XIX, iar din sec. XX, amintim pe Ion I. Russu, Grigore Brâncuş, George Mihăilă. Alţii în schimb, şi aceştia reprezintă marea majoritate, au ignorat segmentul traco-dac, punând accentul pe comparația cu latina, limbă cu care româna nu are în comun decât un mic segment din lexicul său. Cu toate acestea, menționăm că majoritatea limbilor indo-europene se confruntă cu aceeași lipsă a documentelor vechi în aceste limbi.

În plus, în cazul limbii române, adevărata problemă a înțelegeriii limbii române nu este lipsa documentelor, ci obstinația de a rămâne cantonați într-o ipoteză falsă, veche de secole, aceea a originii latine a limbii române.”

THEODOR RĂPAN

Un ciclu de terține fierbinți, prezentate în PREMIERĂ

Foto: Cristian Mitrea

Se anunţă o nouă carte:

Rime în floare

De trei ori 33 + 1 Terţine

ÎN LUPTA CU SINE

1. **TERŢINA DE TON**

La drum, Poete! Colb stelar pe gene
Să ai din plin de-a rândul zi și noapte,
Visează, tună, râde… Cosânzene

Cu pas nurliu te vor momi în șoapte…
Și zboară, du-te, aripi de șindrilă
Te-aşteaptă-n turlă... Fructe dulci, răscoapte,

Se-ascund în ochii mei – ochi de reptilă,
Mă pierd în rime – când să-mi fie bine?
Cerneala plânge, lacrima, umilă,

Curaj îmi dă pe fluturi și, în fine,
Încep să fiu ce n-am fost niciodată:
Aed purtând cununi de mărăcine...

Pe viul morții, dragoste scriu, Tată!

2. **TERŢINA FRICOSULUI ÎNDRĂZNEŢ**

Fricos, dar şi-ndrăzneţ în toate cele,
Mă iartă, soartă, mut e gramofonul
Şi-n crucea nopţii, visele-mi rebele

Îşi cată nou culcuş gonind daimonul
Din faţa uşii mele! Jeluială!
De mint ori nu, voi trece Rubiconul!

Vai, Caron ştie, am o bănuială,
Că lotca vieţii mele e-n derivă,
De-ales nu am şi clipa, abisală,

Veni-va-ndat’ cu surle împotrivă,
Semnal va da haiducului din mine,
Azi pot să-ţi scriu pe aer o misivă,

Mereu făptaş de vini fără de vine!

3. **TERŢINA FUGII DE MINE**

De mine fug? De tine, bătrâneţe!
Vai, piaza rea mereu mă urmărește,
Oriunde-ajung iubirii-i dau bineţe

Cu toată gura gurii ce poftește,
Căci văd cum el, Amor, îmi sare-n cale
Și simt cum mâna sorţii înmieşte

Răsfăţul Clipei! Deal fără de vale
Se-arată-n miezul nopţii cu mirare,
Un ort să dau ivirilor bengale,

Spre noul cantos – bocet în urcare,
Ce-ascunde glasul care, vai, susține
C-aş fi nebunul înzeirii care

La pieptul deznădejdii strâns mă ţine!

4. TERŢINA IMPOSIBILEI CLINTIRI

De neclintit mi-e pasul! Vreau iertare!
Amurg ucis pe lespedea cătării
Mă ia la pieptul său! Cer împăcare...

E ceasul trist, pumnalul disperării
Izbeşte gândul, umbra nu te lasă,
Venit-a ziua să mă dai uitării?

Din bronzul mut terţina mea aleasă
Îşi tace tihna-n tihnă pe suspine,
Cerşindu-mi-te azi să-mi fii mireasă...

Nu râd, nu plâng, sub negre ghilotine
E vocea lirei? Nu, o hetairă
Îşi plimbă nurii zorilor verbine

Şi văd, şi simt cum viaţa-mi se deşiră!

5. TERŢINA CRÂCNIRII ASCUNSE

Scrâşnesc pe-ascuns, dar piedici nu pun voii,
Mă rabd şi tac! Am învăţat cuvântul
Prin care-ncerc să dau un sens nevoii

De-a şti ce sunt şi jur că legământul
Călcat va fi doar dacă mărturia
Va bâjbâi şi n-ar afla descântul

Ca iarba să-ntărâte-n somn urgia
Minunii de-a fi, Doamne, rob sfiirii,
Pierzând pe drum întortocheat solia...

Veni-vei? Poate! Vraja dezrobirii
Ai slovei nenăscute colţi şi-arată:
Ascunsă-i calea, straja vrăjmăşirii

În chingi mă ţine! Vino-n crâng, odată!

6. TERȚINA SORTITEI RÂVNIRI

Sub ţol de aur te-ai ascuns, mărire?
Vei fi pârjol avan? Ori vâlvătaie?
Să fug din calea ta? Ah, cu grăbire!

A nopţii zeie râvna cum să-mi taie?
Eu n-am s-o las, ascunsa morţii faţă
Presimt c-ar vrea să-mbrace alte straie

Cusute-n vis, iar mâine dimineaţă,
Voi sparge-n zori oglinda! Nălucirea,
De-a fi ce sunt, mă-ndeamnă îndrăzneață...

Deci, n-am să tac! În loc să-nving poftirea,
Înşfac potirul iute! Beau amarul!
Ştiind că-n taină – singura – Iubirea

Va da un ort iertând pe loc tâlharul!

7. TERŢINA INCURABILEI NEBUNII

Bolnav de tine, dau uitării totul,
Iar holda minţii zace în terţine,
Bogat săracul râde, căci netotul

A dat pustiul vrajbei pe ruşine
Scrâşnind amar, căci luna, belalie,
Se-ascunde-n nouri... Surpă-se în sine!

Spiţerul ştie leacul... Din pruncie
M-am vrut a fi nebunul tău, femeie,
Aici și-acum! Să cer pe veresie

Divinul Clipei – ușă făr' de cheie?
Nu pot să beau absint de mandragoră,
Eglogă mută – aprigă scânteie...

Smintit aed, deja eşti prins în horă!

8. TERŢINA FEMEII FĂRĂ CHIP

Femeie fără chip – fantasmă vie,
A ta chemare vraja o întrece,
Vai, ştiu că eşti cu moartea-n cârdăşie...

Ridică-ţi vălul iute, mă petrece
Spre ţărmul îndurării pe-nserate,
Lumină-mi gândul, vrerile-mi zevzece

Le iartă-ndată, fii pe jumătate
Miloasă iarăşi... Masca jos! Cuvântul
Îşi pleacă pasul în pustietate...

Venind galop spre tine, însă vântul
Cu mâna-ntinsă, veşnic mincinoasă,
Ah, te-a furat, şi de atunci descântul

Mi te-a sortit să fii necredincioasă!

9. TERŢINA MULT AŞTEPTATEI ÎNTOARCERI

Plecă Ulise! Unde mi-e Itaca?
Întoarcerea e tot spre mai departe,
La miezul nopţii, bate, Doamne, toaca!

O umbră vie ţine-n mână-o carte,
Sfârşitu-l ştiu, dar nu şi începutul,
Ascuns de ochi se află-n altă parte!

Pe mări de cântec, iată, nenăscutul
Mi-apare-n vis şi pronia nu-i dreaptă,
Să pot să schimb pe rouă aşternutul...

Deşert avânt, secunda nu aşteaptă,
Catargul frânt se pleacă-n rugăciune,
Sleit de lupta slavei ne-nțeleaptă!

Decât învins, prefă-mă în tăciune!

10. TERŢINA TĂMĂDUIRII PROMISE

Nevrednic sunt! Te rog, îmi fă un bine!
Tămada mea e-ascunsă-n colţ de lună,
Plutind o văd spre ţărmuri levantine!

Beteag de dorul cel mai dor, se-adună
Sub carnea vrajbei, singură, minciuna,
Şi-n loc să râd, îmi plouă şi îmi tună...

Groparu-i vesel, mâna scrie-ntruna
Misive netrimise, doar cerneala
Îmi blestemă sfârşitul, căci arvuna

Plătită fu peşin, iar socoteala,
De-acasă şi din târg, o, alta este,
Aşa că tac şi muşc la drum zăbala...

Etern bolnav, vă jur, că nu-i poveste!

11. TERŢINA PRIVIRII ÎNTĂRÂTATE

Privesc în mine! Sinele-i departe,
A vieţii viaţă cade-n bătălie
Ca, mai apoi, să văd ce ne desparte...

Mă-nvinge moartea? Cum s-o las? Doar mie
Promisu-mi-a un dans până la capăt,
Iar preţul întâmplării cine-l ştie?

Odihna vrerii nu pot s-o recapăt,
Ci, doar himera dragostei rănite,
Pe când a mea privire avea scapăt...

Degeaba-mi cauți pricini, istovite,
De-atâta mers, potcoavele-s pe ducă,
M-aşteaptă-n paşalâcuri noi ispite,

Din somn trezit striga-voi: piei nălucă!

12. TERŢINA CĂII NEAFLATE

Întruna bântui! Calea-i neaflată,
Ascunsă-i, jur, de ochii tăi, femeie,
În prag lumina încă nu se-arată,

Strigoii urlă, nimeni n-o să steie
Să afle neaflatul din fereastră,
Zăbunul milei nasturii-şi descheie

Şi-ascult, şi-ndur o pasăre albastră,
Sperând că mâine stelele vrăjmaşe
Vor duce-n larg nefericirea noastră...

Tăuni nebuni cu aripi uriaşe,
Apar, dispar şi iarăşi ţip: vai, mie,
Ce drum e-acesta? Slovele făptaşe

Mă dau de gol! Tăcerea ta mă scrie!

13. **TERŢINA POTRIVNICEI ÎMBLÂNZIRI**

Mai blândă-mi pare vorba negrăită,
De pene smuls rămase adevărul,
La cap de lume – viaţa hărăzită

Îşi dă în petic, Eva muşcă mărul,
Împins de şarpe vremea-i cu priinţă,
Precum năravu-și primenește părul...

Potrivnic mie, rob întru fiinţă,
Sudori de sânge varsă-ntruna dorul
Şi ştiu că omul fără de credinţă

Se lasă dus de val torcând fuiorul
Pe fum şi nori, coclauri şi hârtoape,
Cum Tu eşti Fiu a toate născătorul!

De Iuda-n gânduri cine-o să mă scape?

14. **TERŢINA GURII FĂRĂ DE SETE**

Ce sete mi-i de setea gurii tale...
De foame rabd şi carnea-n hohot plânge,
Iertate fie-mi nopţile bengale...

Supus mă las căinţelor, voi strânge
În trupul voii grelele păcate,
Pe care mila nu le poate-nfrânge!

Dă-mi vin şi pâine! Umbrei nu-i sunt frate,
La rând să stea, din poartă să privească
Alaiul de fiori ce ne străbate...

E greu să urci pe eşafod! Zeiască
Îmi fu secunda! Patima, nebună,
Sub grea secure pare azi de iască:

Loveşte, gâde, pana mă răzbună!

15. **TERŢINA VĂZULUI ORBIT**

Orfeu pierdut-a lira! Dimineaţa
Îşi culcă fruntea-n pace trandafirii,
Mi-aştept osânda, singura, paiaţa

De dincolo de gardul risipirii
Îmi face semn. Nu-s orb! Cer iertăciune
Şi păsui Clipa grea a veşnicirii

Cu glas de-amurg strigând: deşertăciune,
Ce vezi nu e, ce e, ţi se năzare,
Iar cornul nopţii prinde să răsune...

Cobor să urc? Ajuns-am pe-o cărare
Şi, zău, c-aş vrea pe loc să mă ascund,
Căci vina bucuriei vină are,

Orbit de lacrimi, mă înalţ afund!

16. **TERŢINA CLIPEI AMÂNATE**

Tot mai amân ce nu va fi să vină?
Mi-e frig de cald şi viaţa mea apune
În drumul ei tăcut spre ghilotină!

Cădea-voi iară, mut în rugăciune,
Căit şi-nvins de praporii sfielii,
Că n-am avut curajul de a spune:

Născut am fost din mila oropselii,
Plătind la greu cuvintelor simbrie,
Aici şi-acum... În schimb, chiverniselii

Îi dau pe loc amarul din pustie,
Să urc la cer stindard în fluturare,
Cât mâna asta încă mă mai scrie

Și umbrei mele, Doamne,-i cer iertare!

17. **TERŢINA RISIPITORULUI DE VISE**

Risipă-n toate! Cerul şi pământul
Sfârşi-se-vor ca mâine! Numai dorul
Va plânge-n hohot implorând Cuvântul...

Bătrân de mine, visul naşte zborul,
Cel făr' de saţ şi făr' de lecuire,
În ochii minţii, eu, rătăcitorul

Adun din glod fărâma de sclipire,
Ca-n viață, moarte, să ți-o dărui ție,
Strivit de cântec şi nemărginire!

De n-aş avea tăcerea avuţie
I-aş da luminii pavăza-nzeirii,
Iar gurii tale setea din câmpie,

Spre a-nţelege lacrima iubirii...

18. **TERŢINA PIOASEI DEZLEGĂRI**

Dezleagă-mă de mine! Sunt ucisul
Poftirilor ce-şi leapădă cămaşa
Pe când în iarnă înflorea caisul...

Mai lasă-mă Infernului, vrăjmaşa
Se dă la mine, suliţa-i mă-mpunge
La ceas de taină! Cum să-ndur cravaşa?

Cu mirul păcii Îngerul mă unge
Şi doar norocu-mi sare-n apărare –
A slutei coasă gâtul nu-l ajunge!

Pioasă rugă, cer făr' de hotare,
Veniţi în crâng, în pas de iasomie,
Nu cer nimic, nu vreau nici îndurare!

Povestea mea e una dintr-o mie!

19. **TERŢINA TIHNEI FURATE**

Mi-e greu s-adorm în patul fericirii
Şi mult mă tem că-n şoaptă, numai spinii
Mă vor momit pe pragul nerodirii!

Ce-i tihna fără somn? În rai, măslinii
Se-adună-n cerc şi rime dau în floare,
În pas celest, la marginea luminii...

Aflat-am, soartă! Timpul timp nu are
Să-mi ierte umbra care nu mă-nvinge,
Decât atunci când văzul e-n mirare...

E vară plină! În adâncuri ninge,
Furat mă las şi dragostea m-alintă,
Ia tot ce vrei, pârjolul iute-l stinge!

O rugă am, ca Pitia să mintă!

20. **TERŢINA FRICII PÂRGUITE**

Dă frica-n pârg şi n-am unde m-ascunde,
Sub cer lăptos îmi sunt rătăcitorul,
Pe râu, la vale – und-ntr-alte unde...

Daimon sfios al vrerii, vrăjitorul
Cuvântului ales mi-ai fost întruna,
Venit-a, oare, Clipa? Trag zăvorul?

O, nu se poate astăzi! Numai luna,
Codoaşa guralivă, ştie rostul
De ce iubesc amarul şi furtuna...

Găsi-voi, poate-n stele, adăpostul,
În marmura tăcerii nu-i de mine
Şi-mi caut în lumină avanpostul

De-a fi ce fost-am: ţipăt pe ruine!

21. **TERȚINA VIEȚII ARVUNITE**

Pe viaţa mea pun rămăşag, iubire,
Că n-ai să-mi ceri uium, ar fi hoție,
Atâta timp cât în neodihnire

Lăsatu-m-am sedus de-a ta magie
Şi glasul mut m-a îndemnat: fii tare!
Azi flutur... şoim, mâine, pe năsălie!

Arvună dau de-acum şi jur că doare,
Ciclopii urlă, sufletul suspină,
Ocolul milei vrut-a să înfloare

Acest crâmpei celest fără de tină,
Cu praporii sfiirii ce denunţă
Un chip străin oglinzilor! Am vină?

Să plec aş vrea, dar moartea nu renunţă!

22. **TERȚINA CURAJULUI TEMĂTOR**

Curaj mai am, însă cuprins de groază
Mă aflu, Doamne sfinte, la răscruce,
Lăsându-mă spăimos în a Ta pază!

Mi-e bine-aşa, potecile-mi năluce
Purta-mă-vor acolo unde gândul
Îşi toarce-n sine caiere uituce

A tot ce mâna a-nşirat de-a rândul,
Lăsându-Te să crezi că fericitul
Sunt numai eu, şi numai eu, flămândul...

Dar, iată-mă, în toate, istovitul,
Aşez pe masă, în altar, ofranda,
O cruce-mi fac şi tulburat, lihnitul

De prea mult văz, porneşte sarabanda!

23. **TERȚINA CLOVNULUI RĂNIT**

Ce clovn am fost... M-am tot minţit în sine,
Sperând ca ochii mării să mă vadă,
Că-s bun de jug, galera o trag bine,

S-ajung la timp în vara cu zăpadă,
Rănirilor să fiu balsam şi rază –
Amalfitană coastă mie-mi adă!

Ce mască poartă îngerul?Cutează!
Îmi spune din departe vocea surdă
Şi vei vedea cum morţii-n cer viază,

Ca, mai apoi, scăpat din reaua ciurdă,
La ţărm ieşind, din Troia-n drum pe zare,
Striga-voi iar: pământ! Poetul zburdă,

Mortal rănit, aş vrea să n-am pierzare!

24. **TERȚINA ROTUNDEI ASUMĂRI**

Mi-asum căderea! Haina de jivină
Atârnă-n cui şi ştiu că nu-i de şagă,
S-o port semeţ pe umeri, în lumină!

A gurii pită zace în desagă,
N-am foame, nu, citit-am într-o carte,
Să nu dau crez ecoului... Pribeagă

Îmi fu credinţa zeului ce-mparte
Otrăvuri şi licori nemaivăzute,
În stivele terţinelor deşarte!

Trecute-s toate, de acum... Pierdute,
Cuvintele se duc pe scoc la vale,
Uitând dresorul celor nevăzute...

Ninive tace-n rime abisale!

25. **TERȚINA UNUI CREZ NEBUNESC**

În cin’ să cred, cerească nebunie?
Cu tine dorm, cu tine stau la masă,
Cămaşa vieţuirii e-n pustie?

Să schimb nu pot sortirea! Nu mă lasă
Vântoasa primă, lira-i acordată
Şi ştiu demult că-i voi cădea în plasă...

Mişel n-am fost şi Iudă niciodată,
Al minţii crez nu-şi va trăda menirea,
Flecara gură n-o pun sub lăcată!

Un pact voi face însă! Vămuirea
O, dreaptă fie! N-o s-asculte sfatul
Fârtaţilor din umbră! Şovăirea

E doar a mea! Şi greu îmi e păcatul!

26. **TERȚINA INFINITEI RĂBDĂRI**

Mă-ngăduie, lumina mea, şi spală
Podelele frumosului de tină,
Aşa cum moartea viaţa mea înşală...

Mă pierd apoi uitat într-o grădină,
Aud un cântec ce încet se lasă,
Precum ucisa rimă levantină,

În ziua-n care zarului nu-i pasă
Şi cade strâmb, pe-ascuns, la întâmplare:
Nevolnică fu clipa norocoasă!

Răbdare deci, răbdare şi iertare,
Cu Dante plec la drum, să uit amarul,
Dar umbrei, iată, noaptea, cer cruţare,

Să-mi vindec boala blestemând Icarul!

27. **TERȚINA ASCUNSULUI GRAAL**

Te voi găsi, Graalule din mine,
Şi chipul tău voi săruta cu sete,
Plătind preţ greu, ah, multelor suspine!

De cine fugi? Ascunsele-ţi secrete
Le ştiu demult şi-mi pare veşnicia
O clipă destrupată! Alfabete,

Ce par a-nvinge-n taină Poesia,
Se nasc şi mor pe dată, schimbătorul
E doar macazul vrerii, mişelia

Întrece pizma gurii-n rătăcire,
Vai, crede-mă, sub toga învrăjbirii
Îţi las în dar orbirea, ca iubire,

Zorit să-nchei terţina amăgirii!

28. **TERȚINA PRIVIRII PIEZIȘE**

Pieziş mă uit la tine, bătrâneţe!
Dau masca jos, m-arăt oglinzii care
Păstrat-a chipul meu, cel din juneţe!

Oi fi sau nu silabă-n adăstare?
Ori poate cântec suspinat, vulcanul
Ce uită de din munte să coboare,

Vultan în pândă, andaluzianul,
Cimbal şi frunză, şopot şi sfiire,
Privirii tale înecând oceanul!

Dar tu mă ştii, ratare! Din smintire
A mai rămas nevolnic doar ecoul
Ce pustiit-a noaptea din grăbire

Uitând să spună cine-a fost eroul!

29. **TERȚINA FLĂMÂNDULUI AED**

Flămând de tine fost-am viaţa toată,
Prescura bucuriei n-am primit-o,
Așa că tac! Ce fire am, netoată…

Rotita horă, inima zdrobit-o
Şi mai flămând aedul strigă tare:
Să-mi dai isopul vieţii, tu, ispito,

Să pot să-ndur apusul, cel din care
Mă vor striga pe nume bidivii
Cei biciuiţi pe zloată şi dogoare:

Iertat să fiu, m-or plânge doar cheflii,
Voi da un ort lui Caron şi-nspre seară
Plăti-voi nota, bucurând hangii

Că i-au scăpat de ultima povară!

30. **TERȚINA DARULUI TRIMIS DIN TĂRII**

Cumplit e dorul îndurării, Doamne!
La ce folos îndemnul veşnicirii
Când tu şi eu, ascunşi, cumva, în toamne,

Din Crez vom face rai mărturisirii,
Şi n-am de-ales, cuvintelor voi pune
O botniţă cât praporii zăririi!

Ce dar s-aduc? Prinoase-n rugăciune
Vor prinde glas, dar nu întru iertare,
Ofrandă vie-n vatră – un tăciune,

Ce pâlpa lui spăimântă şi-nfioară,
Că-l pot stârni pe Nero şi pe dată,
Din blând şi bun ajuns-am, iată, fiară...

De toate astea cine-i vinovată?

31. **TERȚINA LUNATICULUI MAG**

Lunatic sunt, am fost şi fi-voi mâine,
Al morţii plug răstoarnă brazda vieţii,
Precum un bob, sortit s-ajungă pâine,

Muri-va-n zori dând slavă tinereţii,
Jertfit cu voie-n căpisteri străbune,
Ducându-şi taina-n cimitirul ceţii...

Căci magul din poveste azi ne spune
Să fiu atent la focul ce-nteţeşte
Privirea-n somn a verbelor nebune!

De-atunci, povestea, văd, nu conteneşte,
Cormana-i veche, inima – pustie,
Minţindu-mă că soarele orbeşte,

Slujindu-te, cinstit, Melanholie!

32. **TERȚINA PRAGULUI NETRECUT**

Un prag şi încă unul! Îl voi trece?
Cohorte mii de vorbe-mi sar în cale,
Precum o apă neagră, veşnic rece,

Îmi sapă-ngândurarea, se prăvale
Spre malul de lumină ce se lasă
Uşor şi tandru, înfigând pumnale!

Să-ncerc să fug? Nu-i timp! Căzut în plasă,
Voi rupe vraja vechilor ponoare,
Cerându-te să fii a mea mireasă!

În doi, alături, singuri pe cărare,
Striga-vom luna să ne fie-aproape,
Anteu umil mânat de răzbunare:

Din gheara morţii nimeni n-o să scape!

33. **TERȚINA CHEMĂRII PE ASCUNS**

Te chem furiş să vii şi mult mi-e teamă
Că n-ai să iei cu tine trandafirii,
Cei răsădiţi din lacrime la vamă...

Scorni-voi, oare, că-n porunca firii
Se nasc şi mor de-a valma, legendare,
Visări de-o clipă, dând ocol strivirii?

Înşir pe aţă rime-n disperare
Şi-n crucea nopţii vor cânta cocoşii
Sonata păcii întru împăcare?

Nu cer prea mult? În zori, doar chiparoşii
Vor şti, din nou, cine şi cât mă fură –
Sărman pribeag rănit, pe când frumoşii

Aezi nebuni dau dragostea pe ură!

Foto Tanța Tănăsescu

ESEU

ION HAINEȘ

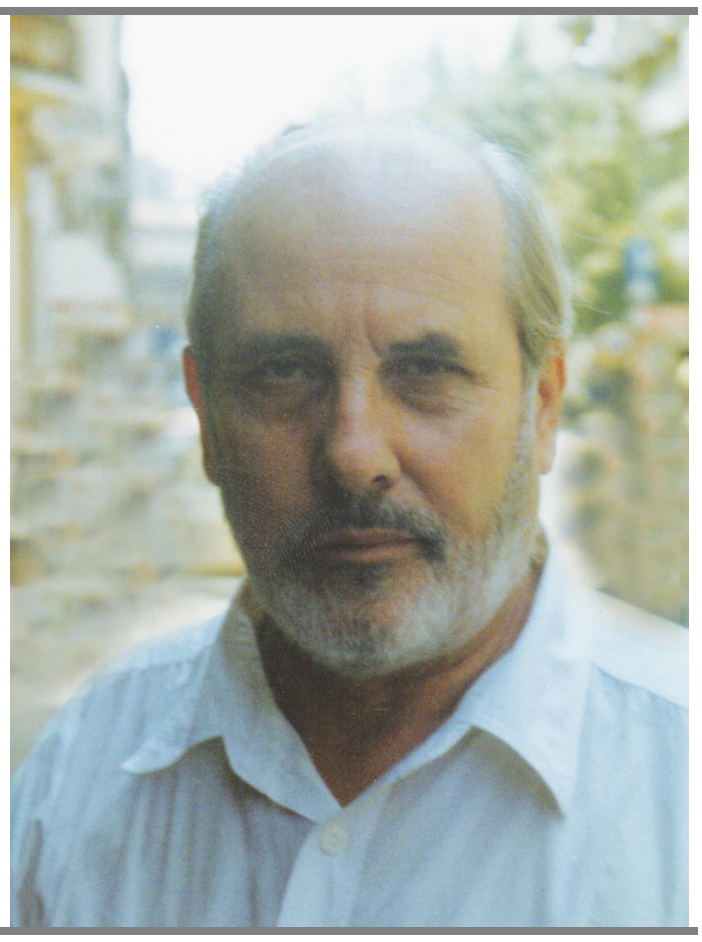

NICOLAE IORGA- JURNALIST

150 DE ANI DE LA NAȘTERE (1871-1940)

Un *uomo universale,* de formație enciclopedică, Nicolae Iorga a fost o personalitate titanică, manifestată în diverse domenii, aducând în fiecare strălucirea geniului său. A fost istoric, orator, om politic, ministru și prim ministru, ideolog și critic literar, istoric literar, memorialist, poet, dramaturg, gazetar și director de reviste, academician, doctor honoris causa al mai multor universități, membru al Academiei franceze, poloneze, iugoslave etc., profesor universitar, decan, rector, senator, conferențiar, participant la congrese internaționale din Europa și din SUA.

Cel mai mare istoric al românilor. A dat **Istoria României** în zece volume, o istorie a literaturii, o istorie a armatei, o istorie a comerțului, a o istorie a presei, a comunicațiilor, a culturii, a religiilor, a învățământului etc. Operă grandioasă. Scriitor total. A scris peste 1000 de volume, articole și studii, recenzii etc. G. Călinescu spune că Iorga a jucat, în literatura română, în primele decenii ale secolului XX, rolul lui Voltaire.

A debutat în presă la 14 ani, în ziarul *Românul* (1885). În tinerețe, a colaborat la *Contemporanul, Lupta, Convorbiri literare, Epoca,* la *România jună, L`independence roumaine* și *Sămănătorul,* revistă al cărei ideolog devine din 1903. (Revista fusese înființată în dec. 1901 de către George Coșbuc și Al. Vlahuță). Iorga susține necesitatea întoarcerii la trecut, înfrățirea tuturor românilor, împroprietărirea țăranilor, culturalizarea lor.

În jurul revistei *Sămănătorul,* al ideilor lui Iorga, s-a format un întreg curent, **sămănătorismul,** un curent controversat, care, din păcate, a creat o confuzie a valorilor, între etic și estetic, subordonând esteticul factorului cultural. Nicolae Iorga milita pentru o literatură cu substrat etic, scriitorul trebuia să aibă idei sănătoase, cum ar fi credința în neam, dragostea față de țăran și sat, față de obiceiurile și lumea acestuia, față de limba strămoșească și un trecut glorios. De aici, egalizarea creatorilor. Alături de Sadoveanu, Hogaș, Arghezi, Galaction, Rebreanu, Bacovia, pune pe Vasile Pop, S. Vărlan, Constanța Hodoș, Teodor Cercel, Ion Adam etc. Cultul pentru trecutul cultural, istoric și eroic al poporului nostru a însemnat și un revers negativ, idealizarea lui. Din același motiv, nu a apreciat la valoarea lor scriitori ca Rebreanu sau Arghezi.

Iorga milita pentru culturalizarea țăranilor, pentru înfrățirea tuturor românilor, împotriva oricăror influențe străine în cultura română.

Literatura sămănătoristă va prelua aceste idei. Sămănătorismul este mai curând o mișcare de idei social-politice și culturale și mai puțin un curent literar. Constantin Ciopraga îl socotește un „neo romantism liric, paseist și sentimental", mai curând o stare de spirit, concretizată în câteva tendințe, făcând din apologia țăranului, a naturii și a trecutului principalele direcții de acțiune.

Proza sămănătorismului se caracterizează prin prezența unei tipologii boierești, „boierul de neam", a satului patriarhal, icoană vie a trecutului, în comparație cu orașul modern, decăzut.

Poezia evidențiază aceeași antiteză sat - oraș, tema dezrădăcinării, a inadaptabilității, satul patriarhal, văzut idilic, chiar și la Goga, Șt. O. Iosif etc.

Scriitorii reprezentativi pentru ideologia sămănătoristă inițiată de Nicolae Iorgasunt C. Sandu - Aldea, Emil Gârleanu, Ion Gorun, Ioan Ciocârlan, Ioan Adam, Vasile Pop, Maria Cunțan, Șt. O. Iosif, Corneliu Moldovan, D. Nanu și chiar Octavian Goga și Mihail Sadoveanu, care cunosc influența sămănătoristă, de care, mai târziu, se detașează.

În general, literatura sămănătoristă este o literatură minoră. E. Lovinescu avea dreptate să vorbească despre ea ca despre „cimitirul literaturii române".

Ca jurnalist, Nicolae Iorga se definește cel mai bine în galeria

de portrete și evocări **Oameni cari au fost, „** galerie unică în istoria literaturii române", „operă de moralist și de artist", „o operă monumentală a literaturii române". (Valeriu Râpeanu, prefață la cele trei volume publicate de Editura Porto-Franco, Galați, 1991).

În 1934, a început tipărirea seriei în patru volume, la Editura Fundației pentru literatură și artă „Regel Carol II". Volumul I (mai 1911) cuprindea 122 de portrete, vol. II (1935) cuprindea 170 portrete, vol. III (1936) - 243 portrete, vol. IV (1939) -155 portrete. Deci - total 690 portrete. Primele sale portrete sunt publicate în 1903. „Aceste portrete-necrologuri și articole cu caracter aniversar reprezintă cea mai amplă, cea mai profundă și cea mai organică meditație asupra morții din câte s-au scris în cultura noastră", spune Valeriu Râpeanu în aceeași prefață.

Portretele definesc concepția lui Iorga asupra sensului vieții, asupra căilor prin care s-a realizat un destin uman. Autorul reînvie nu numai etapele unei vieți, ci și modul în care această viață s-a împlinit în lumea din care personajul s-a născut și a trăit. Portretele nu sunt elogii convenționale, de circumstanță, de laudă ocazională, ci o privire profundă asupra vieții unor oameni de valoare sau anonimi, care au trăit cu sentimentul datoriei împlinite.

Viața trebuie să fie continuă afirmare, faptă, acesta este mesajul lui Nicolae Iorga din **Oameni cari au fost.**

Autorul a reînviat figurile legendare ale istoriei, a avut un cult al muncii, duse în tăcere, care au muncit pentru binele obștei. Iorga evidențiază legătura dintre muncă, idealurile și necesitățile progresului social, moral și intelectual al țării. El a apreciat viața de modestă muncă, pe cei care au fost o expresie a nevoilor neamului. Portretele reprezintă adevărate radiografii spirituale. El aduce un elogiu eroilor care s-au jertfit pentru apărarea patriei în primul război mondial, conducători de oști, ofițeri sau simpli soldați sau unor personalități - scriitori, savanți, profesori, arhitecți, artiști.

La Iorga, totul se subsumează unui sistem de valori, unui ideal înalt, care așază în centru poporul și patria. Așa îi vede el pe Mihai Viteazul, pe Aurel Vlaicu, pe Hasdeu, pe Gheorghe Barițiu, pe Iosif Vulcan, pe Titu Maiorescu, Știrbei Vodă, Andrei Șaguna, Odobescu, Alecsandri, Kogălniceanu, Tolstoi, Ion Ghica, Nicolae Densusianu, Spiru Haret, Ion Mincu, I.L.Caragiale, Eminescu, regina Elisabeta, generalul Dragalina, G. Coșbuc, Delavrancea, Al. I. Cuza, Elena Cuza, Dr. Carol Davilla, Anton Pann, Ion Creangă, „țăranul nostru național și învățătorul nostru național", Nicolae Grigorescu, Carol I etc.

Iorga a însemnat trecerea din viață a unui număr însemnat de oameni mari și mici, români, dar și străini. E o adevărată istorie contemporană. Peste tot, se vede moralistul Iorga. Pentru el, utilitatea socială este criteriu al judecății de valoare. Autorul face și portretul fizic al celui evocat, dar și portretul moral.

Profesorul Mihai Berza definește câteva procedee folosite de Iorga în realizarea portretelor sale:

a)definirea prin negație a personajului. Exemplu; „El n-a fost, ca unii episcopi și mitropoliți ardeleni, o întrupare a neamului nostru, în nevoile și speranțele lui, și n-a luptat în rândurile mirenilor sau în fruntea lor pentru învierea și neatârnarea țării și a poporului său. N-a fost un om al războiului, care cucerește și mântuie, și dușmanii noștri nu s-au temut înaintea lui" etc.
b) Caracterizarea prin opoziție:„Alții au discutat, el a afirmat. Alții au negociat, el a pretins. Alții s-au supus, el dârz a rămas împotriva sorții" etc.
c) Personalizarea morții după natura însăși a destinului căruia îi pune capăt: „Și când, în apropierea celor 80 de ani, îngerul morții a venit, el n-avea nicio cruzime în față, cum n-avusese nicio pripă în zbor: el sprijini pasul bătrânului care-l aștepta de mult și care-i era, acum, recunoscător pentru îndemnul făcut spre odihnă".
d) Transformarea în simbol a personajului. Exemplu: „Imaginea zborurilor lui Aurel Vlaicu, prin ridicarea acțiunii la valoare de simbol și prin trăirea acestui simbol de mulțimile însetate de libertate: „Și când l-au văzut acolo, tăind undele văzduhului luminos, frângând împotrivirile vântului, întrecând negurile, neamul lui întreg, toți acei iobagi de ieri, setoși de libertate, de lumină, de neatârnare, i s-au închinat nu numai ca unui fiu iubit, mai isteț și mai viteaz decât ceilalți, ci ca unui vestitor, ca unui simbol".

În aceste portrete, Nicolae Iorga folosește toate mijloacele artistului: comparația, metafora, hiperbola, epitetul, jocul de cuvinte. Tudor Vianu avea dreptate: „O pagină de-a lui Nicolae Iorga este un lucru absolut individual, imposibil de a fi confundat cu produsul unei alte pene". Sau: „Portretul omului fizic și moral alcătuiește unul din sectoarele cele mai glorioase ale artei scriitoricești a lui Iorga" (Tudor Vianu).

Nicolae Iorga a fost un mare gazetar. Om al vremii sale, el a fost o conștiință trează, un luptător pentru dreptate socială, libertate, adevăr, care a supus societatea românească a acelui timp unui aspru rechizitoriu. În perioada anilor 1906-1907, perioada răscoalelor țărănești, înăbușite în sânge, Iorga acuză clasele dominante de crimă și cere amnistierea țăranilor răsculați. Titluri ca „**Ascundeți țăranii!", „Cain, Cain, ce ai făcut cu fratele tău, Abel!"** vorbesc de la sine.

Între săraci și bogați, între țărani și boieri este, în ciuda opiniilor lui Iorga de înfrățire socială, o mare prăpastie.

În perioada primului război mondial, critica socială din articolele lui Iorga este vehementă. Un pamflet ca „**Lupii"** este reprezentativ. Metaforic, lupul este ființa hidoasă, care se hrănește cu pâinea luată de la gura săracilor, care-și înzestrează vizuina „cu bucăți rupte din trupul însângerat al fratelui și tovarășului său". Aluzia este clară: „Prin mulțime trece automobilul, sania de lux a lupului". Finalul reprezintă o amenințare, un avertisment: „Va veni primăvara și se vor deschide cărările. Îi vom urmări măcar atunci până acolo, în fundul culcușului. Și vor plăti!"

Un alt pamflet, foarte puternic, este tot o amenințare la adresa „protipendadei putrede" a unei „burghezii de avocați". Titlul pamfletului spune totul:„**Stâmpărați-vă!".**

Iată tonul pamfletului: "„V-ați mâncat între voi ca niște câni, ca niște fiare, pentru glorie, pentru câștig, pentru ambiții de leneși și capricii de femei" (1915). Iată ce le reproșează marele ziarist: „Nu i-ați putut da pământ țăranului, Nu i-ați putut da școală poporului, Nu i-ați putut da administrația interesului public, Nu i-ați putut da politica națională a statului, Nu i-ați putut da armata idealului".

În anii celui de al doilea război mondial și ultimii ani ai vieții sale, Iorga avertizează asupra primejdiei hitleriste și primejdiei legionare. Este perioada anilor 1939-1940, ani de criză profundă a Europei și a României. Gazetarul publică în „*Neamul românesc", „Neamul românesc pentru popor"* și *„Cuget clar"* tablete zilnice, adevărate „poeme în proză ale durerii".

Iorga condamnă ororile războiului.

În septembrie 1940, după Dictatul de la Viena, Iorga publică tableta **„Drumeț în calea lupilor"**, de un patetism dramatic impresionant. Gazetarul însuși este un „drumeț în calea lupilor", care „s-ar fi luptat cu un singur dușman, cât era de tare, dar el era prins din toate părțile".

Așa se și explică sfârșitul tragic a marelui savant, ucis mișelește de legionarii din Garda de Fier, la 27 noiembrie 1940, în localitatea Strejnic, Prahova.

Premonitoriu, marele istoric scrisese celebra poezie „**Brad bătrân:** „Au fost tăind un brad bătrân/ Fiindcă făcea prea multă umbră".

Vasta lui Operă, unică în peisajul cuturii românești și universale, rămâne ca o inestimabilă comoară, pentru noi și generațiile următoare.

Prof. Univ. Dr. IOAN N. ROȘCA

"FILOSOFIA INTEGRATIVITĂȚII"

- lansare de carte-

În data de 8 iulie 2021 Prof. univ. dr. Ioan Roșca și-a lansat volumul *Filosofia Integrativității*, eveniment ce a fost prezentat ca un succes editorial al *Fundației România de Mâine*, bucurându-se de participarea unui public numeros și prilejuind dezbateri cordiale printre cei prezenți cu acest prilej.

Cartea reprezintă o sinteză a ideilor expuse în lucrarile anterioare de către Domnul Profesor Roșca. În cartea "*Filosofia integrativiții*" autorul prezintă o viziune cu ideile cele mai generale care se degajează din lucrările sale de filosofie aplicativă, mai restrânsă. Ideea principală a lucrării este cea a integrativității materialului și spiritualului, obiectivului și subiectivului, care este foarte benefică pentru om, pentru că ne determină să fim mai atenți la dimensiunea noastră de ființe biologice dar și spirituale.

Printre cei prezenți la lansare s-au numărat Prof. univ. dr. N. Georgescu, Prof. univ. dr. Acsinte Dobre, Prof. univ. dr. Mihai Bădescu, Conf. univ. dr. Aurel Cazacu, Col. dr. Vasile Soare, Arhitect Victor Modoran, Sociolog Niculae Grosu, Ing. dr. Mihai Isbășescu, Florentin Popescu, Passionaria Stoicescu, Doina Rizea.

Gândurile filosofice de mare valoare cuprinse în paginile volumului ne invită la lectură.

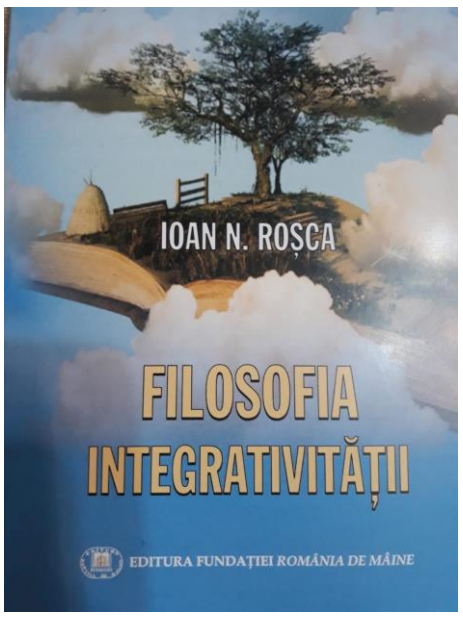

Vă prezentăm în continuare un capitol din partea a treia a cărții, oferit cu generozitate de Prof. univ. dr. Ioan Roșca cititorilor revistei *Muzeul Presei Românești*.

PARTEA A TREIA
FILOSOFIA FUNDAMENTALĂ INTEGRATIVĂ ȘI FILOSOFIILE APLICATIVE

I. FUNDAMENTUL FILOSOFIC INTEGRATIV ȘI ANTROPOLOGIA FILOSOFICĂ

I. 1. Antropologia filosofică și filosofiile aplicative în general în optica integrativă

În continuare voi prezenta argumentele permise de problematica antropologiei, axiologiei și filosofiei istoriei, care confirmă viziunea integrativă și importanța acesteia pentru conduita umană. Voi începe expunerea cu principalele probleme ale antropologiei filosofice, pentru că ideile filosofice despre om, indiferent de dimensiunea sau caracteristica umană la care s-ar referi, au un impact imediat și, cred, cel mai pregnant în viața acestuia.

Principalele probleme antropologice pe care le-am abordat filosofic într-o *Introducere în antropologie* se referă la următoarele: 1) caracterizarea omului prin esența sau existența sa, 2) dimensiunile sale majore: bio-psihică și psihico-socială, 3) omul – subiect valoric și subiect cultural, 4) raportul individ – societate, 5) libertatea și responsabilitatea umană, 6) sensul existenței umane, 7) fericirea umană, 8) alienarea și dezalienarea omului contemporan. Unele dintre ele (privind natura umană, libertatea, sensul existenței umane) au fost reluate și detaliate într-o carte de *Eseuri antropologice*, în care am considerat omul și sub alte registre ale manifestării sale: moral, politic și juridic, științific și religios, în familie și în spațiul și timpul său cultural.[2] Voi zăbovi numai asupra unora dintre ipostazele amintite, cât se poate de relevante pentru structura lor integrativă și pentru o bună călăuzire a acțiunii umane.

[1] A se vedea Ioan N. Roșca, *Introducere în antropologia filosofică*, Editura Fundației *România de Mîine*, București, 2010.
[2] A se vedea Ioan N. Roșca, *Și...și... – Eseuri antropologice*, Editura Fundației *România de Mîine*, București, 2017.

I. 2. Subiectivitatea umană între biologic și social

În gândirea contemporană s-a încetățenit înțelegerea omului ca ființă triontică: bio-psiho-socială. Totodată, fiind un individ, un întreg indivizibil, omul nu ființează prin juxtapunerea celor trei dimensiuni, în care s-ar putea descompune, ci este o unitate indestructibilă a acestora. Pentru filosofia integrativității important este faptul că psihicul uman nu se exercită în afara relației lui cu mediul exterior, obiectiv, natural și social, după cum nici latura biologică și latura socială nu sunt rupte nici între ele și nici de psihicul uman. Nici psihologia, nici alte științe cu care interferează nu au descoperit activități psihice umane care să se deruleze independent de corporalitatea omului sau de relațiile lui sociale.

De corpul biologic, psihicul este legat atât printr-o serie serie de echipamente neuro-psihologice, cât și prin actele psihice care transpun și traduc pe plan psihic nevoile biologice ale omului sub forma unor imbolduri sau tendințe psihice.

De societate, psihicul este dependent printr-o altă serie de acte psihice care exprimă diferitele trebuințe sociale ale omului.

Totodată, psihicul se supune deopotrivă celor două domenii,

natural și social, atât prin faptul că ambele sunt obiecte ale cunoașterii, cât și prin facultățile psihice native, dar perfecționate sub influența societății, de cunoaștere a trebuințelor naturale și sociale.

Dată fiind legătura necesară a psihicului cu natura și societatea, nu trebuie să rezulte că acesta ar fi determinat de cele două domenii și exclusiv aservit acestora. Dimpotrivă, așa cum am menționat, facultățile psihice sunt înnăscute, deci date concomitent cu corpul uman, și se perfecționează treptat, unele dintre ele pe tot parcursul vieții omului. Odată cu dezvoltarea psihicului, crește și gradul de autonomie a acestuia, cel puțin sub aspectul capacității lui cognitive. O anumită autonomie o au și diferitele facultăți psihice, unele în raport cu alte. În principal este vorba de facultățile cognitive – percepere, intelect, rațiune -, de emotivitate și volițiune, fiecare exercitând o anumită influență asupra celorlalte, ceea ce i-a determinat pe unii gânditori să superiorize ba una, ba alta dintre ele, rezultând cele trei orientări bine distincte: raționalismul, emoționalismul și voluntarismul. În realitate, niciuna dintre orientările amintite nu este întru totul adevărată, pentru că nu toți oamenii sunt dominați de una și aceeași facultate psihică, unii fiind mai mult raționaliști, alții emoționaliști, iar alții voluntariști. Dincolo de facultatea predominantă, orice om normal psihologic se caracterizează prin toate capacitățile sufletești. În general, în momentele decisive ale vieții, cum ar fi alegerea profesiunii, a partenerei/ partenerului de viață, opțiunea pentru anumite valori etc., alegerea este predominant afectivă, dar, în rest, în faptele cotidiene, oamenii sunt conduși, în general, de rațiune. Cât privește rațiunea, aceasta se îndepărtează cel mai mult de experiența nemijlocită, sensibilă, în exercițiul ei filosofic ajungând chiar să se conducă numai după legile logice sau chiar să surmonteze aceste legi. Să nu uităm, însă, de conexiunile ei neuro-fiziologice și nici de miile de fire nevăzute prin care, oricât de îndepărtat și de indirect, rămâne în legătură cu natura și societatea, asupra cărora meditează.

De altfel, există și o relativă autonomie nu numai a psihicului, ci și a celorlalte părți componente ale individului uman. Omul biologic se poate sustrage relativ influenței psihice și dimeniunii lui sociale, deși situația corpului uman, măsura sănătății sale rămân influențate de starea psihică și se răsfrâng în psihic, după cum se află și în corelație cu starea socială a individului uman.

La rândul său, omul social poate să se exercite cu o anumită autoritate asupra psihicului și chiar asupra corpului său, ca și cum ar fi independent de cele două dimensiuni, deși, în fapt, acestea rămân la fel de necesare și pot reacționa chiar radical în cazul în care sunt constrânse.

Adevărul că, prin structura sa, omul este o ființă integrativă, definindu-se prin suflet, și anume prin nucleul valoric al sufletului său, care, însă, acționează în conjuncție necesară cu corpul său și cu latura sa socială, este de natură să-l orienteze pe om, înainte de toate, spre cultivarea sa spirituală, dar, totodată, și spre îngrijirea propriei sănătăți fizice și psihice și spre împlinire socială, prin profesiune și atitudine moral-civică.

I. 3. Homo estimans între subiectiv și obiectiv

Fiind, prin structura sa, o conjuncție a subiectivității cu obiectivitatea dată de latura sa naturală și de cea socială, omul se comportă ca atare, adică integrativ, și în calitatea sa de creator sau numai de receptor de valori. El se implică în creația de valori atât subiectiv, prin aprecierile sale, cât și obiectiv, prin faptul că se raportează la realitatea exterioară. Mai mult, omul valoric confirmă în mod elocvent concepția integrativă, având în vedere faptul că valorile pe care le creează sunt uniri de bunuri cu aprecieri. În istoria axiologiei s-au afirmat atât orientări obiectiviste, care au identificat valorile cu calitățile lucrurilor, cât și concepții subiectiviste, care au redus valorile la aprecieri. În realitate, calitățile lucrurilor rămân mute, fără niciun ecou valoric, dacă sunt lipsite de aprecierile care să le pună în valoare, așa cum și aprecierile, oricât de elogioase, nu sunt constitutive de valori, dacă nu corespund calităților care sunt prețuite.

Concepția despre omul creator de valori confirmă în modul cel mai elocvent viziunea integrativistă, pentru că, spre deosebire de omul obișnuit, care trăiește în orizontul utilităților, *homo estimans* își potențează caracterul său integrativ. El își potențează subiectivitatea prin faptul că se implică în procesul valorificării în mod complex, nu numai cu principalele sale facultăți cognitive – percepere, intelect, rațiune –, ci și cu afectivitatea, prin care se atașează de unele obiecte și se detașează de altele, precum și cu volițiunea, necesară atât cunoașterii, cât și, mai ales, realizării creațiilor de valoare. Totodată, el își amplifică și dimensiunea obiectivă prin faptul că se raportează nu numai la aspectele utilitare, ci și la calitățile valoroase ale mediului său natural și social, apte să-i satisfacă atât exigențele materiale, cât și trebuințele sufletești.

Spiritul evaluator este ancorat în materie nu numai în obiectele exterioare apreciate, ci și în latura biologică și latura socială ale ființei umane, întrucât aprecierile sale sunt în funcție de trebuințele naturale și de cerințele sociale ale omului, fie materiale, fie spirituale. De regulă, nevoile native, bio-psihice ale omului sunt satisfăcute prin relațiile sociale, astfel încât capătă și o coloratură socială. Înrădăcinarea evaluărilor deopotrivă în *datum*-ul bio-psihic al omului și în viața sa socială justifică și caracteristica acestuia de a avea un comportament polar, situat între bine și rău și, în genere, între valorile pozitive și valorile negative. Astfel, nativ, de la natură, omul posedă imbolduri psihice spre autoconservare, deci spre un comportament aservit cerințelor lui de hrană, sete, sex, mișcare, aer etc., dar, tot de la natură, psihicul său are și tendințe superioare, spre adevăr, bine, frumos, sacru, dreptate și libertate, fiind echipat cu facultățile necesare de a le descoperi în conduita sa și în relație cu lucrurile și ceilalți oameni. Atât trebuințele materiale, cât și cele spirituale sunt la fel de firești și demne de a fi satisfăcute prin crearea de bunuri și valori corespunzătoare, materiale și, respectiv, spirituale. În cazul în care este absorbit de bunurile și valorile materiale în detrimentul celor spirituale, omul sărăcește spiritual, se unilateralizează și, mai mult decât atât, centrat pe interesele sale individuale și lipsit de elevația valorilor nobile, este tentat să devină egoist și să prefere răul în locul binelui, falsul în locul adevărului, urâtul în locul frumosului, profanul și demoniacul în locul sacrului și divinului. Așadar, de la natură, sufletul omenesc este dispus și spre valori pozitive și spre valori negative, dar sensul în care alege și se afirmă depinde atât de el însuși, de înclinațiile sale mai puternice și, mai ales, de autocunoașterea, de autocontrolul și de dirijarea acestora, cât și de mediul social, care îl orientează spre un anumit sens. Omul raportat la valori se manifestă, deci, integrativ, prin condiționarea aprecierilor sale de valoare nu numai de bunurile prețuite, ci și de trebuințele bio-psihice și socio-psihice.

Înțelegerea faptului că omul creator de valori acționează integrativ în cel mai înalt grad îi permite oricărui ins raportat la valori să-și manifeste cu încredere întreaga gamă a facultăților lui subiective, cultivându-și și mintea, și sensibilitatea emoțională, și voința bună etc., și să se aplece cognitiv și apreciativ asupra tuturor fenomenelor naturale și a tuturor faptelor umane și sociale, pe care să le cerceteze și să dezvăluie în ce măsură corespund aspirațiilor umane de adevăr, bine, frumos și sacru.

I. 4. Nici indivizi fără societate, nici societate fără indivizi

O altă ipostază a omului în care integrativitatea sa se manifestă cu deosebită pregnanță este aceea a raportului dintre individ și societate. După cum am spus, cu toată alcătuirea sa treimică, omul este un individ, un ce indecompozabil în părțile lui componente. Unitatea indestructibilă a celor trei dimensiuni ale ființei umane se manifestă plenar în activitate, în muncă, întrucât omul se angajează în aceasta atât prin conștiința sa (prin scopul urmărit și cunoștințele despre mijloacele și obiectele muncii), cât și prin latura sa corporală (prin energia sa fizică sau și prin tendințe biologice de satisfăcut), cât și prin latura sa socială (prin relațiile cu ceilalți sau și prin cerințe sociale de împlinit). Dat fiind faptul că activitatea omului este condusă de spiritul său, de conștiința sa, întrebarea care se pune este: ce putere are individul uman, respectiv spiritul său conducător, în raport cu societatea, ca sistem obiectiv de relații sociale de diferite tipuri? Poate el să se impună față de societate ca întreg, de variatele feluri de raporturi sociale, sau, dimpotrivă, este anihilat de rețeaua de relații în care este inclus?

În pofida unor orientări individualiste (existențialismul, personalismul ș. a.) sau a unor direcții de gândire sociologiste (Cl. Lévi-Strauss, Louis Althusser), punctul de vedere integrativist afirmă corelația dintre individ și societate, pentru că atât conștiința omului individual, cât și relațiile sociale, ca dat obiectiv, constituie termeni necesari ai raportului amintit, dintre care niciunul nu poate fi anihilat și eliminat de către celălalt, tocmai pentru că fiecare este indispensabil. Indivizii nu pot exista fără societate, după cum nici relațiile sociale nu pot exista fără indivizi.

În același timp, fără a retracta punctul de vedere integrativist, afirm că există un primat tot mai accentuat al socialului, care se impune față de oamenii individuali prin relațiile tehnico-economice, prin cele politice și cele culturale. Viața economică s-a tehnicizat și robotizat într-o asemenea măsură încât, exceptându-i pe specialiști, ceilalți participanți la practica productivă nu cunosc decât modalitățile de a utiliza mijloacele tehnice, devenind simpli executanți, aserviți mijloacelor de muncă. Mai mult, sensul firesc al raportului dintre om și robot tinde să se inverseze, omul devenind un instrument care să răspundă la comenzile robotului inventat tot de om. Relațiile politice democratice tind să se transforme în relații dictatoriale cu față democratică, în condițiile în care conducerile politice din diferitele țări, instalate prin manipulare și demagogie, nu mai corespund cerințelor concetățenilor, ci răspund unor comenzi globaliste din exterior, venite, în ultimă instanță, de la marile puteri financiare ale planetei, ai căror magnați țintesc să devină conducătorii unui guvern mondial. În sfera culturii, aceleași conduceri politice, din ce în ce mai puțin democratice, sunt interesate, prin mecanisme de propagandă, să promoveze nu valorile deopotrivă naționale și universale, ci pseudovalori sau valori negative, care se opun valorilor tradiționale privind familia, morala, religia. Sintetizând, se atentează la libertatea economică, politică, morală, religioasă și, în genere, culturală și se încearcă a se impune omului o conștiință standardizată, prin care să fie complet subordonat instanțelor sociale.

Dacă primatul relativ al socialului ar ajunge să se absolutizeze și să-i resoarbă aproape în totalitate pe indivizi umani, ar însemna că la imensa majoritate a acestora conștiința a fost golită de sentimentele și volițiunile cu caracter personal și redusă la gândire, și anume o gândire mecanică, robotică, lipsită de orice aport creativ. Cei care ar rămâne cu o conștiință deliberativă ar fi doar exponenții guvernului mondial și acoliții lor, dar și aceștia cu o gândire tehnică, administrativă, lipsită de varietatea valorilor spirituale, pentru că n-ar mai avea cine să cultive adevărul ca valoare, binele, frumosul și sacrul. Punctul de vedere integrativist ar fi în continuare confirmat și de o asemenea societate, dar el n-ar mai avea nicio valoare, pentru că n-ar mai exista nicio filosofie integrativă și nici filosofie în genere. De fapt, n-ar mai exista nici chiar lume umană, pentru că s-ar intra în era post-umană, a post-umanismului.

I. 5. Liber exclusiv *față de*, sau liber inclusiv *pentru*?

Am arătat că, deși în pshicul uman se răsfrâng atât trebuințele corporale, cât și cerințele sociale, oamenii acționează, totuși, călăuziți de forumul lor interior, de eul lor, care nu este reductibil nici la referențialul său biologic, nici la corespondentul său social. Am precizat, de asemenea, că omul își exercită subiectivitatea în conjuncție cu lumea exterioară atât în crearea valorilor, cât și, în genere, în raport cu societatea, cu diferitele tipuri de relații sociale. Dat fiind faptul că, în conexiunile sale cu realitatea obiectivă, eul uman se detașează întrucâtva atât de impulsurile instinctuale, cât și de imperativismul relațiilor sociale, se pune întrebarea în ce măsură, omul devine liber prin spiritul său: poate fi liber în mod absolut, inclusiv să nu-și satisfacă trebuințele vitale, materiale și spirituale? Altfel spus: omul este liber să respingă orice dat obiectiv, exterior spiritului său, este *liber față de orice condiționare*?

Libertatea survine prin voința umană de a întreprinde sau nu ceva anume, dar, pe lângă *momentul volitiv-acțional*, presupune și *momentul opțional*, al alegerii unui anumit scop de înfăptuit, precum și *momentul cognitiv*, al obținerii cunoștințelor despre scopul respectiv, ca și despre mijloacele de a-l înfăptui.

Dacă am considera că momentele interioare ale libertății se exercită în sine, în interiorul subiectivității umane, fără nicio relație a lor cu lumea externă, obiectivă, am putea conchide că, în forumul său interior, omul este absolut liber să cunoască, să aleagă și să vrea să realizeze orice proiect. Ar exista, deci, o libertate interioară absolută.

În schimb, libertatea exterioară, de acțiune, nu mai este absolută, pentru că, în cadrul ei, omul nu poate nesocoti dificultățile care intervin în realizarea proiectului său și, în primul rând, nu poate ignora satisfacerea trebuințelor sale vitale, pentru că nesatisfacerea acestora ar echivala cu extincția ființei umane. Știința n-a descoperit niciun miracol prin care omul să viețuiască numai ca spirit, independent de trup sau prin care spiritul să asigure subzistența corpului uman fără hrană, apă, aer etc. Așadar, în manifestarea ei propriu-zisă, de acțiune, *libertatea nu este față de orice,* ci este o *libertate pentru*, cel puțin pentru cerințele umane vitale, de neocolit. De altfel, ceva – însuflețit sau neînsuflețit: un iepure sau un bolovan – este liber atunci când este *causa sui*, când ființează numai potrivit propriei sale naturi, fără nicio altă cauză, din exterior. Or, iepurele fuge și în cazul în care se sperie de un șuier sau de propria umbră, la fel cum o piatră se rostogolește pe un plan înclinat fie lovită de către alt corp, fie din cauza gravitației. Omul este liber în măsura în care își manifestă și își satisface propria sa natură, trebuințele sale naturale și exigențele sale spirituale, fără ca, prin aceasta, să lezeze alt om. Desigur, odată ce omul își satisface trebuințele trupești și se degrevează de ele, libertatea sa ajunge la gradul cel mai înalt prin cultivarea și elevarea spiritului său, pentru că prin aceasta se detașează în cea mai mare măsură de ceea ce este material, corporal.

Pe fondul libertății sale pentru, omul este liber și *față de*, și anume față de împrejurările naturale și sociale ostile realizării sale, pe care trebuie să le înlăture. El este liber *față de* nu prin ignorare, ci, dimpotrivă, prin cunoașterea situațiilor potrivnice și prin acțiunea de înlăturare a lor.

Libertatea de acțiune nu este deloc absolută, ruptă de factorii exteriori, căci necesită o relaționare permanentă la necesitățile de tot felul, fie favorabile, fie defavorabile, nu numai prin cunoașterea lor, ci și prin raportare acțională la ele, prin folosirea celor benefice și înlăturarea celor potrivnice, sau, uneori, prin contrapunerea unor cauze necesare altor cauze necesare, cum ar fi oprirea acțiunii distructive asupra organismului uman exercitată de ploi, de vijelii și de frig prin construirea unei case ca adăpost și prin încălzirea aerului din casă etc.

În lumina libertății de acțiune rezultă că nici libertatea interioară nu este absolută decât sub forma iluzorie a unor proiecte utopice, irealizabile, care, de fapt, nici nu sunt destinate transpunerii lor în fapt, ci rămân ancorate în sfera visării cu ochii deschiși, uneori ca protest față de realitățile care îl încorsetează pe om, alteori ca simplu exercițiu imaginativ.

Pentru om, conștientizarea caracterului integrativ al libertății umane, faptul că libertatea împletește relativa autonomie a spiritului cu necesitatea, subiectivitatea umană cu obiectivitatea necesităților naturale și sociale, materiale și spirituale, însemnă înțelegerea faptului că el este liber prin însuși darul de a vieți și de a-și consacra viața nu numai și nu atât satisfacerii trebuințelor trupești, ci și, mai ales, exigențelor sufletești, de cultivare a valorilor spirituale, prin care se înnobilează și este liber în cel mai înalt grad, ca distanțare a spiritului de ceea ce îi este exterior.

I. 6. Sensul vieții omului - liber ales sau și destinal?

În strânsă legătură cu caracterul integrativ al libertății umane se pune și problema sensului existenței umane ca fiind liber ales, sau și destinal. Sensul existenței umane pare a fi preponderent, dacă nu totalmente, liber ales, întrucât depinde, până aproape de identificare, cu scopurile pe care și le propun oamenii. Sensul vieții omului pare a fi cu atât mai mult la latitudinea acestuia, cu cât nu se confundă cu oricare din scopurile sale, ci este dat de țelurile lui de durată, fundamentale, care îl orientează pe toată durata vieții, sau, cel puțin, într-o întreagă etapă a vieții sale. În funcție de multitudinea relațiilor sociale în care este inclus, omul își poate forma diferite scopuri stabile și persistente, începând cu cele din viața de familie și continuând cu cele ale profesiunii sale, ale participării sale la viața cetății, ale raporturilor morale cu sine și semenii săi, ale raportării la diferitele domenii ale culturii etc. De aceea, putem înțelege sensul vieții sub forma unei constelații de scopuri fundamentale, dar și mai întreptățit ca un singur țel fundamental, care își pune amprenta și pe celelalte scopuri mai trainice. Char și monovalent, sensul poate fi diferit de la o etapă a vieții la alta, astfel că, de regulă, numai la sfârșitul unei vieți, se poate identifica prin comparație care a fost sensul dominant, spre care un om a tins întreaga viaață, chiar dacă, uneori, a fost obligat să pună pe primplan o preocupare sau alta diferite de țelul său cel mai statornic.

Așa cum libertatea nu se decuplează de necesitate, tot așa nici alegerea sensului existenței nu este lipsită de anumite premise necesare, care îl și prefigurează. Pe de o parte, este vorba de capacitățile fizice și aptitudinile psihice ale omului, care îi permit sau nu să se angajeze într-un anumit proiect, pe de altă parte, de situația materială și culturală a familiei sale, a categoriei sociale din care face parte, care, din nou, îi poate fi sau nu favorabilă. Cineva nu poate fi matematician de elită, dacă nu are nicio înclinație pentru domeniu, dar poate fi un poet autentic, dacă este înzestrat cu talent. La fel, cineva nu poate fi rege într-o republică parlamentară, dar poate deveni un prosper om de afaceri într-o economie de piață. Premisele bio-psihice și cele de ordin social constituie un dat care, în măsura în care este conștientizat și respectat, conferă sensului un caracter necesar, destinal. Desigur, situația obiectivă în care omul este inclus nu determină automat spiritul celui care își donează un anumit sens. Multe proiecte eșuează sau nu se realizează decît parțial tocmai din cauza neconcordanței lor cu realitățile obiective.

Cei care își urmează destinul, sau, mai bine spus, își pun în concordanță alegerile cu aptitudinile proprii și posibilitățile oferite de condițiile sociale, se autocunosc și se autoevaluează corect și, totodată, cunosc și apreciază normele și valorile care guvernează relațiile sociale, în sfera cărora ei acționează și se pot manifesta creator.

Există și concepția care consideră că, pe lângă zestrea aptitudinală și starea de sănătate transmisă genetic, o altă putere înnăscută cu rol destinal este și *karma* specifică fiecărui om. Fără a aprecia rolul karmei, pentru care nu am suficiente cunoștințe și argumente, apreciez totuși că, dacă admitem metempsihoza sau, mai bine spus, metemsomatoza, karma constituie, la rândul ei, un factor de luat în considerație.

Prin faptul că presupune raportarea spiritului la resorturi obiective, care țin și de om și, de societate, sensul existenței umane denotă același conținut integrativ, specific însăși structurii ființei umane.

Pentru omul care nu-și petrece viața la întâmplare, ci îi imprimă sensul dorit, atât cât poate să cunoască, să aleagă și să dea curs opțiunilor sale, de cea mai mare importanță este raportarea sa la valori, pentru că numai pe temeiul lor se distanțează de util și imediat și se realizează superior.

I. 7. Alienare și dezalienare umană în perspectivă integrativă

Am afirmat că nici indivizii nu pot exista fără societate, nici societatea fără indivizi și că niciunul din cei doi termeni nu-l poate anihila și exclude pe celălalt, pentru că, potrivit viziunii integrativiste, fiecare termen are un caracter necesar.

Totuși, în contemporaneitatea nemijlocită, se petrece o agresiune fără precedent a unei părți infime a societății, formată din cei care dețin marile puteri financiare, asupra majorității indivizilor umani, a drepturilor lor fundamentale și, în primul rând, a libertății de conștiință, ceea ce le afectează grav libertatea în multiplele ei ipostaze, ca și sensul pe care ar dori să îl confere propriei existențe. Altfel spus, folosind un termen care s-a impus în filosofie în cu totul alt sens decât cel psihologic, are loc un proces de *alienare* (sau *înstrăinare*) a omului, în alte forme decât cele clasice, analizate de J.-J. Rousseau, de Hegel și Marx, întrezărite numai de ei, dar surprinse în mare măsură de unii filosofi contemporani, între care, în special, Martin Heidegger și Herbert Marcuse. Oricum, sferele mari ale societății în care se petrece alienarea umană – economică, politică, spirituală –, ca și conexiunea acestor sfere, rămân aceleași și în procesul alienării contemporane.

În mod paradoxal, din cauza utilizării neoliberaliste, tehnica superdezvoltată în direcția robotizării, digitalizării și nanotehnologiei în loc să îl favorizeze pe om să se instituie în stăpân al tehnicii, l-a transformat în anexa și sclavul acesteia. În loc să-l degreveze de servituți și să-i permită să se afirme liber și creator, l-a făcut să se specializeze îngust, l-a aplatizat și lipsit de personalitate. Totodată, robotica a înlocuit un mare număr de oameni, pe care i-a transformat în șomeri. Alt dezavantaj a fost acela că, folosind o tehnică înaltă și, deci, producând un belșug de bunuri la un preț mai scăzut, marile companii multinaționale au dus la falimentarea multor întreprinderi ale producătorilor mici sau mijlocii.

Politic, adepții globalismului se pronunță pentru un guvern mondial, care, chiar dacă ar conduce statele și popoarele existente prin guverne locale, ar duce la lichidarea democrației, pentru că nu mai poate fi vorba de conducerea de către popor prin reprezentanții săi liber aleși, atunci când guvernorii n-ar face decât să aplice directivele emanate dintr-un centru unic, suprastatal.

Cultural, forțele care militează pentru globalism încearcă o resetare a omenirii în sensul economic și politic amintit, prin disoluția valorilor pe care s-a întemeiat familia, în calitate de celulă de bază a societății (valori cum ar fi dragostea dintre bărbat și femeie, educația părintească a copiilor etc.), prin anihilarea și suprimarea valorilor spirituale și, mai ales, a celor religioase, care au asigurat liantul spiritual al fiecărui popor, și, în acest scop, prin devalorizarea învățământului și a celorlalte instituții de educație și cultură, prin răstălmăcirea sensului creațiilor naționale clasicizate și acreditarea și inocularea concepției că singurele opere de valoare sunt numai cele *politically correct.*

Există manifestări ale resetării ordinii mondiale în toate compartimentele societății contemporane.

Forțele care se pot opune alienării omului actual și omenirii contemporane sunt, în primul rând, persoanele colective, reprezentate de statele lumii, începând cu statele cele mai mari și mai puternice, și, în al doilea rând, oamenii individuali. Statele mari pot contracara globalismul în măsura în care țintesc o lume multipolară, cu mai mulți poli de putere, care să fie ele însele. Celelalte state pot juca, la rândul lor, un rol antiglobalist, dacă vor încerca, după puterile lor, să promoveze și interesele propriilor popoare și nu vor accepta toate măsurile care li se impun din exterior. Cât îi privește pe oamenii individuali, stă în puterea lor, în principal, să se informeze, să cunoască tendințele lumii contemporane și, înainte de toate, să se autocunoască, să-și asculte propria conștiință, să descopere și să promoveze umanitatea și divinitatea ascunse în sufletul lor, astfel încât, prin iradiere în relațiile cu semenii, eul uman luminos să se generalizeze și să devină un centru de rezistență la tentativele de instaurare a post-umanității și post-umanismului.

ISTORIE

DAN TOMA DULCIU

Putna 1871

Aprinde-se-vor candelele pe mormânt? Lumina-se-va vechiul portret?

La anul 1774, în disprețul oricărui drept al ginților, oști străine au intrat în partea cea mai veche şi mai frumoasă a țării noastre, spune Eminescu; la 1777 această răpire fără de seamăn s-a încheiat prin vărsarea sângelui lui Grigorie Ghica V. Voevod.

Fărădelege nepomenită, uneltire mișelească, afacere rușinoasă cu pașii din Bizanţ, vânzarea Bucovinei va fi dea pururea o durere pentru noi.

Dar nu vom lăsa să se închidă această rană, afirmă curajosul jurnalist, promițând a zugrăvi icoana Moldovei din șirurile vechi, câte ne-au rămas, pe care le va împrospăta în aducere aminte, pentru ca sufletele noastre să nu uite Ierusalimul.

Căci acolo e sfânta cetate a Sucevei, scaunul domniei vechi, cu ruinele măririi noastre, acolo este scaunul firesc al unui mitropolit care, în rang şi în neatârnare, era egal cu patriarhii, acolo sunt moaștele celor mai mari dintre domnii români, acolo doarme Dragoș, îmblânzitorul de zimbri, acolo Alexandru întemeietorul de legi, acolo Ștefan, zidul de apărare al creștinătății.

La Putna, un călugăr bătrân îi dezvăluie tânărului venit să i se închine gloriosului principe locul înlăuntrul bisericii în care stătea odată aninat portretul original al lui Ştefan Vodă.

Lui Eminescu îi apăru deodată în minte căutătura tristă şi adâncă a domnitorului, de parcă era cuprins de o stranie gândire ...

Coroana lui avea deasupra, în mijloc, crucea de aur, împodobită cu cinci pietre nestemate. Sub crucea coroanei urmau Duhul sfânt, apoi Dumnezeu tatăl, cu dreapta binecuvântând, cu stânga ținând globul, iar pe cercul de margine al coroanei strălucea un rând de pietre scumpe de jur împrejur.

Vodă era îmbrăcat într-un strai mohorât, cu guler de aur, iar de gât îi atârna un engolpion din pietre şi mărgăritare.

Câmpul portretului era albastru, în dreapta şi în stânga chipului se zăresc perdele roşii.

Întrebând ce s-a întâmplat cu originalul, călugărul răspunse ce însuși auzise: Într-una din zilele anului 1777, la miezul nopții, Buga, clopotul cel mare, a-nceput să sune de sine, întâi încet, apoi tot mai tare şi mai tare.

Călugării treziți din somn se uitară în ograda mânăstirii. În fioroasa tăcere, în sunetul clopotului ce creștea treptat, biserica se lumina de sine înăuntru ca de o lumină stranie şi nemaivăzută.

Sihaștrii coborâră într-un șir treptele chiliilor, unul deschise ușa bisericii... în aceea clipă clopotul tăcu iar în biserică domni un întuneric des.

Candelele pe mormântul lui Vodă se stinseră de sine, deși aveau untdelemn îndestul.

A doua zi portretul voivodului Moldovei era atât de mohorât şi de stins, încât pentru păstrarea memoriei lui un călugăr ce nu știa să picteze, a făcut copia ce există astăzi.

Se întreabă Mihai Eminescu: *Aprinde-se-vor candelele pe mormânt? Lumina-se-va vechiul portret?*

Cu întârziere de un an, în 1871, într-o vreme tulburată și tristă, la inițiativa junilor academici români din Viena, săvârșitu-s-a la Putna un act de juruință, de o solemnitate pură, închinată memoriei lui Ștefan Cel Mare, la care a fost prezentă suflarea românească, din toate unghiurile, prin plenipotențiarii ei de frunte.

O adunare eterogenă, alcătuită din mandatari simbolici ai românilor din provinciile neunite, dovedind în timpuri grele, pline de frământări și chinuri, unitate în cuget și simțiri, o *„Horă a Unirii*", născută în solidaritate și responsabilitate reciprocă, ilustrând tabloul plin de frumusețe al juneței avântate dar și sublimitatea serbării.

Învingând cumpene de tot felul, discreditări și rumori false, acest miracol s-a înfăptuit în locul de simbolică semnificație istorică a Bucovinei, în ziua de *Sântă Maria Mare*, ocrotitoarea creștinească a luptelor neamului românesc, ziua hramului bisericii putnene, când egumenul mănăstirii, glăsuind priceasna rostuită și predica de hram, și-a împletit glasul cu sunetul clopotului *Buga* al neadormitului domnitor apărător și ocrotitor al Moldovei.

Mesajul, rostul și tâlcul adunării acesteia era unul ticluit cu străveche învățătură: o țară minoră în viziunea trufașă a multor cancelarii de pe continent, dar râvnită în taină de toate imperiile, este cu atât mai de nebiruit, cu cât căpetenia destinelor sale, hrănit cu o nestrămutată credință, își va pleaca genunchii la sfințirea altarelor sacre ale moșiei străbune, în loc de a încovoia grumazul națiunii sub jugul cotropitorilor de tot felul, așezând speranța mântuirii nu aiurea ci în propriile tării.

Sufletul serbării, M. Eminescu, cel ce în necurmată străduință a făcut posibilă această fericită întâlnire, a creat prilejul ca, în respectul gloriei strămoșilor noștri, junimea studioasă română de pretutindeni să se constituie într-un prim congres de patriotică întreprindere.

Conștiința datoriei obștești a fiecărei generații îl cucerește de-a întregul pe tânărul poet, devenit corifeul redeșteptării naționale: „*Însă generaţiunea ce creşte are şi ea datorii de împlinit, precum le are fiecare generaţiune ce se înţelege pe sine însăşi, şi e lesne de presupus că membrii ei, îndată ce au cunoscut răul, au cugetat şi la remedii contra lui"*. Fiindcă în munca generațiilor trecute — care-au pus fundamentele largi şi nobil intenționate ale edificiului național — în acea acțiune este deja absorbită toată ideea faptei noastre din generația jună, că numai în continuitate cu lucrările trecutului, în urmărirea consecventă a celor bine începute consistă misiunea generației viitoare. Oamenii cari au început regenerarea națională ne-au dat ideea întregului ce noi avem a o realiza, spune Eminescu.

Născută inițial dintr-un sentiment de pietate față de trecutul nostru, pe cât de glorios, pe atâta de nefericit, Serbarea de la mormântul sfânt al lui Ştefan cel Mare, a început cu vremea a prinde un înțeles mai bogat. S-a născut conștiința că o întrunire a studenților români din toate părțile ar putea să constituie şi altceva decât numai o serbare pentru glorificarea trecutului nostru. O astfel de ocaziune atât de favorabilă

oferă generos un prilej de discuție asupra problemelor ce viitorul le impune cu atâta necesitate.

În consecință, se poate spune că, dacă exteriorul acestei ceremonial îmbrăca un caracter istoric şi religios, interiorul ei adăpostea germenii unei dezvoltări organice, pe care spiritele bune o voiesc din toată inima, crede acesta.

URNA depusă de către reprezentanții *Junimii Academice Române*

la PUTNA în 1872

Viziunea lui Eminescu asupra *Serbării de la Putna* era a unui tânăr romantic, visând regăsirea națiunii române în suvenirele trecutului, în neprimirea prezentului și în speranțele viitorului, sub umbra măreață a lui Ștefan cel Mare.

O adunare numeroasă de tineri din toate provinciile române, însuflețite de unul și același spirit, aceasta este podoaba, frumusețea și sublimitatea serbării, iar nu flamurile implantate sau arcurile de triumf.

Mărturisind pioasă credință întru idealuri nobile, la mormântul domnitorului venerat, tinerii mai rosteau o năzuință de deșteptare a culturii naționale, una și aceeași: omogenă la Prut și la Someș, identică în sânul Carpaților cărunți și pe malurile Dunării bătrâne.

Speranța mărturisită fără ocol era ca generația renașterii să aspire prin cultură, prin seriozitate și abnegație spirituală, prin zel și străduință neîncetată, la limpezirea destinului țării, la direcționarea ei pe un făgaș de civilizație și progres.

Învățând din rătăcirile trecutului, tinerii visau să șteargă petele din cartea istoriei noastre, plină de intrigi, trădări de patrie, egoism și nepăsare, să redea strălucirea ei curată, dar stropită cu multe lacrimi și sânge, durere și suferințe.

Putna, 1850

Franz Xavier Knapp (1809-1883)
Reiffenstein & Rösch, Viena
Biblioteca Națională a Austriei

Aici, la Putna, în ambianța fără egal a unei ctitorii „*stefanine,* sfințite la 1470, sub sceptrul Domnitorului cel Bun și Sfânt, junimea studioasă găsea momentul potrivit celebrării *quadricentenarului* acestei ctitorii.

Dintre toate așezămintele religioase de rezonanță istorică, aceasta avea cele mai mari privilegii, scăpând de ghilotina secularizării de la 1863, împreună cu alte două mănăstiri bucovinene.

Putna a căpătat aura lăcașului sfânt, de perpetuă venerație, fiindcă aici se odihnește eroul binefăcător al țării, simbol al religiozității, eroismului și luptei pentru unitatea românilor.

În decorul adumbrit de războiul imperial franco-prusian, și în ciuda tuturor înverșunărilor potrivnice, voința hotărâtă și avântul tineresc ale organizatorilor au învins, încât *Serbarea de la Putna,* de la 1871, a devenit o filă nepieritoare în letopisețul istoriei noastre, moment de înaltă vibrație sufletească, de sublimă și altruistă dăruire idealurilor naționale, eveniment antemergător Războiului de neatârnare de la 1877.

Iar pentru Mihai Eminescu acesta a fost primul și singurul proiect de țară de care a avut parte încă din junețe, afirmându-se ca lider incontestabil al diasporei „*in nuce*”.

Dan Toma Dulciu

Viena

DANIEL ERNESTINA

Despre aer, despre dragoste și alte chestii folositoare

SFÂRȘIT DE SĂPTĂMÂNĂ
(Poezie de carantină)

E sâmbătă, e liniște, e pace!
Ca un motan sătul mă odihnesc.
Perfid, mă mint ca nici nu am ce face,
Când eu aș vrea să fug să te-ntâlnesc.

E sâmbătă, iar tu stai tolănită
La o cafea cu-n biscuit și-un vis
Frumoasă cum e marea liniștită
Dar cu furtuni turbate în abis.

Mă uit la telefon cu frica-n gânduri,
Dar cred că nu e cazul să insist
Mă tem, din nou, ca-n multe alte rânduri
Că până luni tu uiți că mai exist.

Tu ți-ai sorbit cafeaua ta turcească
Din biscuit au mai rămas fărâmituri,
Iar visul a plecat să mă-ntâlnească
Pe curbele frumoasei tale guri.

Îndurerați de-atâta depărtare
Târziu, cu-întreaga noastră ființă
Ne-am dat o întâlnire în uitare,
Dar ne-întâlnim aiurea-n suferință.

PORTRET DE FEMEIE

Din trupul tău, frumoaso,
Ce fericire picuri!
Din sânul stâng curg fleacuri,
din sânul drept nimicuri,
din ochi sclipiri viclene,
din gură dulci minciuni
și-n jurul tău, în flăcări,
o droaie de nebuni.

SĂ FII...

Să fii un fluviu
și să te verși în mine,
ocean de importanță planetară,
un fost poet
în viața anterioară,
îndrăgostit de algele marine.
Să fii o holdă,
sa fiu secerătoare
să te culeg tulpină de tulpină
că să te leg cu raze de lumină
și să te duc în viața viitoare.
Să fii o Penelapă,
iar eu să fiu Ulise,
să mă întorc la tine
bătrân și obosit,
căci mai avem o scenă de trăit
așa cum ni se strigă din culise.

IUBITEI DIN NORI

Iubito,
hai să uităm de mine!
Un secol, două,
hai să uităm de noi
și în eternul clipei care vine
să ne mințim cu veșnicele ploi.
Să-mi fii mereu alături
ca apa curgătoare.
Să-ți fiu mereu alături
ca malul nemișcat,
căci tu-mi vei fi de-a pururi
iubirea viitoare,
iar eu voi fi de-a pururi
iubitul căutat.

APROXIMATIV DE DRAGOSTE

Nu mai am sânge,
Am rugină.
Inima-mi scârțâie
În piept.
Îmbătrânesc
Fără vre-o vină
Și mă prostesc
Fără vre-un drept.
Sunt zvonuri
Că m-am ramolit,
Dar sunt minciuni
Și nu îmi plac.
Mai am o doamnă
De iubit
Și după
Văd eu ce mai fac.

ASTA NU MAI ESTE DE DRAGOSTE

Nu mai sunt romantici
O să cadă Luna!
Stelele – or să cadă,
Late,
La pământ!
Dintre Cosânzene
Nu mai e niciuna
Seara să mai iasă
La balcon
Să-i cânt.
Nu mai fabric vise
Mi-au retras brevetul
Și m-au uns cu titlul
"*cel mai mare prost* ".
Dar din fericire
N-a murit poetul
A găsit iubire
Multă
Contra cost.

RUGĂMINTE

Iubito,
Fă un efort
Și taci!
Știu că te doare
Dac-o faci,
Însă
Aș vrea,
Dacă se poate,
S-aud și inima
Cum bate.

SOARTĂ DE POET
Motto: *Poezia este copilul poetului şi al muzei*

Stau cu muza
la cafea.
Ea cu mine,
eu cu ea.
Multă lume
mă acuză.
Eu o scuz,
ea nu mă scuza
fiindcă are
chef de ceartă.
Eu o iert,
ea nu mă iartă.
Dau să plâng ,
ei nici nu-i pasă.
Eu o las,
ea nu mă lasă
și s-o strâng de gât îmi vine.
Eu pe ea
și ea pe mine.
Doamne !
câtă nebunie
ca sa scriu
o poezie.

POEZIE DE DRAGOSTE

Două crâmpee mici de cer
Ce plouă lacrimi,
Câte-o dată
Vor să visez,
S-aştept,
Să sper,
Căci ea se lasă
Doar visată
Și fiindcă
Soarta n-a decis
(doar mi-a zâmbit cu ironie)
Simt că iubita mea din vis.
E doar motiv de insomnie.

SCRISOARE CĂTRE MUZĂ

Sunt un nebun
atunci când scriu,
distrug un pian
să-mi fac sicriu
si-i mângâi notele
pe rând,
le prind cu sufletul
plângând,
le plimb
prin nopțile cu stele
s-aud
și dincolo de ele,
simțind
că-n liniște-am
să mor
de-nsingurare
și de dor.

REFERITOR LA VÂRSTA MEA

Am sufletul de soare plin
Și ochii niciodată triști.
Nu vă uitați în buletin
E completat de polițiști.

UITE D` AIA

Uite d'aia
Mă nasc,
mă joc,
învăț,
apoi
încurc o miercuri cu o joi,
constat ca nu-s lăsat să zbor,
vă-njur cu dragoste
și mor.

NAUFRAGIU

Eu am plecat
pe dâra de lumină
pe care-o lasă Luna
în drumul ei pe mare.
Eu am chemat-o
și pe ea să vină,
dar ea a râs
pierzându - se în zare.
Iar zarea, brusc,
Devine-ntunecată
și nori veniți din zare
răpesc lumina Lunii
și fără Lună
cărarea mea dispare
iar eu m-afund în mare,
murind cum mor nebunii.

BILET DE ADIO

Toate farmecele lumii
par pe sânii tăi a ninge
dulci fiori ce ar ucide
pe oricine i-ar atinge,
iar din brațele-ți vrăjite
ce te prind
ca într-o groapă,
numai dragostea curată
mai alunecă
și scapă.

ROMANȚA RESEMNĂRII

Iubita mea
din prima tinerețe
mi-e dor
să te mai scot la o cafea
în parcul de-o nebună frumusețe
în care ți-am cerut
să fii a mea.
Refuzul tău de-atunci
mă doare încă
și mai resimt tristețea ce m-apasă.
Tu mi-ai lăsat în piept
o ran-adancă
Și-n amintiri
privire ta frumoasă
Deci, vino!
Mor de dorul tău!
Căci viața,
fir-ar ea să fie,
putea să ne încurce
și mai rău
dac-acceptai atunci
sa-mi fii soție.

GÂND SINUCIGAȘ

Frumoaso!
dacă ai să riști
să-mi dovedești că tu exiști,
eu,
s-ar putea să îndrăznesc
într-adevăr să te iubesc,
dar să n-aștepți să îți aștern
culcuș amorului etern,
ci,
doar o floare de cais
pentru durata unui vis.
Și nu îți cer în schimb minuni,
vreau doar să știi să spui minciuni
în care singură să crezi
cât timp pe floarea mea visezi.

Iubito, vreau să-mi spui minciuni!
Eu să le cred ca cei nebuni
s-adorm furat de vraja lor,
să mă intoxic
și să mor.

SONET PENTRU IUBITA MEA

În loc de jurământ, prefer o floare.
Cuvintele de dragoste sunt fumuri.
S-au despărțit destul de multe drumuri
Din armonia lor amăgitoare.

Cuvintele de dragoste sunt fumuri.
Visez aroma lor îmbătătoare
Să mă dezmierde seara la culcare
Cu cele mai exotice parfumuri.

În loc de jurământ prefer o floare
Căci uneori mi-e teamă de cuvinte.
Simțirile din noi sunt mult mai sfinte
Și orice vorb-ar fi o profanare.

Iubirea e un temple sfânt, în care,
Din gesturi simple ne facem jurăminte.

CÂNTEC DE TOAMNĂ

Ardeai, ardeai, frumoasă doamnă,
În parcul galben și pustiu
Scăldat în ploile de toamnă
Și eu ardeam, ardeam să viu.

Te bănuiam visând fierbinte
Și toată fremătând de dor
Schimbând aducerile – aminte
Cu planuri mari de viitor.

Zburam spre parcu – acela tandru
Plusând eroticu – mi elan,
Decis să – nving ca Alexandru
Oprit de nodu' gordian.

Și cu puteri nebănuite
Plantând pe norii negri stele
Zburam în sensuri diferite
Pe – alei pustii și paralele.

CLAUDE MONET PE MUZICĂ DE MOZART

Prin carne-mi circulă fiorii
Perfizi ca hoardele de draci,
Tu plângi asemenea viorii
La un concert pentru săraci,
Și-n seara asta idioată
O nu știu ce de nu știu unde
Filtrând lumina ei ciudată
În nicăierea ei m-ascunde,
Iar tu mă cauți ca o proastă
Crezând ca-s eu, ori nu sunt eu,
Redevenind încet o coastă
De lut
În mâini la Dumnezeu.

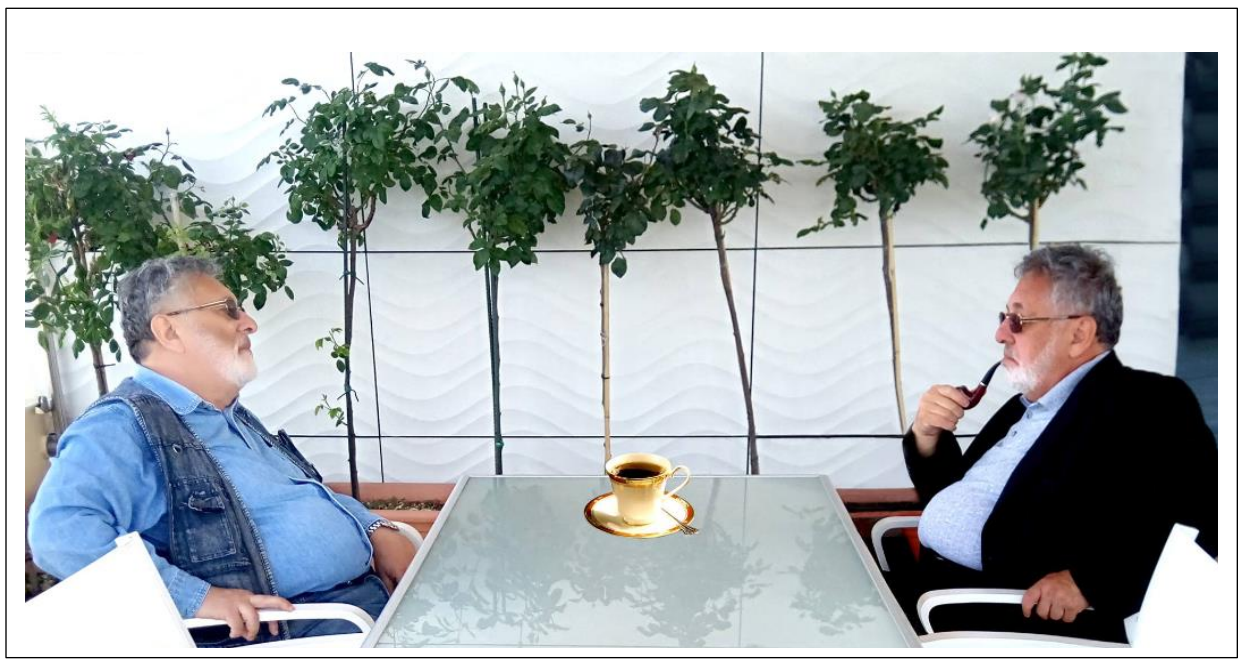

TRADUCERI

OCTAVIAN HÂRȘEU

Culegere de versuri din lirica egipteană și arabă

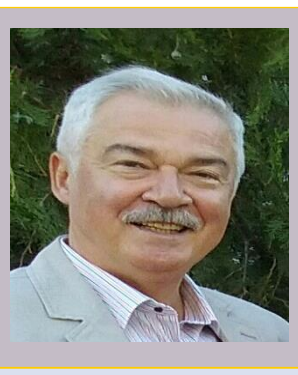

Octavian Hârșeu s-a născut în 1951, la Tuzla (jud. Constanța), și a terminat studiile primare, gimnaziale și liceale în Eforie-Sud. A urmat Facultatea de Limbi Romanice și Orientale din cadrul Universității București, după care a beneficiat de o bursă MAE în Algeria, unde a terminat Facultatea de Științe Politice și Jurnalism din capitala acestei țări, dobândind o bună cunoaștere a limbilor arabă, franceză și engleză. A absolvit Academia Diplomatică și a efectuat mai multe misiuni diplomatice în țări precum Iordania, Siria, Libia, Kuweit, Egipt, Maroc și Irak. În această ultimă țară, s-a distins prin rolul activ pe care l-a avut pentru eliberarea ziariștilor români în anul 2005, pentru care a fost decorat cu Ordinul Steaua României. După pensionare, s-a dedicat activității de interpretariat și traducere, colaborând cu Centrul Român pentru Refugiați și alte organisme guvernamentale.

Culegerea de versuri din lirica egipteană și arabă, din care vă prezentăm în această ediție trei poeme, este rodul unei pasiuni mai vechi a traducătorului pentru muzica egipteană clasică și principalii ei reprezentanți Oum Kalthoum, Abdel Halim Hafez, Warda Al Jazairiya, dar și pentru alți interpreți de frunte ai cântecului arab, precum Farid Al Atrache sau Fayrouz.

Având în vedere că același traducător și-a propus să aducă în atenția cititorilor revistei noastre și alte poeme puse pe muzică de interpreți clasici arabi, ar fi util și oportun ca, în cazul apariției unor comentarii, aprecieri sau sugestii, acestea să fie trimise Redacției sau, direct, autorului la adresa de e-mail: octavharseu@yahoo.com sau de Facebook Octavian Hârșeu

<u>O mie și una de nopți</u>

cântă: Oum Kalthoum
versuri: Morsi Jamil Ahmad
muzica: Beligh Hamdi

Dragostea mea,
Vine noaptea, cerul cu stelele, luna și visările,
Tu și eu, dragul meu, iubirea mea,
Amândoi am aflat ce-i dragostea,
Cât de puternică poate fi ea
Și câte inimi a zdrobit...
Dar pe noi ne copleșește cu fericire
Și ne binecuvântează.

(Refren):
Dragostea mea, vino să ne cufundăm în taina nopții
Și să spunem soarelui să răsară
Doar peste un an și nu mai înainte,
Căci această noapte de dragoste
Va dura cât o mie și una de nopți
Și toată viața noastră va fi ca această noapte unică de dragoste.

Cum aș putea să te descriu, iubite, cum aș putea?
Cum eram eu înainte să te iubesc, dragostea mea?
Nu-mi puteam aminti ziua de ieri
Și nici nu mai așteptam ziua de mâine,
Iar pentru mine, astăzi nu mai exista, dragostea mea...
M-ai făcut să mă îndrăgostesc într-o clipă
Și mi-ai arătat unde sunt frumoasele zile,
Când nopțile mele erau pradă fricii,
Tu le-ai redat siguranța.
Iar viața mea, odată pustie, ai preschimbat-o într-o grădină însorită,

(Refren)

Dragostea mea, ce poate fi mai frumos în noapte
Ca noi doi să ne îndrăgostim
Și să nu mai simțim cum trece timpul, secundele și anii ...
Oh, dragul meu...
Și să ne îmbie doar dragostea, doar ea.
Dragul meu, iubirea ne e viață, adăpost și hrană.
Lumea poate să vorbească,
Noi suntem în lumea noastră.
Ei spun că dragostea e foc și îi pârjolește,
Dar nu știu că focul dragostei noastre ne poartă în Paradis!
Că dragostea adevărată nu arde
Și că în grădina iubirii nu crește decât fericire!

(Refren)

Tu ești astrul nopților mele, umbra din arșița zilei,
Dragostea mea, ești viața mea fericită.
Am pentru tine cel mai de preț dar:
O vorbă, o vorbă de dragoste doar
Și cu ea vei putea stăpâni lumea
Și-i vei poseda toate comorile...
Spune-mi-o, spune-o păsărilor, copacilor,
Oamenilor și întregii lumi!
Spune, spune, spune:
Dragostea e binecuvântare și nu păcat!
Domnul e iubire,
Bunătatea e iubire
Și lumina e iubire!
Doamne, mă rog ție și îți jur
Că bucuria pe care am simțit-o prima oară când ne-am întâlnit
Ne stăpânește inimile
Și fericirea imensă când lumânările ne înconjurau
Și timpul se scurgea și ne aducea liniștea...
Oh, Doamne...
Noi nu vom sorbi nicicând din cupa despărțirii
Și nici tristețea nu-și va găsi sălaș în inimile noastre,
Ci doar razele fericirii ne vor lumina nopțile...

(Refren)

Scrisoare din adâncul mării
cântă: Abdel Halim Hafez
versuri: Nizzar Qabbani
muzica: Mohamed El Mougy

Dacă mă iubești, scapă-mă de tine
Și dacă ții la mine, de tine vindecă-mă!

(Refren):
Dacă aș fi știut că dragostea-i așa de crudă,
N-aș mai fi iubit vreodată,
Și dacă aș fi știut că marea-i așa adâncă,
Nu m-aș fi încumetat să mă avânt în larg,
Iar dacă aș fi știut care-mi va fi sfârșitul,
N-aș mai fi început să trăiesc...

Te doresc, așa că învață-mă să te uit,
Arată-mi cum să smulg la lumină
Rădăcinile iubirii mele pentru tine!
Spune-mi cum de lacrimile
Mi se zvântă în absența ta?
Sau cum se stinge dragostea și mor cei ce iubesc?
Fără tine, eu rămân o carte cu paginile răvășite...

(Refren)

Oh tu, care mi-ai descris lumea
Cu versuri de poet
Și mi-ai sădit durere în inimă,
Furându-mi răbdarea,
Dacă esti profet, atunci izbăbvește-mă de vrajă
Și curăță-mă de blestem!
Dacă plâng și strig după tine,
Atunci ia-mă de mână!
Căci m-am scufundat în adorația ta
Din cap și până în picioare...

(Refren)

Ah tu, care ești prezentul și trecutul vieții mele,
Auzi glasul meu venit din străfundul mării?
Valurile azurii din ochii tăi mă atrag spre adâncuri,
Iar eu nu am priceperea dragostei
Și nici vreo luntre de salvare...
Așa că încerc să respir sub apă,
Dar mă înec curând, curând...

(Refren)

Ierusalim, floarea orașelor
cântă: Feyrouz
versuri: Assi & Mansour Rahbani
muzica: Assi & Mansour Rahbani

Pentru tine, oraș al rugii, mă rog,
Pentru tine, minune de așezare, floarea orașelor...
Ierusalime, Ierusalime, Ierusalime,
Oraș al rugii, mă rog pentru tine!

Ochii noștri se întorc zilnic spre tine
Și rătăcesc pe aleile templelor,
Îmbrățișând antice biserici
Și alungând mâhnirea din moschei,
În noaptea de Isra, pentru cei care au ajuns în Ceruri.
În fiece zi, ochii noștri se întorc spre tine,
Iar eu continui să mă rog.

Pruncul din iesle și mama sa, Maria,
Au fețele în lacrimi,
Pentru cei exilați, copiii fără adăpost,
Pentru cei care s-au apărat
Și au murit în pragul caselor,
Lângă pacea sacrificată, chiar pe tărâmul păcii,
Odată cu dreptatea terfelită.
Când Ierusalimul a fost ocupat,
Iubirea s-a stins și în inimi s-a instalat războiul.

Pruncul din iesle și mama sa, Maria,
Au fețele în lacrimi, iar eu mă rog...

Dar revolta zdrobitoare se apropie
Și sunt sigură că necazurile vor trece,
De peste tot, ea vine, pe spinări de cai furioși,
Aidoma feței palide a Domnului, ea vine, vine, vine...

Porțile orașului nostru nu vor fi ferecate niciodată,
Pentru că mă voi ruga mereu,
Voi bate mereu la porți și le voi deschide!
Iar tu, Iordane, îmi vei spăla fața cu apă sfântă
Și vei șterge urmele barbariei,
Iar forța oarbă va fi învinsă!

Betleemul și Ierusalimul sunt ale noastre,
Cu mâinile noastre vom reda strălucirea Ierusalimului
Și pacea va reveni în Orașul Sfânt!

EXPOZIȚIE VIRTUALĂ a maestrului NICU DUMITRESCU

Alchimistul himerelor de sticlă aer, foc și imponderabilitate

Trecând ușa atelierul maestrului Nicu Dumitrescu, bucurându-te de un prilej unic și binecuvântat de a evada într-un alt univers, paralel și ireal, o fascinantă lume a unui alchimist modern, ești întâmpinat deodată de un artist atipic, mai degrabă un maestru prestidigitator al vorbelor de duh, o fire jovială, care transformă convorbirea într-un șuvoi de amabilități, exprimate cu o volubilitate ce te cucerește.

Privind uimit în jur, constați cu surprindere lumea stranie a capodoperelor zămislite de maestrul vrăjitor al substanței translucide, îmblânzitorul sticlei, focului și luminii, descoperitorul imponderabilității, un adevărat **Polýmētis** (*Πολύμητις*) - *„perspicace”, „priceput în toate”* .

Un prim gând îți vine atunci în minte: demiurgul din fața ta nu cizelează doar materia sub înfățișare pământească; el modelează idei și stări de spirit în forme spațiale bizare, suspendate în eterul ceresc, ordonate după o geometrie cosmică a imponderabilității și dualului real-ireal.

Imaginația debordantă a artistului invită la reverie sufletească, creând surprinzătoare dimensiuni cognitive, reorganizează universul înconjurător după o logică de el știută. El știe secretul opririi vremii din curgerea ei implacabilă, sigilând trecerea timpului în carapacea transparentă a sticlei tăcute.

Formele riguroase ale creațiilor sale artistice, de o gingășie cuceritoare, despart spațiul în dimensiuni prietenoase, non contradictorii, imaginând o lume a coerenței și previzibilului molcom, al simbolurilor reduse la esența primară.

Particularitatea viziunii sale asupra universului contemporan (obiecte simbol, idei înghețate în azotul lui zero absolut) se înfățișează în această expoziție virtuală, prin cumințenia înfățișării clasice, cumpănită cu înțelepciune esopiană, echilibrată, însoțită, compensatoriu, de bărbăția sinceră și dezinvoltă, a inovării mijloacelor de expresie într-un domeniu artistic în care toți creatorii vor să fie geniali și unici.

Alchimist al himerelor de sticlă, metal și lumină, Nicu Dumitrescu este totodată un îmblânzitor al focului, un demn urmaș al lui *Hefaistos* (zeul focului, al metalelor și al metalurgiei, sculptorilor și artizanilor). Suntem încântați că ziariștii omagiați de UZPR în această vară au primit drept trofeu de străduință, muncă și talent opere create de acesta.

Îl rugăm să primească omagiul revistei „ *Muzeul Presei Românești*”!

Axis Mundi

Cerul care privește

Blue meditation

Contrast

Acta est fabula

Bula Papala

Criticilor mei

Atitudine

Carpatii

Cronos

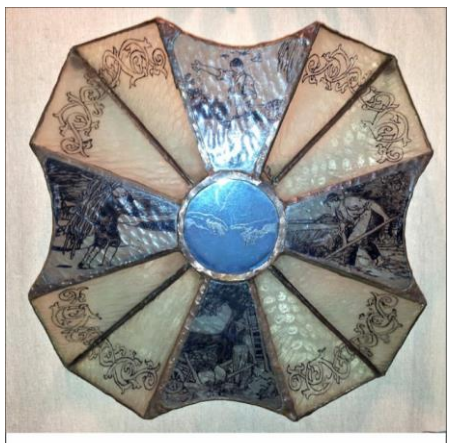
Crucea Anotimpurilor

Crucea de zi cu zi

Emotie

Historia

Memento Mori

Icar

MerKaBa

Cubus

Genesis

Insistenta memoriei

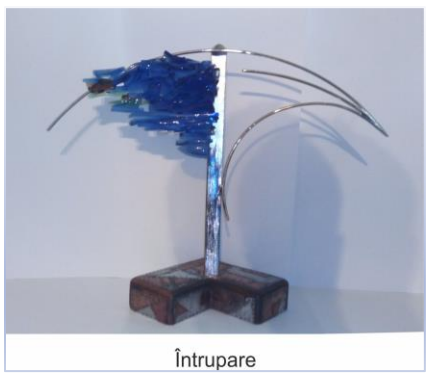
Întrupare

Metamorfoza

Dao

Hierofanie

Luceafarul

Miez de cer

Ego sum

Mucenicul

Okean

Pe lângă plopii fără soţ

Socrate - Erik Satie

Spovedanie

Nebule

Okeanos

Poem

Pomul vietii

Templu

Noblete

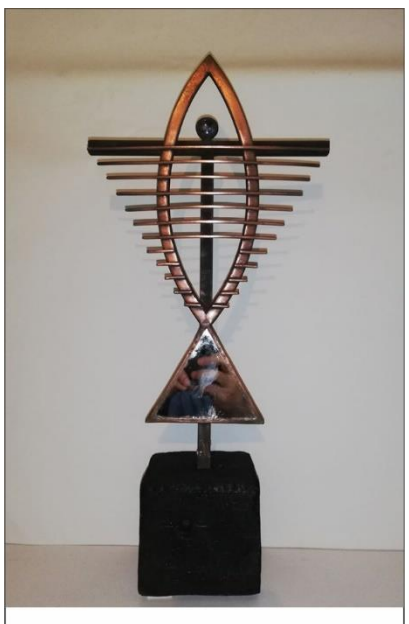
Pascala

Vibratie

Restul este tăcere

Numai poetul

Personalitate

Seva pamantului

Zborul sagetii

O lucrare remarcabilă despre istoria veche a poporului român

DAN TOMA DULCIU

”Vorbele din plumb. Plăcuțele de la Sinaia. Lectură intermediară”

Cartea matematicianului-criptolog Eugen Nicolaescu reprezintă o ediție revăzută și adăugită a unei lucrări tipărite anterior a aceluiași autor.

Studiul își propune să prezinte lectura acelor tăblițe redactate într-un limbaj necunoscut până acum, atât textele scrise cu alfabetul grecesc extins, dar și părțile notate cu alfabetele necunoscute, identificate de autor, pe care le numește ”*sacerdotale”*, deoarece acestea se referă la subiecte de natură cultică.

În prefața sa, istoricul dr. Ion Constantin subliniază convingător importanța, noutatea și originalitatea demersului de reevaluare continuă a cercetărilor, concretizat într-o nouă ediție.

Combătând cu curaj și demontând acuzațiile aduse plăcuțelor de la Sinaia, în sensul că acestea ar fi falsuri, dezavuând părerile celor care susțin că istoricii și lingviștii care îndrăznesc să discute astfel de artefacte, să enunțe concluzii contrare,

s-ar discredita impardonabil în comunitatea istoricilor, cartea autorului amintit mai sus nu își propune a da naștere unei dispute cu caracter polemic ci, mai degrabă, se constituie drept o neutră operă de cercetare științifică.

Timp de mai bine de un secol, plăcuțele de la Sinaia au fost considerate un subiect tabu, însă ele au revenit în atenția cercetătorilor la începutul mileniului III, odată cu apariția lucrării ing. Dan Romalo ”*Cronică apocrifă pe plăci de plumb*?, Arvin Press, București, 2003, retipărită doi ani mai târziu, cu titlul: "*Cronica getă apocrifă pe plăci de plumb"*, Editura Alcor, București, 2005.

Această lucrare a redeschis porțile cercetării unui tezaur fabulos, generând o bogată bibliografie, din care selectăm doar câteva contribuții importante, în ordine cronologică: Adrian Bucurescu, "*Tainele tăbliţelor de la Sinaia"*, Editura Arhetip, 2005 (cartea a fost republicată la Editura SemnE, cu același titlu, în anul 2009); Aurora Pețan, "*A possible Dacian royal archive on lead plates",* în *Antiquity Journal*, Vol. 79 No 303, March 2005; Dumitru Manolache, "*Tezaurul dacic de la Sinaia - legendă sau adevăr ocultat?"*, Editura Dacica, 2006.

Dan Romalo aprecia că aceste tăblițe, având texte și imagini, reprezintă o cronică dacică, în plumb aurit, istorisind întâmplări despre conducătorii geto-daci, descriind bătălii și tratate de pace. Ele ar fi, așadar, o cronologie istorică, păstrată de preoții acestui neam, în interiorul sanctuarelor lor.

În anul 2004, cercetătoarea Aurora Pețan, specialistă în latină și greacă veche, prezenta *Academiei Române* o comunicare de înalt nivel științific, susținând că limba acestor artefacte nu este inventată, ci reprezintă limba vechilor geți, ce fusese odinioară o limbă vie. Pe lângă alfabetul grecesc, tăblițele sunt scrise cu alte alfabete, neștiute până în prezent, într-o limbă necunoscută.

În examinările întreprinse asupra textelor din plăcuțe, specialista amintită a evidențiat numele unor personaje istorice reale, precum *Dromichete* (sec. IV Înainte de Christos), identificând, totodată, numeroase nume necunoscute.

Imaginile, semnele, simbolurile, clădirile, obiectele desenate în aceste tăblițe înfățișează un univers fascinant, o lume uimitoare. Această cronică acoperă cinci secole de istorie, până în preajma cuceririi dacilor de către romani și sunt, evident, scrise de autori diferiți, fapt dovedit de stilul compozit,

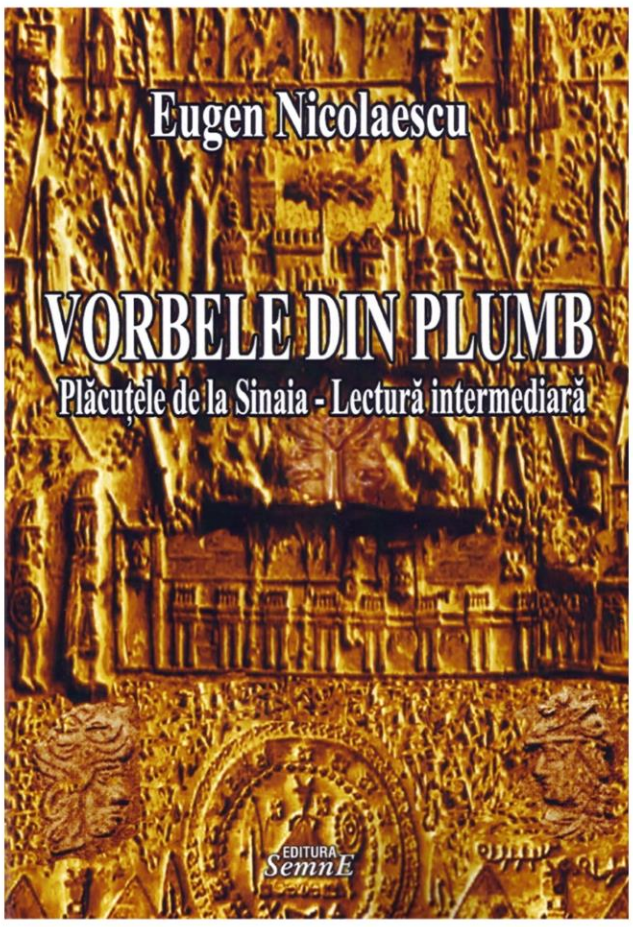

de alfabetele diverse ce sunt folosite.

Mai întâi, o precizare: Venind în contradicție cu opinia anterioară, conform căreia geto-dacii nu cunoșteau scrisul și reprezentările iconice, aceste artefacte au fost pur și simplu ignorate, neinventariate, iar prezența lor a fost ocultată de către istoricii conformiști de dinainte și după 1989 fiind, din păcate, etichetate ca falsuri.

În esență, această teorie a așa ziselor falsuri de la Sinaia se axează pe ideea că acestea sunt plăsmuite de Hașdeu pentru a dovedi, în disputa sa cu Gr. Tocilescu, existența unui alfabet geto-dac; s-a afirmat că tăblițele ar reliefa doar evenimentele istorice arhicunoscute, aidoma celor prezente în manualele școlare de dinainte de 1900. Se afirmă, de asemenea, că istoricii români contemporani cunosc în prezent date noi, mult mai cuprinzătoare decât cele disponibile cercetătorilor de la sfârșitul veacului al XIX, când s-ar fi plăsmuit acest fals. Acestea fiind zise, susținătorii teoriei falsurilor de la Sinaia nu acceptă nici un fel de argumente contrare, deoarece cunoștințele lor de ordin paleolingvistic sau criptologic nu le sunt la îndemână.

Considerăm că numai în urma unor analize temeinice, argumentate științific, ipotezele conform cărora aceste tăblițe ar fi falsuri vor deveni certitudini, deocamdată însă, doar studiul domnului Eugen Nicolaescu reprezintă o contribuție îmbrăcând haina unei cercetări științifice complexe, de netăgăduit.

Desigur, semnalăm meritul și existența altor lucrări similare, chiar curajul de a emite opinii favorabile ideii de autenticitate a *Tăbliţelor de Plumb*, care trebuie avute în vedere, și nu etichetate ca fiind nesemnificative: regretatul mare arheolog Vasile Boroneanț considera că ” *unele tăblițe de plumb sunt autentice, iar altele pot fi copii după cele*

originale!”, în timp ce prof. dr. fizician Virgiliu Copaci aprecia, la rândul lui, că *“Din decriptarea plăcuţelor, ni se dezvăluie o istorie a acestor meleaguri cu mult mai veche de 2000 de ani. Tăbliţele au fost scrise de iniţiaţi şi ele se adresau viitorimii. Le putem considera o adevărată cronică a începuturilor popoarelor traco-dace”.*

Strălucitul matematician Eugen Nicolaescu, autorul cărții *”Vorbele din plumb*”, apreciind că ”*fără deslușirea înțelesului înscrisurilor din plăcuțe nu se pot face judecăți definitive”,* a reușit să realizeze o traducere *”acceptabilă”* a înscrisurilor de pe plăcuțe, unitară, noncontradictorie și inteligibilă, în același timp.

În prezentarea introductivă, domnia sa explică faptul că plăcuțele nu sunt o cronică, în înțelesul strict al termenului, fiindcă ”*textele, așa cum apar pe plăcuțe, nu au fost scrise în timp real”.* Ele par mai degrabă a fi o colecție de copii după înscrisuri veritabile, prezentând evenimente, declarații sau povestiri anecdotice, înregistrate în creațiile cu transmitere orală.

Autorul își argumentează această concluzie, prezentând numeroase exemple, preluate din însemnările de pe plăcuțe, apreciind că făuritorii lor ”*trebuie să fi fost membrii unui grup sacerdotal, poate chiar ai unui ordin cu preocupări mai esoterice (după cum par să sugereze câteva elemente grafice şi chiar unul-două elemente lexicale)”.*

Aceștia aveau în comun nu doar pasiunea ci, mai ales, misiunea sacră de a păstra și a reconstitui actele și faptele înaintașilor, notând ceea ce li se părea important, semnificativ, spre aducere aminte, localizând cu reprezentări grafice sau în scris spațiul, locul sacru *”în care trudeau sau expuneau rezultatele străduniei lor*”, așa cum demonstrează anumite imagini de pe tăblițe.

Așadar, *”Tăbliţele de la Sinaia*” sunt de o importanţă covârşitoare pentru istoria şi cultura noastră, fiind pentru prima dată când se aduc dovezi irefutabile cu privire la viziunea dacilor despre ei înşişi, filosofia, religia lor, dar mai ales atitudinea lor în raport cu pericolul reprezentat de inamicii lor cei mai periculoși, Romanii.

Însemnătatea acestei lecturi, rezultat al unei munci laborioase de ani și ani, de decriptare pentru aflarea cheii de înțelegere a textelor, constă nu numai în informaţiile istorice deosebit de valoroase ci şi în frumuseţea artistică, literară și plastică, de multe ori la înălțimea unor capodopere.

Iată, mai jos, câteva eșantioane ale plăcuțelor, precum și textele de pe acestea, în traducerea autorului ”*Vorbelor din plumb”:*

Plăcuța 021
(prezintă componența dispozitivului de apărare al cetății Sarmigetuza)**:**
”**Oştirea din Zido-dava;**
Oştirea din Molio-dava;
Oştirea Sar-davei;
Oştirea care vine din lăcaşul sfânt al zeilor;
Oştirea care vine din Sargeţia;
Oştirea care va purcede din Perieo-dava;
Semeața Sarmigetuza reunește toate acele oștiri.
Marele Burebista (este) **în Sarmongato, de unde pune să sune surlele chemând spre Ma**(rea) **Se**(meața) **Sarmigetuza.”**

Plăcuța 067:
”**Spre lauda acestei cetăți, credincioșii au ridicat acest templu, unde zeii să poposească, celor ce au fost cele două ale noastre cărora le-au jurat credință ai noștri regi din regatele în care i-au așezat să le fie lor pe veci în folosință, unde geții să fie uniți, acolo unde zeul Hamo li le-a dăruit, (unde) să fie și cele două altare ale celor două Maici prin care ne tragem oasele din Ra, acelea ce sunt Maicile Geților.**”

Plăcuța 023:
”**Dromihete, care era conducătorul uniunii geților, la întoarcere, după ce contra lui Lisimah a ieșit învingător, a fost îndemnat de la sfântul lăcaș din Helix să se unească cu aceia, cei care au supt la același uger să nu fie separați, să-și unească regatele lor contra galilor, să acționeze pentru a înlătura violența** (galilor)**.**”

Plăcuța 108:
”**Străbuna lui Xamo (Hamo), Maica Geților, a fost zeița protectoare a regilor. Din a sa iubire cu căpetenia Cetății de Sus au descins geții care se închină la străvechea divinitate (H)elix - Ra. Ca să fie cât mai bine așezați, divina Maică a socotit că neamurile ilirilor și macedonenilor să fie vecine, iar grosul** (geților) **să se așeze pe Istru împreună cu sarmii cu ale lor sfinte cetăți de închinăciune pe care sarmii și geții să le folosească împreună.**”

În pecete: **Sarmigetuza Elix** ; Legenda portretului din zona mediană: **M**(aico) **doy Hamo**; Legenda portretului însoțit de o reprezentare zoomorfă: **M**(ato) **Maico**.

Plăcuța 106:

”**Orolo, fiind suveran peste acei Geți, a dorit toată viața sa să-i supună pe bastarni; la această (dorință) a încercat să-i ralieze fie pe cei de neam aheu, fie** (pe cei din) **Marele Regat Perso-Macedonean, fie** (pe cei din) **marele regat constituit în jurul Petrei din Moesia. Orolo împreună cu Marele regat al geților s-au străduit ca să împlinească voia divină de a-i alunga din locurile lor pe bastarni. Aheii se simt pe jumătate (cuprinși) în Marele Regat al Geților.**

(în pecete): **Elix** *(poansonat): **Aloysie**(?) **Macedoneanul**.*”

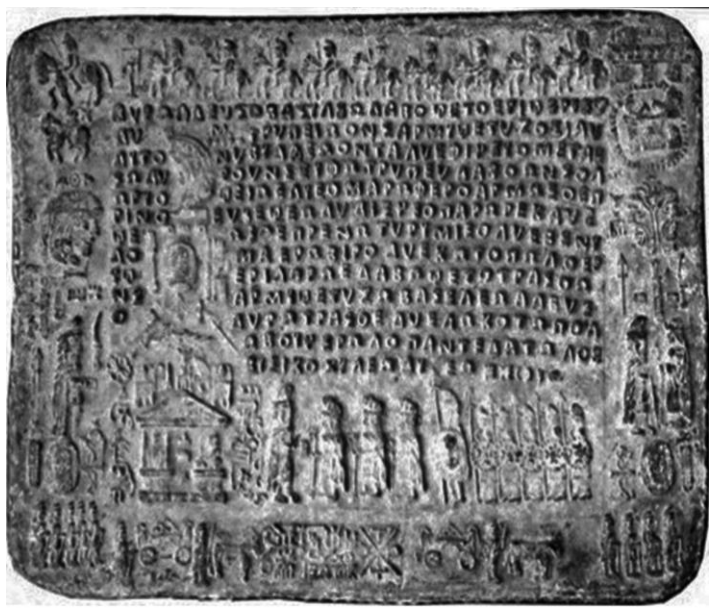

Plăcuța 092:

” **Duro cel Cucernic, regele davoget, locțiitor al Comandantului M(arii) Oștiri** (Consiliul Militar) **din Sarmigetuza este numit pe viață, până când va fi fost plecat să fiinţeze în ceruri. De neam ales, Duro a fost uns comandant al oștirii davelor, fiind ales pentru fapte de arme mărețe, să ne fie nouă comandantul cel ce va învinge Roma, (așa) l-a binecuvântat Marele Bărbat (Maire Viro) Prea Sfântul locțiitor la guvernarea regatelor davogete.**

Trasă/semnată **la Sarmigetuza, Regele cel Cucernic Duro, semnată de el (divinul) Pontiful (Prea sfântul) Boicerilor sub flamura din Templul închinat Zeului Șieu/Jieu.**”

Plăcuța 013:

”**Se adevereşte că de aici încolo, el, Burebista, strălucitul om de arme, împuterniceşte pe Sf.** (De)**Ceneu să decreteze punerea de guvernatori, promovând în administraţia locală pe cei ce au fost mai buni în război, să autorizeze pe cei care reiau activitatea de negoţ sau pe cei care vor fi puşi în armata divină a regatului, potrivit înţelegerii dintre cele mai mari trei neamuri din zonă, şi dintre cei pe care învăţatul roman Petreus Aposemeny Rosietinus ne va zice să-i punem, precum şi dintre cei lăudaţi de macedoneni.**”

Cu caractere ”sacre” este scris: ”***Prea Sf**(ântul). **H**(iliarh). **Ceneu - Stăpânul Burebista***” .

Plăcuța 094:

„**Decebal, însoțit de `Marele Bărbat al Daciei`, a închinat un serviciu divin nobilului zeu al războinicilor daci care încoronează înălțimile celeste, zeului Zabelo, celui care cere fiecărui oștean să-și împlinească cu bărbăție obligațiile. Hiliarhii Diegi și Vezina au închinat drapele romane M (**Stăpânului**) Decebal.**

Legende dintre desene: **Lănceri; Pedestrași; Fuscus – Pontiful Boicerilor; H(iliarhul) B/Vaion – guvernator al Genuclei; Semeața Sarmigetuza; E. M.D. E. Kiry.**”

Plăcuța 020:

”**Pentru că Burebista era plecat să-i pustiască pe bastarni, soția sa se ruga în altarul zeilor Ceta și Cira** (ca Burebista) **să fie deasupra romanilor.**”

„Zamolxiu, când a coborât pe pământ, ca să se așeze în lăcaș (divin) dedicat lui Ra, cel care i-a plăcut cel mai mult a fost altarul din dava Genucla, Sfântul templu al zeului J/Șeu.”

Eugen Nicolaescu împreună cu Dan Toma Dulciu

Din analiza acestor artefacte, autorul urmărește sistematic câteva repere, cum ar fi: derularea evenimentelor istorice, numele căpeteniilor daco-gete, semnalând cele 40 de apariții ale numelui Burebista, în cele mai variate forme (ceea ce demonstrează că tăblițele provin din epoci diferite, de la civilizații succesive), instituții ale statului, chestiuni legate de religie și mitologie etc.

Ca metodă de prezentare, Eugen Nicolaescu prezintă sistematic, în trei secțiuni, pentru fiecare tăbliță în parte: imaginea fotografică a tăbliței, textul tradus în românește și, în final, juxtapunerea, cuvânt cu cuvânt, a textului în limba română peste textul inițial, văzându-se cu claritate uimitoarea asemănare a unor cuvinte cu cele ale limbii române vorbită în zilele noastre.

Spre finalul lucrării, după ce sunt traduse și comentate textele din 73 de tăblițe, este anexat un dicționar selectiv, împărțit în patru compartimente: 1. Pronunție aproximativă; 2. Elemente lexicale; 3. Traducere 4. Unde se află.

Un ultim capitol conține lista numelor proprii și localizarea acestora în fiecare tăbliță analizată.

Surpriza cea mare este legată de numărul însemnat de cuvinte străvechi, pe care limba română le înregistrează și în prezent, din care prezentăm doar câteva stranii coincidențe: ”**Acezatu**” (pronunție aproximativă)” **Acezato**” (elemente lexicale); Traducere (să așeze, să dureze); Unde se află (tăblița 001); **”Arie”** (pronunție aproximativă), ”**Arei**”(elemente lexicale), Traducere (zonă**)**; Unde se află (Tăblița 012) etc.

Capitolul care face un ”*inventar”* al numelor proprii este destinat asigurării unui acces rapid și sigur la numele proprii (înșiruite în ordine alfabetică), indicând locul unde au fost întâlnite precum și principalele referiri la acestea, iar pentru facilitarea folosirii acestui util instrument de lucru, este atașat inclusiv un ghid de acces direct la plăcuțe.

În concluzie, lucrarea domnului Eugen Nicolaescu prezintă în mod științific o nouă lectură a acestor celebre plăcuțe de plumb, cu convingerea proprie că acestea sunt autentice iar efortul de a le cerceta în intimitatea lor aduce un spor de cunoaștere unui important capitol de istorie străveche.

VIENA

26.04.2020

Evenimente UZPR

Din lumea jurnalismului

Sub egida *Uniunii Ziariştilor Profesionişti din România (UZPR*), în ultima perioadă au avut loc o serie de evenimente menite să promoveze în mod public pe cei ce s-au implicat în activitatea jurnalistică în spiritul și conștiința neamului românesc.

1. Seria evenimentelor de premiere a început la 16 iunie cu *„Premiile de excelență – Cronica Timpului”* în incinta *Academiei Române*, Aula Ion Heliade Rădulescu, urmate de *„Premiile -Ziua Ziaristului Român*” la 28 iunie, în studioul *,,Horia Bernea''* din cadrul *Muzeului Național al Țăranului Român*, iar la 08 iulie – *„Gala Premiilor Uniunii Ziariştilor Profesionişti din România*” desfășurate în studioul 3 al TVR București.

2. La 28 iunie 2021, cu ocazia **„Zilei Ziaristului Român”,** eveniment aflat la cea de-a şaptea ediţie, realizatorii de emisiuni TV Cristina Leorenţ, Dana Constantinescu, Eugen Roibu au fost premiaţi cu Distincţia „*Credinţă şi Loialitate*” de către *Uniunea Ziariştilor Profesionişti din România*.

Cu acest prilej, Președintele UZPR a spus: *„Am găsit de cuviinţă să deschidem puţin gândurile noastre şi spre cei care, deşi nu sunt membrii noştri, practică o presă de calitate. Ne-am gândit să facem şi cu aceşti jurnalişti de vizibilitate, aş spune chiar de notorietate în spaţiul public, o întâlnire aşa cum am făcut cu multe filiale în ţară şi diaspora, acordând această distincţie de “Credinţă şi Loialitate”. Este o recunoaştere a faptului că sunt dedicaţi acestei meserii, care consider că este cea mai frumoasă şi mai importantă profesie. Cu ea poţi face lucruri care să răstoarne lumea şi ar fi de preferat să o făurim spre bine*”.

3. La 8 iulie a.c. a avut loc *Gala Premiilor UZPR 2020, „Sens și contrasens în mass media”,* desfășurată în *Studioul 3* al *TVR România*. Ceremonia a fost retransmisă timp de 3 ore, integral pe Canalul *TVR 3*, duminică 24 iulie, a.c.

32 de jurnaliști și jurnaliste din țară și din Diaspora, cu producții individuale, sau realizate de colective din mediul audio vizual, au fost laureații acestei competiții profesionale, la mai multe categorii publicistice.

Personalități ale vieții publice, oameni de cultură au susținut *Laudatio* pentru premianții care au fost răsplătiți cu trofeul special pregătit pentru această ediție și Distincția de Merit: Daniela Zeca Buzura, Lavinia Șandru, Felicia Filip, Alexandru Mironov, Iulia Gorea Costin, Mircea Chelaru și Viorel Popescu, în prezența altor invitați de onoare, precum marea campioană a atletismului românesc Gabriela Szabo sau muzicianul și regizorul Cristian Mihăilescu. O notă de insolit a dat-o faptul că soprana Felicia Filip („*Filipissima*”, cum e supranumită în lumea internațională a muzicii de operă) a rostit un *Laudatio* pentru un autor de grafică, sugerând reverența unei forme de creație către o altă formă de creație.

Programul a debutat cu recitalul oferit de formația condusă de Mihai Napu, care a întâmpinat invitații la eveniment cu un miniconcert muzical, pentru a crea o bună dispoziție, încheind prestația cu „*Imnul jurnalistului*” și „*Minunată-i Prietenia”* – leitmotivul muzical învestit cu semnificație de simbol – care însoțește activitățile UZPR. În continuare, pe scenă au fost prezentate momente muzicale în interpretarea unor mari artiști: Paula Seling, tenorul Alin Stoica, soprana Elina Velicu și cantautorul Viorel Burlacu, iar artista graficiană Mariana Pachis a creionat pe parcursul întregului eveniment, live, portretele participanților, pe nisip.

Ceremonia organizată de *Televiziunea Română* în parteneriat cu *Uniunea Ziariştilor Profesionişti din România* a fost prezentată de Carmen Târnoveanu și Mircea Neacșa.

Premianții competiției au fost:

Secțiunea carte : Antoaneta Rădoi-București, Dan Teodorescu-Iași, Corneliu Filip-Botoșani, Evelina Păuna-București, Viorel Roman-Germania, Petre Crăciun-București, Mircea M. Ionescu-București

Diaspora : Dana Opriță-SUA, Mircea Popi-Austria, Theodor Damian-SUA

Publicații: revista CERTITUDINEA, al cărei „ispravnic de concept” este Miron Manega

Grafică: Eugen Negrea-București, Vasile Răvescu-București, Marin Constantin-București

Online : Constantin Gumann-Austria, Ioan Cojocaru-SUA

Presa scrisă: Daniela Gumann-Austria, Dumitru Țimerman-Satu Mare, Elisabeta Iosif-București, Ion Tița Călin-Constanța, Nicolae Băciuț-Tg. Mureș, Nicolae Grigorie Lăcrița-Craiova, Veronica Balaj-Timișoara

Radio: Viorica Ștefan (Virgin Radio), Monica Stoica (Radio România Actualități), Ramona Alexandrescu (Radio București), Mihaela Ioniță (București FM)

Televiziune: Eva Lazcko (Satu Mare, Informația TV), Valeriu Ioan (Satu Mare), TVR Program Moldova, TVR Moldova (emisiunea Obiectiv Comun)

MARELE PREMIU DE TELEVIZIUNE pentru TVR – proiectul *Teleșcoala* (coordonatori Camelia Boștină și Valentina Ionescu).

VIOREL FLORESCU

PREMIILE
UNIUNII ZIARIȘTILOR PROFESIONIȘTI DIN ROMÂNIA

PRIMUL ZIAR DIN ROMÂNIA

„*Courier de Moldavie*” (1790)

„*Courier de Moldavie*” (1790)

Primul ziar dedicat realităților românești

În polemica declanșată pe marginea subiectului privind natura primului ziar modern tipărit în România - *„Courier de Moldavie*” -, apreciez că este util să extindem aria de studiu, procedând la cercetarea sub aspect comparativ și a altor publicații contemporane cu ziarul amintit, pentru a contura specificul foii ieșene și a o încadra în contextul istoric ce a marcat debutul acestei controversate publicații.

O primă chestiune care trebuie lămurită este aceea a titulaturii exacte. Deși numele original este „*Courier de Moldavie*”, considerându-se că este vorba de o greșeală, în fișele bibliografice se adaugă încă un R, pentru a se armoniza scrierea numelui ziarului cu normele ortografice ale francezei moderne.

COURIER de MOLDAVIE
Nro. 1.

Subliniem, însă, faptul că titlul ziarului nu conține nici un fel de eroare tipografică, continuând o tradiție răspândită în Europa, datând din secolul al XVII-lea, în care numele „*Courier*”, cu un singur R, era folosit în mod curent în denumirea ziarelor în limba franceză sau limba germană:

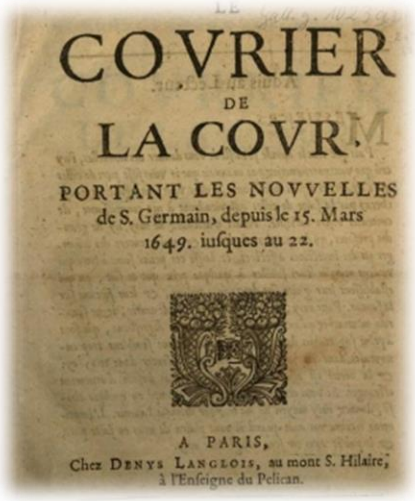
COVRIER
DE
LA COVR
PORTANT LES NOVVELLES
de S. Germain, depuis le 15. Mars
1649. iuſques au 22.
A PARIS,
Chez DENYS LANGLOIS, au mont S. Hilaire,
à l'Enſeigne du Pelican.

„ *Le Courier de la Cour*”, Paris, *1649*

Nro. 1.
LE COURIER DE L'EMPIRE,
JOURNAL HISTORIQUE, POLITIQUE ET LITTERAIRE.
AVEC PERMISSION DE S. A. S. E. BAVARO-PALATINE.
— Haud ideò mendacia vana ſequemur
Sed Verum.
PALINGENIUS.
Munich, Mardi le 1 Janvier 1799.

„*Le Courier de L`Empire*”, Munich, 1799

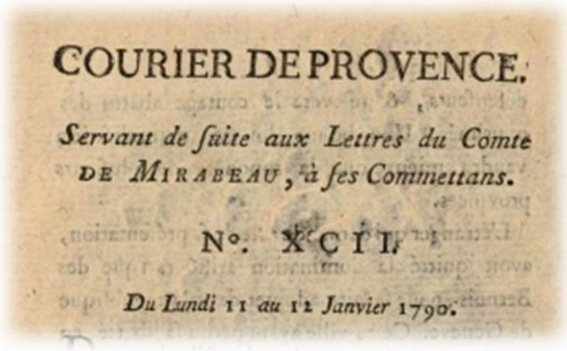
COURIER DE PROVENCE.
Servant de ſuite aux Lettres du Comte
DE MIRABEAU, à ſes Commettans.
N°. XCII.
Du Lundi 11 au 12 Janvier 1790.

„*Courier de Provence*”, 1790

Churfürſtlich Bayeriſche
Einzugs- Courier
Mit ſich bringend ein
Curieuſes Geſpräch
Im Reich der Lebendigen zwiſchen München und Frankfurt, und
Zugleich eine unterthänigſte Gratulation an
Ihro Churfürſtliche Durchlaucht,
Den Durchlauchtigſten Fürſten und Herrn,
HERRN
Carl Albert,
In Ober- und Nieder-Bayern, auch der Ober
Pfalz Hertzogen, Pfaltzgraffen bey Rhein, ꝛc. des Heiligen
Röm. Reichs Erz-Truchſes und Churfürſten, wie auch Vicarium
an Enden des Schwäbiſch- und Fränckiſchen Rechts ꝛc. ꝛc.
Bey Dero Hohen Einzug zur Kayſerl. Wahl und Crönung
Zu Franckfurth am Mayn.
Auf Begehren vieler Liebhaber zum zweyten mahl in Druck gegeben. 1742.

„ Der Eylfertige Churfürstlich Bayerische Einzugs-Courier”

1742

NUMERO 102.
LE COURIER
BELGIQUE.
Du jeudi 13 Décembre 1792, l'an 1er. de la liberté Belg.

„Le COURIER BELGIQUE”

1792

Credem că aceste exemple sunt suficiente pentru a repune în drepturile sale titlul original al ziarului, fiindcă el desemnează numele specific dat unor publicații periodice, cu caracter informativ, sau chiar al unor rubrici din aceste publicații.

Din punct de vedere etimologic, termenul „*Courier”* (în limba română *„Curier*”) are o interesantă istorie: aproximativ pe la 1300, în textele vremii apare cuvântul „*corour*”, înțelegând „*un cal rapid*”.

Pe la mijlocul secolului al XIV-lea, el desemna „*un mesager ce livra scrisori sau alte trimiteri”.*

În domeniul hotelier, pe la 1770, termenul capătă alt sens, referindu-se la o „*persoană care făcea tot felul de servicii pentru clienții de hotel*”.

Așadar, termenul acesta, provenind din latinescul *„curro - currere*” (a alerga), devine „*cal care aleargă foarte iute, rapid”,* evoluând și căpătând sensul de *„mesager*” (în prezent, „*curierul diplomatic*” fiind cel care transportă mesaje, scrisori rapoarte etc) sau „*angajat ce oferă servicii călătorilor”.*

Însă, în domeniul presei, cuvântul „*Curier*” desemnează un ziar dedicat știrilor[1] . De altfel, primul ziar eminamente autohton, care apare la 1829, se numea „*Curierul Românesc*”, fiind creația lui I. H. Rădulescu, emblema ziarului fiind foarte semnificativă.

„*Curierul Românesc*”, București, 1829

Ce spun ziarele străine despre „*Courier de Moldavie*”

Frecvent menționată în literatura de specialitate, ediția ziarului „*Wiener Zeitung”* din data de 3 martie 1790 era până în prezent singura sursă care se referea la apariția acestui important ziar pe teritoriul românesc, în ediție bilingvă.

De observat că ziarul vienez reproduce numele corect „*Courier de Moldavie*”, (fără R dublat), ceea ce înseamnă că titlul ziarului era unul obișnuit în acele timpuri, precizând:

„*Ca o raritate trebuie să mai semnalez că aci va apărea, sub titlul* ***Courier de Moldavie,*** *un ziar, care va f i tipărit pe o coloană în limba ţării, iar pe cealaltă în limba franceză. In prospect se spune că această foaie va costa, pentru scurtul timp cât va apare, trei galbeni, că articolul din Iaşi va fi excepţional de im portant şi că gazeta va apărea atât timp cât armata va rămânea în cartierele ei de iarnă, căci la primăvară vom avea altceva de făcut*“.

Cuvântul „*Aici*” ne determină să credem că acest pasaj este de fapt un raport de presă trimis chiar de la Iași, probabil de un ofițer al armatei țariste, mai ales că, în final, el vorbește ca și cum ar face parte din aceasta („*căci la primăvară vom avea altceva de făcut”*).

Anunțul din „*Wiener Zeitung*” a fost descoperit de N. Docan în cursul documentării sale în capitala imperiului habsburgic, publicându-l în anul 1909.[2]

La rândul lor, I. Bianu, N. Hodoș și Saadi Ionescu[3] se referă în studiile lor la „*Courier de Moldavie”*.

Istoricii români au enunțat păreri divergente asupra existenței publicației, deși aveau la dispoziție câteva surse credibile, provenind de la Viena (1790), Sankt Petersburg (1813) și Stuttgart (1835)[4] care atestau tipărirea acestui zair.

A.D. Xenopol[5] a negat existența ziarului, pe când I. Bianu a dedus în mod hazardat că ar fi fost tipărit în timpul ocupației austriece, sub comanda Prințului de Cobourg.

Fără a-l fi văzut vreodată, deși au fost răscolite toate bibliotecile și arhivele din țară, marele istoric N. Iorga afirmă că ziarul a fost doar un *„Buletin al Armatei Ruse"*, părerea sa devenind aproape dogmă. El îi atribuie importanța cuvenită, sperând ca, vreodată, cineva să găsească totuși ziarul în arhivele rusești, așa cum nădăjduiește ca „*prospectul*” privind apariția acestuia să existe cumva și în fondurile *Bibliotecii Naționale din Viena*[6].

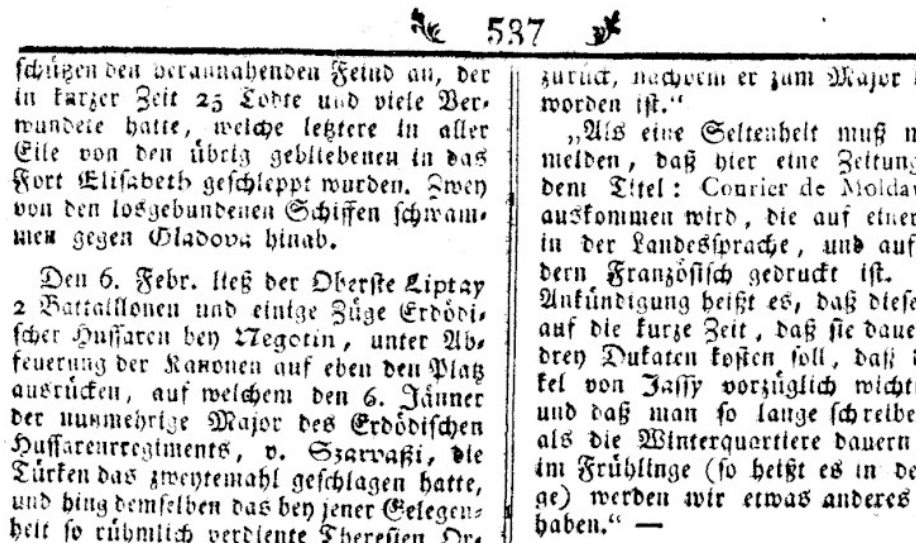

Anunțul din *„Wiener Zeitung”,* 3 martie 1790, p.537

Existând încă destule neclarități cu privire la acest ziar, la rândul meu, am căutat urmele sale la „*Biblioteca Națională a Austriei”,* unde am găsit originalul ziarului „*Wiener Zeitung”,* din 3 martie 1790[7], căruia i-am reprodus, după cum se vede mai sus, pagina de titlul și textul anunțului de la pagina 537, validând astfel exactitatea celor menționate de N. Docan.

Am continuat cercetarea în vederea găsirii și a altor date relevante cu privire la acest prețios ziar tipărit la Iași, descoperind în colecția de publicații vechi de la „*Bayerische Staatsbibliothek* ”din Münchеn, săptămânalul „*Der baierische Landbot ”*. Spre bucuria mea, în numărul 24-28 februarie 1790, în pagina 4, descopăr un anunț similar celui din „*Wiener Zeitung*”:

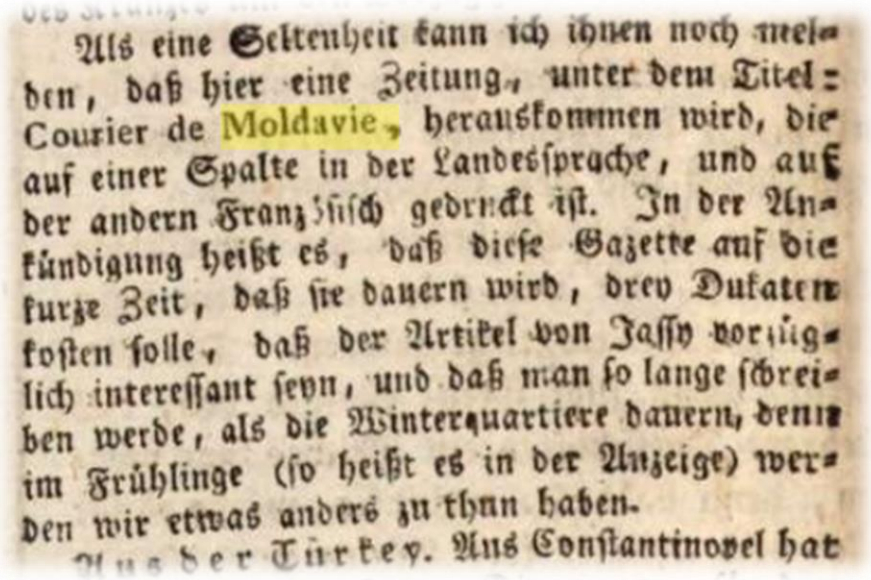

Als eine Seltenheit kann ich ihnen noch melden, daß hier eine Zeitung, unter dem Titel: Courier de Moldavie, herauskommen wird, die auf einer Spalte in der Landessprache, und auf der andern Französisch gedruckt ist. In der Ankündigung heißt es, daß diese Gazette auf die kurze Zeit, daß sie dauern wird, drey Dukaten kosten solle, daß der Artikel von Jassy vorzüglich interessant seyn, und daß man so lange schreiben werde, als die Winterquartiere dauern, denn im Frühlinge (so heißt es in der Anzeige) werden wir etwas anders zu thun haben.

Aus der Türkey. Aus Constantinopel hat

„Der Baierische Landbot", 24-28 februarie, 1790, p. 4

Așadar, acest anunț precede pe cel înserat în „*Wiener Zeitung*", datat 3 martie 1790, cu referire la tipărirea ziarului „*Courier de Moldavie*", în 18 februarie 1790. Bănuim că atât *Der Baierische Landbot* cât și *Wiener Zeitung* reproduc un text aflat într-un alt ziar, pe care urmează să îl descoperim !

Importanța ziarului „*Courier de Moldavie*"

Pe bună dreptate**,** Georges Haupt consideră publicația „*Courier de Moldavie"* drept „*certificatul de naștere al presei în Principatele Danubiene"*[8]**.**

Ziarul tipărit la Iași a fost menționat în *Prefața* la Bibliografia în limba rusă a lui V. Sopikov[9], în care se găsesc detalii privitoare la tipografia de campanie, atașată pe lângă Statul Major al Prințului Potemkin, subliniind că : „*din 18 ianuarie până în aprilie 1790, a fost tipărit în această tipografie un ziar în limba franceză, intitulat Courier de Moldavie".*

Unii exegeți afirmă că, din punctul de vedere al machetei grafice, ziarul „*Courrier de Moldavie*" are ca prototip „*Politiceskii Jurnal",* care apărea la Sankt Petersburg sau „*Sanct-Peterburgskie Vedomosti"* [10].

Pentru a enunța o părere pertinentă, apreciem că modelul conceptual, precum și aspectul formal al ziarului trebuie puse în raport cu ziare similare din Europa secolului al XVIII-lea.

Astfel, un prim model l-ar putea constitui „*Gazette de Vienne*", publicație a cărei machetă editorială era foarte răspândită în epocă, format identic cu al altui ziar vienez, în limba italiană, cu titlu asemănător – „*Corriere de Vienna" – scos de* Johann-Peter van Ghelen.

De fapt, *„Gazette de Vienne*" este ediția în limba franceză a cotidianului „*Wiener Zeitung*", cu deosebirea că apare doar două ori pe săptămână (miercurea și sâmbăta).

Biblioteca Națională a Austriei păstrează exemplare apărute în perioada 1757-1769, respectiv 1783. Totuși, există păreri conform cărora ziarul a existat până în anul 1792, fiind menționat în ghidul „ *Neuester wissenschaftlicher Wegweiser für Fremde und Inlander vom Jahre 1792* "[11].

Publicația menționată costa 7 creițari fiecare număr sau 12 florini un abonament anual, de fapt același preț precum ediția în limba germană a „*Wienerisches Diarium",* predecesorul lui *„Wiener Zeitung*".

„*Gazette de Vienne* "este cunoscută în epocă drept succesoare al acelui *«das französische Wiener Diarium»,* câteva ediții tipărite în limba franceză (de negăsit în zilele noastre), publicație prezentată cititorilor, pentru scurt timp, încă din 1743, conform unui anunț publicitar, scris în decembrie 1742 în „*Wiener Zeitung"* („*Wienerisches Diarium")*.

Ziarul a apărut în mod curent, începând însă din 1757, ca inițiativă a lui Jean-Théodore Gontier, imprimat la tipografia lui Jean - Thomas Trattner, la un an după *Tratatul de la Versailles*, când Împărăteasa Maria Theresa căuta o apropiere de Franța, la îndemnul sfetnicului ei, Prințul Kaunitz, fost ambasador al Vienei la Curtea regală a Franței.

În anul 1761, *„Gazette de Vienne"* pune în pagină și primele știri în presa de limbă franceză de la Viena, referitoare la Iași, Moldova sau Țara Românească.

Având un tiraj remarcabil pentru acele vremuri, ziarul a reliefat timp de aproape 3 decenii politica oficială a Curții vieneze, a prezentat informații referitoare la viața socială și intelectuală din Viena dar și numeroase știri privind cărturari ai vremii: Metastasio, Klopstock, Gottsched, Voltaire precum și referitoare la activitatea majorității membrilor *Academiei Franceze*.

N°. 14.

GAZETTE DE VIENNE,

DU MERCREDI 18 FEVRIER 1761.

De Rome *le 4. Février.*

De Brest *le 18. Janvier.*
La *Calypso* & les Vaisseaux le *Brillant*

Avem destule argumente să îi catalogăm pe editorii ziarului „ *Courrier de Moldavie*" ca fiind persoane educate, care aveau la dispoziție numeroase ziare europene, din care preluau și traduceau diverse știri, așa încât putem presupune că aceștia au calchiat și adaptat cu ușurință formatul ziarelor avute la dispoziție, din punctul de vedere nu numai al titlului, al arhitecturii interne sau chiar și a stilului jurnalistic al publicațiilor răspândite în epocă, dintre care amintim câteva, având o denumire asemănătoare: „*Courier de Pologne*[12]" (1776), „*Courier de L 'Europe*" [13] (1776*), „Courier de Londres"* (1781)[14], „*Courier politique de Francfort"*[15] *(1760), „Courier du Bas-Rhin " (1767-1807) etc*

De altfel, și alți editori, aflați la mare distanță de Iași, au preluat acest model.

Vom analiza în mod special *„Courier du Danube" ou Histoire des Révolutions Actuelles du Monde Politique".*

Aceasta a apărut săptămânal, între 2 apr. 1788 și 18 dec. 1789 [16] , mai întâi în fiecare miercuri, apoi lunea și miercurea[17].

Printre jurnaliștii care au fondat acest ziar amintim pe Pierre Marie Henri Tondu, zis Pierre Lebrun (1754-1793). Pe când studia la Paris, acesta are ocazia să îi întâlnească pe Robespierre, Desmoulins, S. Fréron, Duport Dutertre și Suleau, cu care se împrietenește. După o viață plină de momente tensionate, Pierre Lebrun piere însă sub fierul ghilotinei.

În timp ce se afla la Liège, acesta se asociază cu Jacques Joseph Smits pentru a crea „*Journal général de l'Europe"* (2 iunie 1785), care se răspândește rapid și are numeroși abonați în Imperiul Habsburgic, în toată Europa.

Exilat în orașul Herve, înființează aici „*Société Typographique de Herve”* reușind să scoată „*Le Courrier du Danube ou Histoire des Révolutions actuelles du monde politique”*.

Citind prospectul care anunța apariția gazetei „*Curierul Dunării*”, constatăm un punct comun cu ziarul „*Courier de Moldavie*”: ambele sunt editate în contextul războaielor purtate de imperiile habsburgic și rusesc contra Turciei, preluând informații „*din peste 40 de documente publicate în Germania și Franța și 6 excelente buletine scrise de mână, provenind din marile orașe ale Europei, pe lângă un număr mare de scrisori și corespondențe speciale”*.

Ziarul nu va prelua doar spiritul unor gazete franțuzești, pe care publicul îl cunoștea deja, ci va fi „*extractul și chintesența a tot ceea ce pare a fi cel mai bun despre istoria actuală a lumii politice*” (cf. „*Prospectus”*, p. 2-3).

Rubricile sunt, de obicei, dedicate cu prioritate situației din Turcia sau Rusia (pe vremea aceea Moldova și Muntenia erau considerate regiuni vasale ale Turciei), apoi situației din Franța și provinciile austriece.

Evident, știrile sosite din Bruxelles, Liège, Hervé, sunt cele mai proaspete, fiindcă situația și evenimentele petrecute în *provinciile dunărene* era cunoscută cu un oarecare timp de întârziere.

Inițial, publicația, așa cum îi spunea și numele, acorda prioritate chestiunii orientale, respectiv informațiilor despre războiul împotriva Turciei, inclusiv despre *Principatele Române*, aceste știri fiind extrem de numeroase; însă, ținând cont de flacăra Revoluției Franceze, secțiunea dedicată Parisului devine în mod logic foarte bine reprezentată, mai ales din iunie 1789, urmată, din august, de situația din Liège, apoi din noiembrie de cea din Brabant.

Conform prospectului, abonamentele sau subscripțiile pentru un an costau 12 lire sau 2 coroane franceze, putând fiind făcute „*de pe malurile Dunării*” ori la *Smits, Lebrun et Cie*, în Hervé, sau la toate oficiile poștale, oriunde se fac abonamente pentru „*le Journal Général de l'Europe”* și la principalii librari (cf „*Prospectus*”). Fiecare număr de ziar, format 107 x 174, este considerat o raritate bibliofilă.

Publicația este păstrată la *Bibliothèque centrale de Liège, fonds Capitaine 10346*[18], constituind 7 volume, având 48 de pagini fiecare, oricare volum fiind compus din 12 sau 13 numere de ziar.

Spre deosebire de unii autori, care și-au concentrat atenția evident spre influența rusească asupra „*Courier de Moldavie*”, considerăm că, având în vedere publicului și obiectivelor urmărite de ziar, să cercetăm și alte eventuale ziare la modă în epocă.

Raportat la titlu, *e*ste posibil ca numele ziarului să fie un ecou al unor publicații apărute în timpul Revoluției franceze de la 1789: *„Courrier de l armée d` Italie”, „Courrier d`Avignon”, „Courrier de Brabant”, „Courrier de l`Egalité”, „Courrier de l`Egypt”, „Courrier Français”, „Courrier des Français”, „Courrier des frontières”, „Courrier Universel”, „Courrier de Paris”, „Courrier de Madon”* , toate aceste titluri conținând știri la zi privind evoluția situației din Europa, de la un capăt la altul. Era *Epoca Luminilor,* iar rapoartele circulau cu o oarecare relativă rapiditate, presa fiind de fapt *Internetul* acelor vremi.

Din punct de vedere tipologic, *„Courrier de Moldavie”* se aseamănă mai ales cu „*Gazette de France*”, ziar care avea corespondenți de presă extrem de bine informați, chiar și abonați în Principate.

„Courier de Moldavie” avea caracteristici ce se pot regăsi și la ziarele din epocă: format *in 4 °, (25x17 cm),* tipar negru, aproximativ 33 rânduri pe pagină, un *chapeu* compus din emblemă, titlul ziarului, numărul ediției și data, un public intern și extern, pentru care un tiraj de circa 350 de exemplare pe ediție părea suficient.

De obicei, în prima pagină nu există comentarii ci doar știri lapidare, provenind din diverse capitale europene, lipsind coloana a doua, cu traducere în limba română. De altfel, în ciuda intenției nobile a sponsorului acestui ziar, Prințul Potemkin, ziarele luate ca model, provenind din diverse capitale europene, nu practicau edițiile bilingve.

Analizând literatura dedicată acestui subiect, observ aberațiile unor autori care, fără să vadă originalul documentului, scriu cu ușurință că ziarul este bilingv, ba chiar dau și numele celui care a redactat textul în limba română. Dintr-un sentiment de jenă nu dau numele acestora.

Din punctul de vedere al conținutului, reproducem o corespondență inserată de *„Gazette de France”*, privitoare la tratativele de la Iași, la începutul anului 1790, în perioada în care apărea *„Courier de Moldavie”*. Este un text care demonstrează seriozitatea informațiilor culese, precum și importanța care se acorda, în 1790, situației din Principate, în plin război între doi coloși imperiali ai continentului:

„ Din Polonia, 13 februarie 1790.

Rapoarte din Jassy, de la data de 1 a acestei luni, aruncă o nouă lumină asupra negocierilor despre care se credea că au fost rupte. Emisarii turci, care au părăsit acest oraș, au revenit de la Husch (Huși, n.n.), pe 28 ianuarie, cu un Capigi – Bachi (Capugi Bașa, n.n.) *și un Chiaoux* (Ceauș, n.n.). *Nu se știe dacă aceștia au primit competențe mai largi; dar este clar că Prințul Potemkin le-a remis, ca ultimatum, următoarele condiții, și anume:*

1. Poarta Otomană: ***va renunța perpetuu în favoarea Rusiei, la Crimeea****, Cuban, Oczakow, și Tartarie cu acest nume.*

2. Ea va oferi Rusiei, de asemenea, Akerman și Katschibey, iar Dniester va forma, în viitor, granița dintre cele două Imperii.

3. ***Rusia: se va restitui Porții cetatea Benderului și Basarabia****.*

4. Moldova și zonele dependente de ea (cetatea Choczim este exceptată, rămânând Împăratului) vor fi supuse unui Prinț independent, pe care Rusia îl va numi și care va fi sub protecția sa.

5. Țara Românească, până la râul Aluta (Olt, n.n.), va fi condusă de un Principe independent, numit și aflat sub protecția Casei de Austria.

6. Granițele dintre posesiunile austriacă și turcă vor fi stabilite în conformitate cu Pacea de la Pasarowitz.

7. Suedia este inclusă în acest tratat, cu condiția ca regele să-și ceară scuze Împărătesei pentru agresiunea sa.

Deși aceste rapoarte sunt adevărate, mulți oameni se îndoiesc că negocierea se va desfășura pe această bază”.

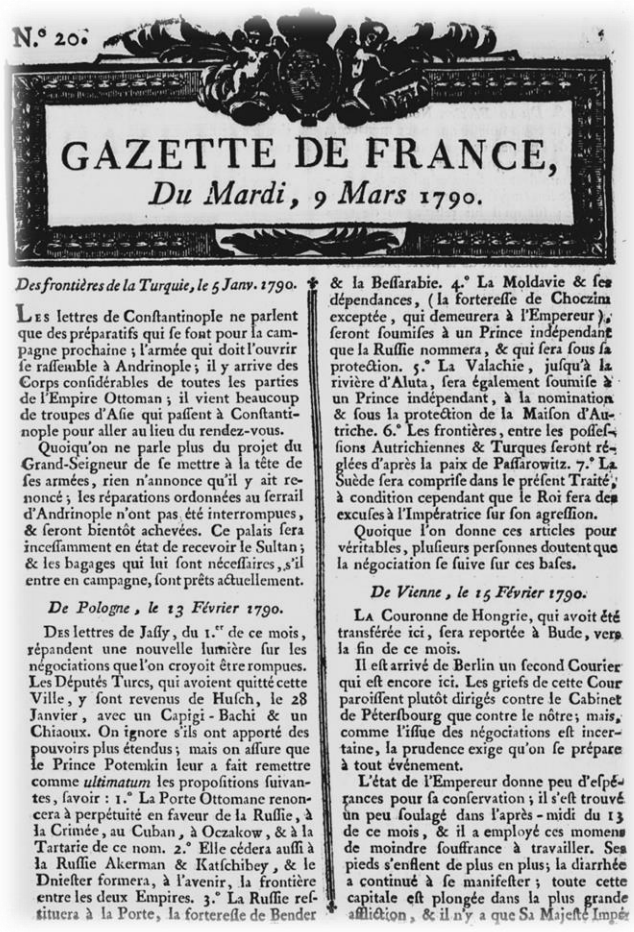

N.° 20.

GAZETTE DE FRANCE,
Du Mardi, 9 Mars 1790.

Des frontières de la Turquie, le 5 Janv. 1790.

Les lettres de Conſtantinople ne parlent que des préparatifs qui ſe font pour la campagne prochaine ; l'armée qui doit l'ouvrir ſe raſſemble à Andrinople ; il y arrive des Corps conſidérables de toutes les parties de l'Empire Ottoman ; il vient beaucoup de troupes d'Aſie qui paſſent à Conſtantinople pour aller au lieu du rendez-vous.

Quoiqu'on ne parle plus du projet du Grand-Seigneur de ſe mettre à la tête de ſes armées, rien n'annonce qu'il y ait renoncé ; les réparations ordonnées au ſerrail d'Andrinople n'ont pas été interrompues, & ſeront bientôt achevées. Ce palais ſera inceſſamment en état de recevoir le Sultan ; & les bagages qui lui ſont néceſſaires, s'il entre en campagne, ſont prêts actuellement.

De Pologne, le 13 Février 1790.

Des lettres de Jaſſy, du 1.er de ce mois, répandent une nouvelle lumière ſur les négociations que l'on croyoit être rompues. Les Députés Turcs, qui avoient quitté cette Ville, y ſont revenus de Huſch, le 28 Janvier, avec un Capigi-Bachi & un Chiaoux. On ignore s'ils ont apporté des pouvoirs plus étendus ; mais on aſſure que le Prince Potemkin leur a fait remettre comme *ultimatum* les propoſitions ſuivantes, ſavoir : 1.° La Porte Ottomane renoncera à perpétuité en faveur de la Ruſſie, à la Crimée, au Cuban, à Oczakow, & à la Tartarie de ce nom. 2.° Elle cédera auſſi à la Ruſſie Akerman & Katſchibey, & le Dnieſter formera, à l'avenir, la frontière entre les deux Empires. 3.° La Ruſſie reſtituera à la Porte, la fortereſſe de Bender & la Beſſarabie. 4.° La Moldavie & ſes dépendances, (la fortereſſe de Choczim exceptée, qui demeurera à l'Empereur), ſeront ſoumiſes à un Prince indépendant que la Ruſſie nommera, & qui ſera ſous ſa protection. 5.° La Valachie, juſqu'à la rivière d'Aluta, ſera également ſoumiſe à un Prince indépendant, à la nomination & ſous la protection de la Maiſon d'Autriche. 6.° Les frontières, entre les poſſeſſions Autrichiennes & Turques ſeront réglées d'après la paix de Paſſarowitz. 7.° La Suède ſera compriſe dans le préſent Traité, à condition cependant que le Roi fera des excuſes à l'Impératrice ſur ſon agreſſion.

Quoique l'on donne ces articles pour véritables, pluſieurs perſonnes doutent que la négociation ſe ſuive ſur ces baſes.

De Vienne, le 15 Février 1790.

La Couronne de Hongrie, qui avoit été transférée ici, ſera reportée à Bude, vers la fin de ce mois.

Il eſt arrivé de Berlin un ſecond Courier qui eſt encore ici. Les griefs de cette Cour paroiſſent plutôt dirigés contre le Cabinet de Pétersbourg que contre le nôtre ; mais, comme l'iſſue des négociations eſt incertaine, la prudence exige qu'on ſe prépare à tout événement.

L'état de l'Empereur donne peu d'eſpérances pour ſa conſervation ; il s'eſt trouvé un peu ſoulagé dans l'après-midi du 13 de ce mois, & il a employé ces momens de moindre ſouffrance à travailler. Ses pieds s'enflent de plus en plus ; la diarrhée a continué à ſe manifeſter ; toute cette capitale eſt plongée dans la plus grande affliction, & il n'y a que Sa Majeſté Impér

„Gazette de France”, nr. 20, Marți 9 Martie, 1790

Aceste ziare au apărut în contextul unor conflicte militare sângeroase dintre marile imperii (pentru publicațiile din Occidentul Europei *„Războiul de șapte ani”* a fost un astfel de prilej, în timp ce, în partea orientală a continentului, ziarul *„Courier de Moldavie”,* suplinea atât setea de informare a cititorilor, dar și de prezentare a acțiunilor politice, diplomatice și militare ale actorilor conflictului). Nu poate fi ignorat faptul că acestea sunt tipărite în scopuri anume, servind unor interese politice sau propagandistice.

Însă pentru a avea priză la cititori, sunt înserate nu numai știri de pe câmpurile de luptă ci și informații literare, biografii, publicitate, anunțuri ale organelor administrative.

Ce știri tipărește *„Courier de Moldavie*” ?

Ziarul fiind de negăsit timp de jumătate de secol în România, s-a întreprins o cercetare în bibliotecile de la Moscova, unde au fost depistate în depozitele *Bibliotecii „Lenin”* numerele 1, 2, 3, 4 și 7 din acest faimos „ *Courier de Moldavie*”,.

Biblioteca Academiei Române a reușit să obțină, în anul 1950, fotocopiile acestei publicații[19]. De observat faptul că, punând pe prima pagină stema cu bourul, deasupra căreia era așezată o coroană regală, fondatorul a dorit să confere de la bun început o anumită semnificație acestei foi. Prințul Potemkin a intenționat să tipărească publicația în limba franceză pentru a arăta în primul rând Europei ambiția sa de a ajunge Domn al Moldovei și chiar Rege al Principatelor Dunărene, reunite într-o nouă Dacie.

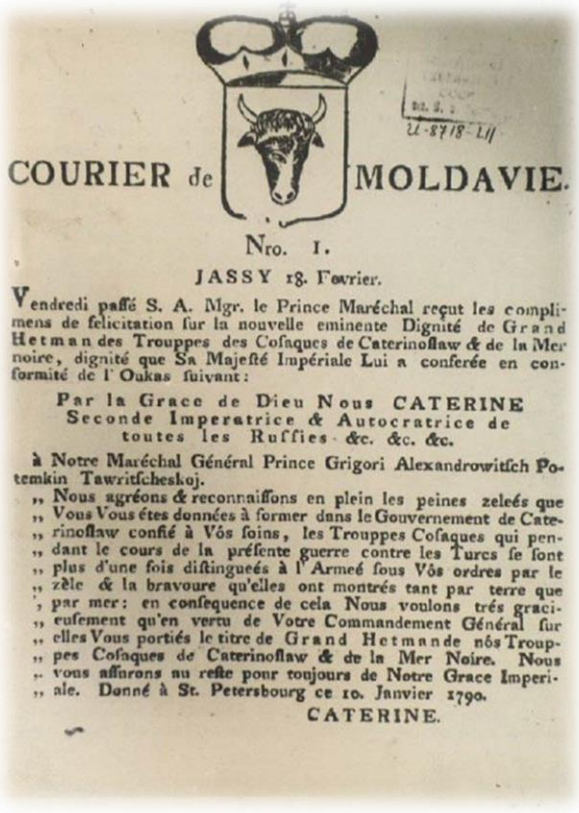

COURIER de MOLDAVIE.

Nro. 1.

JASSY 18. Fevrier.

Vendredi passé S. A. Mgr. le Prince Maréchal reçut les complimens de felicitation sur la nouvelle eminente Dignité de Grand Hetman des Trouppes des Cosaques de Caterinoslaw & de la Mer noire, dignité que Sa Majesté Impériale Lui a conferée en conformité de l'Oukas suivant:

Par la Grace de Dieu Nous CATERINE
Seconde Imperatrice & Autocratrice de
toutes les Russies &c. &c. &c.

à Notre Maréchal Général Prince Grigori Alexandrowitsch Potemkin Tawritscheskoj.

„ Nous agréons & reconnaissons en plein les peines zeleés que „ Vous Vous êtes données à former dans le Gouvernement de Caterinoslaw confié à Vós soins, les Trouppes Cosaques qui pendant le cours de la présente guerre contre les Turcs se sont „ plus d'une fois distingueés à l'Armeé sous Vós ordres par le „ zèle & la bravoure qu'elles ont montrés tant par terre que „ par mer: en consequence de cela Nous voulons trés gracieusement qu'en vertu de Votre Commandement Général sur „ elles Vous portiés le titre de Grand Hetmande nós Trouppes Cosaques de Caterinoslaw & de la Mer Noire. Nous „ vous assurons au reste pour toujours de Notre Grace Imperiale. Donné à St. Petersbourg ce 10. Janvier 1790.

CATERINE.

„*Courrier de Moldavie*”, BAR, CRV 535 A

Ziarul prezenta știri, cum ar fi cele interne, legate de măsurile adoptate de administrația rusă de ocupație, în special acțiunile Prințului Potemkin, de interes pentru istorici, cum ar fi de exemplu, descrierea unui cutremur de pământ, care a avut loc la începutul anului 1790, cât și externe (Europa este cuprinsă de frisoanele revoluționare, ziarul inserând rapoarte ample, cu reacțiile Londrei, Vienei, Romei, Frankfurtului, dar și vești din Bruxelles sau Paris, chiar și din America).

Asemenea celorlalte ziare europene, amintite mai sus, „*Courier de Moldavie”* s-a dorit a fi și un ziar civil, adresat protipendadei locale, dar mai ales consulilor străini, ambasadelor din diverse capitale europene, care să arate gradul de europenism al armatelor de ocupație, chiar să obțină bunăvoința marilor puteri în raport cu misiunea eliberatoare a trupelor țariste.

În legătură cu „*Courier de Moldavie*”, cercetătorul rus Grahov dezvăluie faptul că prințul Potemkin a solicitat și a primit aprobarea *Colegiului de Război* de la Sankt Petersburg încă din luna august 1787, pentru a folosi această tipografie[20].

Deși editorul își propusese inițial să tipărească un ziar bilingv, primul număr apărut la data de 18 februarie 1790, în format mic (16,5 x 20,5 cm), este un săptămânal de 5 pagini, cu text în limba franceză, neîmpărțit în coloane, spre deosebire de majoritatea ziarelor epocii.

Această publicație a fost analizată de S. Vianu[21], I. Pervain[22], respectiv de D. Simionescu[23]. Acesta din urmă a văzut în „*Courier de Moldavie*”, asemenea lui N. Iorga, un buletin pentru informații destinate ofițerilor ruși.

Sub nici o formă nu se poate susține ideea ca acesta este un simplu buletin de știri al armatei ruse, că nu ar reprezenta un ziar în adevăratul sens al cuvântului. Dacă ar fi fost adevărată susținerea conform căreia „*Courier de Moldavie*” era un instrument de uz intern, ce rost avea să fie scris în limba franceză ?

În al doilea rând, ce semnificație are salutul adresat de locuitorii din Iași, sub forma unei ode în limba latină, în care se amintește numele *Regatului Dacia* ?

Apoi, cum este posibil ca un simplu buletin informativ al armatei ruse să fie anunțat nu numai la Viena ci și la Münchende ziare importante ale vremii, la doar o săptămână sau două de la apariția publicației de la Iași ?

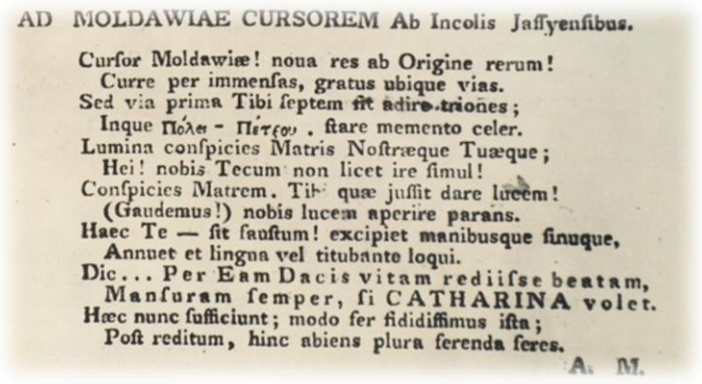

AD MOLDAWIAE CURSOREM Ab Incolis Jaſſyenſibus.

Curſor Moldawiæ! noua res ab Origine rerum!
Curre per immenſas, gratus ubique vias.
Sed via prima Tibi ſeptem ſit adire trione;
Inque Πόλει - Πέτρου . ſtare memento celer.
Lumina conſpicies Matris Noſtræque Tuæque;
Hei! nobis Tecum non licet ire ſimul!
Conſpicies Matrem. Tibi quæ juſſit dare lucem!
(Gaudemus!) nobis lucem aperire parans.
Hæc Te — ſit fauſtum! excipiet manibusque finuque,
Annuet et lingua vel titubante loqui.
Dic... Per Eam Dacis vitam rediiſse beatam,
Manſuram ſemper, ſi CATHARINA volet.
Hæc nunc ſufficiunt; modo fer fidiſſimus iſta;
Poſt reditum, hinc abiens plura ferenda feres.

A. M.

„Curierul Moldovei, din partea locuitorilor din Iaşi.

Curier al Moldovei! noutate de la facerea lumii!

Aleargă pretutindeni bucuros pe drumurile nesfârşite.

Dar primul tău drum să fie către miazănoapte.

Şi nu uita să te opreşti din fugă în urbea lui Petru.

Vei vedea faţa Mamei Noastre şi a Tale;

Vai! nouă nu ne este îngăduit să mergem împreună cu Tine!

Vei vedea pe Mama, care a poruncit să fii scos la lumină!

(Ne bucurăm !) văzând că te pregătești să ne dai nouă lumină.

Aceasta să fie într-un ceas cu noroc! — te va primi în braţe şi la sân,

Va consimți să vorbești chiar şi cu glas tremurat.

S p u n e -i... că datorită Ei s-a reîntors viaţa fericită pentru daci.

Că ea se va statornici pentru totdeauna, dacă Ecaterina va voi.

Acestea sunt de ajuns acum; tu du-le cu multă credință;

După ce te vei întoarce din nou, plecând de aici, vei avea mai multe de dus”.

A.M.

Inițial, tipografia dispunea doar de litere chirilice și grecești, pentru limba rusă, română și limba greacă, dar suficient de multe pentru a tipări o pagină pe două coloane. Lipseau însă litere specifice pentru limba franceză, care au fost aduse cu întârziere din Polonia, ceea ce explică întârzierea apariției ediției în limba franceză.

În circumstanțele date - austriecii intraseră în București la 10 noiembrie 1789 - și ținând cont de exemplul altor țări străine care, în condiții de război, considerau folosirea ziarul drept o *armă a scrisului*, Potemkin a decis să publice un ziar în limba franceză și chiar, în cele din urmă, să tipărească cărți și manifeste.

Astfel, la începutul anului 1790, tipografia a fost în sfârșit transferată de la Sankt Petersburg la Iași, fiind amplasată în *Palatul Ghica*, unde a rămas până la 15 decembrie 1790, apoi a fost transportată la Bender, revenind tot la Iași în anul următor. Ziarul a avut o existență efemeră, până în aprilie 1790, redând știri locale, precum și din capitalele continentului, dar tiparnița a lucrat în continuare, ieșind câteva titluri în limba rusă, traduceri din limbi străine.

Se spune că tipografia dispunea, de asemenea, de un meșter calificat pentru a compune texte în limba franceză - un anume Ivan Gennih, care lucrase în tipografia *Colegiului Militar* din Sankt Petersburg, în secția ce edita lucrări în limbi străine.

Din alte surse rezultă că pentru activitatea de tipărire în limba franceză, un rol important l-a avut și Scarlat Sturza, ginerele lui Constantin Moruzzi, cărturari cu solide cunoștințe de limbi străine.

Ne putem întreba: De unde obținea ziarul informații atât de precise? Răspunsul este simplu: Chiar de la sediul *Statului Major* al Prințului Potemkin, unde în fiecare zi soseau emisari care aduceau știri, rapoarte, ziare din străinătate. Așadar, în urmă cu 300 de ani, la Iași funcționa nu numai un cartier general al armatei de ocupație ci și un adevărat *trust de presă*!

În încheiere, sperăm să apară, probabil la o licitație sau cine știe pe unde, numerele 5 și 6, eventual alte numere ale primului ziar tipărit pe meleaguri românești, întregind cunoașterea acestui subiect.

Dan Toma Dulciu/ UZPR,

Viena

21 Apr. 2021

Note

În domeniul jurnalistic „*Curier*” are ca sinonim cuvântul „*Buletin*”, care înseamnă „*scurt comunicat, raport, anunț sau notă oficială care conține informații de actualitate și de interes public”.* De aceea, sintagma *„buletin de știri*” capătă un aspect pleonastic.

[2] N. Docan, „*Povestire în versuri despre domnia lui N. Mavrogheni" , Analele Academiei Române,* Mem. Secț. Lit., Seria II, t. XXXIII, 1909-1910, p. 417-516.

[3] „*Publicațiuni periodice românești, Gazete și Reviste*, București, 1913, p. VII”

[4] Deși se întreabă dacă ziarul a existat sau nu în realitate, N. Iorga prezintă un argument verificabil, și anume menționarea ziarului ieșean într-o lucrare apărută la Stuttgart în 1835 (*Dymokritos, der hinterlassene Papiere eines lachenden Philosophen von dem Verfasser der Briefe eines in Deutschland reisenden Deutschen*).

[5] „*Istoria românilor din Dacia Traiană (Istoria românilor)*”, București, 1929, Vol. XI, p. 220

[6] „*Istoria presei românești, de la primele începuturi până la 1916*, București, 1925, p.12

[7]*Wiener Stadt und Landesbibliothek, Wien, A 24 188 (1757-1769, 1783) ; Österreichische Nationalbibliothek, Wien, 48.F.55 (1757-1763, 1769)*

[8] Georges Haupt, „*La Russie et les principautés danubiennes en 1790. Le prince Potemkin-Tavričeskij et le* Courrier de Moldavie, în *Cahiers du monde russe et soviétique, vol. 7, n°1, Janvier-Mars 1966,* p. 58-62

[9] „*Opyt rossijskoj bibliografii. Sobrannyj iz dostovernyh istonikov Vasiliem Sopikovym” („Eseu de bibliografie rusească, prelucrată din surse autentice de Vasilij Sopikov”), Sankt Petersburg, 1813, t. I, p.* LIX,

[10] Ciuchindel, C, „*Despre începuturile presei românești „ Courrier de Moldavie”, în Limbă și Literatură,* II, 1956, p. 350.

[11]*„Cel mai recent ghid științific pentru străini și autohtoni din 1792”*.

[12] Acest jurnal a fost descris de K. Estreicher în „*Bibliografla polska”* (t. 14, p. 432) *„Courrier de Pologne”* ar fi apărut de la 2 aprilie 1776 până la 31 decembrie 1777, de două ori pe săptămână (la Jean-Auguste Poser în Varșovia); dar nu s-a găsit nicio copie (cf. J. Lojek, *Les Journaux polonais d'expression française au siècle des Lumières,* Ossolineum, 1980, n° 6).

[13] De la 1 noiembrie 1776 până la 28 decembrie 1792 : „*Courier de l'Europe, Gazette anglo-françoise”* (deviza publicației: *Tros, Tyriusve mihi nullo discrimine agetur* (Virgiliu).

[14] Conține știri din Anglia, Franța, Europa, despre războaiele din America. Se găsește la Londra, *Public Record Office*, Londres. Ziar foarte rar.

[15]„*Courrier politique de Frankfurt*” a fost creat în plin război de șapte ani, în ajunul campaniei din 1760-1761. Franța, aliată cu Imperiul, Rusia și Suedia, s-a confruntat cu armata lui Frederic al II-lea și, pe mare, cu flota engleză. Armata mareșalului de Broglie a reușit să stabilizeze frontul, fiind ridicat la rangul de mareșal și-a stabilit sediul Statului Major la Frankfurt (1760). Publicarea periodică a buletinelor sale de campanie și gruparea de știri puse la dispoziția publicului la Frankfurt sugerează că publicația „*Courrier politique de Frankfurt*” este organul de propagandă al armatei franceze.

[16] Colecția acestui ziar este o raritate bibliofilă, încât datele privitoare la acesta au fost preluate, fără spirit critic, din lucrarea lui Ulysse Capitaine „ *Rechercehs sur l' Introduction de l 'Imprimerie dans les Localités Dependant de l 'Ancienne Principauté de Liége...”*, Bruxelles, 1867, p. 50, care enunță faptul că ziarul a apărut sub forma unor caiete de căte 48 pagini, in format -12, în perioada aprilie 1788 – decembrie 1789. Am găsit însă în „*Biographie Nationale Publiée par L'Académie Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgiques Tome Trente et Unième Supplément Tome III (Fascicule I er)* ”, Bruxelles, Établissement Emile Bruylant „Société anonyme d'éditions juridiques et scientifiques„, Rue de la Régence, 67,1961, p. 304-305, informația conform căreia ziarul a apărut și în anul 1790, ziarul publicând o recenzie a cărții lui Ernst (Simon-Pierre), „*Histoire abrégée du Tiers Etat de Brabant, ou Mémoire Historique dans lequel, après un coup-d'œil sur .....”* („*Courrier du Danube*”, nr.9/1790, p. 201-208). De asemenea, la data de 25 martie 1845, cu prilejul unei licitații care a avut loc la Paris, în Catalogul cu lista de cărți puse la vânzare figura și un număr de 90 de exemplare din ziarul menționat, din perioada 1788-1790 (Cf. „*Catalogue des livres provenant de la Bibliothèque de M. Hyac Grabus Homme de lettres*”, poziția 280, p. 27.

[17] Cf. „*Catalogue des accroissements de la Bibliothèque royale [de Bruxelles]”, en livres imprimés, en cartes, estampes, et en manuscrits, Septième partie*”, Bruxelles, 1846, p.160 (15505 – 15967 *Courrier du Danube*, ann. 1788. In -8, 2 vol.).Vezi nota 288, semnată de Pierre Rétat, „*Dictionnaire des journaux 1600-1789, sous la direction de Jean Sgard*”, Paris, Universitas, 1991

[18] Capitaine U., *Recherches historiques et bibliographiques sur les journaux et les écrits périodiques liégeois,* Liège, Desoer, 1850, p. 261.

[19]*„ Courier de Moldavie*” este înregistrat la *Biblioteca Academiei Române* sub cota P.I. 33602, **(„***Publicaţiile Periodice Româneşti - Tom. II. Supliment la Tom. I. - Titluri noi (1790-1906)*” Nr. 63: „*Courier de Moldavie”, Jassy; 18 febr.-1 aprilie 1790, numerele 1-4 și 7, 24x18. A apărut într-o tipografie de campanie a comandantului trupelor rusești. Originalul în Biblioteca V. I. Lenin din Moscova, o copie fotografică la Biblioteca Academiei.*

[20] D. Grahov, "*O pohodnoj tipograficii Kn. Potemkina Tavrieskogo*" („*Despre tiparnița mobilă a Prințului Potemkin-Tavrieskij*”), în Zapiski Odesskogo Obestva istorii i drevnostej, IV, 1858, pp. 470-472.

[21] S. Vianu, „*Unele aspecte ale influenței exercitate de gândirea progresistă rusă asupra societății românești la sfârșitul secolului al XVII-lea", în „Noi studii de istorie au prezentat al 10-lea Congres de Științe Istorice”*, Roma, 1955, Ed. Academiei Republicii Populare Române, 1955, pp. 294-295.

[22] I. Pervain, „*Curierul Moldovei, primul ziar apărut la noi"* , Steaua, X, 6, 1955, pp. nr. 110-114.

[23] Dan Simonescu, „*Contribuții la bibliografia românească veche*" , în „*Studii și cercetări de bibliologie*”, I, 1955, Ed. Academiei Republicii Populare Române, p. 252; Idem, „*Primul ziar tipărit pe pământul țării noastre*", în „*Studii și materiale de istorie medie*”, I, 1956, p. 343-353

REVISTA
An I, Nr.3, August 2021

MUZEUL PRESEI ROMÂNEȘTI